

ผลกระทบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศต่อการเคลื่อนย้ายของแรงงานระหว่างประเทศ

นางสาวชุตিকা เกียรติเรืองไกร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

The Effect of Outward Foreign Direct Investment on International Labor Migration

Miss Chutika Kiatruangkrai

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics Program in Economics

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 2015

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ผลกระทบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศต่อการเคลื่อนย้ายของแรงงานระหว่างประเทศ
โดย	นางสาวชฎิกา เกียรติเรืองไกร
สาขาวิชา	เศรษฐศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณพล อริยสัจจากร

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

.....คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.วรเวศม์ สุวรรณระดา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.โสทธิธร มัลลิกะมาส)
.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณพล อริยสัจจากร)
.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธนะพงษ์ โพธิ์ปิติ)
.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตน์โกมุท)

ชุดิกา เกียรติเรืองไกร : ผลกระทบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศต่อการเคลื่อนย้ายของแรงงานระหว่างประเทศ (The Effect of Outward Foreign Direct Investment on International Labor Migration) อ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ. ดร.دنุพล อริยสังจากร, 122 หน้า.

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ โดยมุ่งความสนใจที่การเคลื่อนย้ายแรงงานจากกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ประกอบด้วยการเคลื่อนย้ายทุนและแรงงานในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา (South-South) และระหว่างประเทศกำลังพัฒนาและพัฒนาแล้ว (South-North) ซึ่งในที่นี้กำหนดให้กลุ่ม South คือประเทศกำลังพัฒนา และกลุ่ม North คือประเทศพัฒนาแล้ว โดยใช้แบบจำลอง Augmented gravity ในการประมาณค่าเพื่อประเมินผลกระทบดังกล่าวจากข้อมูลประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น 110 ประเทศ และประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น 122 ประเทศ ในช่วงปี 2005-2010 ด้วยวิธี Poisson pseudo-maximum likelihood (PPML)

ผลการศึกษาพบว่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศจากประเทศปลายทางไปยังประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่นไม่มีผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศในทิศทาง South-South และ South-North อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศรวมของประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น พบว่า การลงทุนในลักษณะดังกล่าวมีผลกระทบเชิงลบ (คือ มีผลทดแทนกัน) ต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ ทิศทาง South-North ไม่มีผลกระทบอย่างนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ การศึกษา ยังได้ทำการศึกษาถึงผลกระทบของปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ที่มีต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศในทั้ง 2 ทิศทางข้างต้น เพื่ออธิบายถึงรูปแบบการเคลื่อนย้ายแรงงานจากกลุ่ม South ซึ่งพบว่า ทิศทาง South-South และ South-North ถูกกำหนดด้วยปัจจัยร่วม ได้แก่ ระดับรายได้ต่อหัวของประเทศปลายทาง ระดับประชากรของประเทศต้นทางและประเทศปลายทาง การมีพรมแดนติดกัน และการเป็นอาณานิคมร่วมกันในอดีต อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนย้ายของแรงงานในทิศทาง South-South และ South-North ยังถูกกำหนดด้วยปัจจัยต่าง ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพและแรงจูงใจในการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศกลุ่ม South ที่แตกต่างกันตามระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศปลายทาง

สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์

ปีการศึกษา 2558

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อ อ.ที่ปริกษาหลัก

5685154029 : MAJOR ECONOMICS

KEYWORDS: OUTWARD FDI / LABOR MIGRATION / ECONOMIC DEVELOPMENT

CHUTIKA KIATRUANGKRAI: The Effect of Outward Foreign Direct Investment on International Labor Migration. ADVISOR: ASST. PROF. DANUPON ARIYASAJJAKORN, Ph.D., 122 pp.

The objective of this paper is to analyze effects of foreign direct investment (FDI) on international labor movement in bilateral context. The analyses are conducted focusing on the labor flows from the developing nations (the South) to the same group of country, and between the developing nations to the developed nations (the North), given the FDI flows in the opposite direction. The Poisson pseudo-maximum likelihood (PPML) regression is adopted to estimate augmented gravity model for above analyses. The data used in this study contains information from 110 origin countries and 122 destination countries of migration from 2005-2010.

This empirical result suggests that the effect of bilateral FDI outflows from destination countries into origin countries of migration on migration flows in the South-South and the South-North direction are not statistically significant. While the effect of aggregate FDI inflows into the South on the flows is negatively significant (substitutability effect) only in the South-South direction, such effect on the migration flows in the South-North direction is not statistically significant. In addition, the results show that the destination country's per capita income, origin and destination country's population, geographical and cultural factors such as common border and colony relationship are important determinants influencing the migration pattern from the South or both directions. However, the migration flows in the South-South and the South-North direction have the different determinants. This result reflects the different potential and incentive of migrant from the South into each of the destination countries, the South and the North, which are classified by levels of economic development.

Field of Study: Economics

Student's Signature

Academic Year: 2015

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตฤพล อริยสังจากร ที่เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ และกรุณาให้คำปรึกษาแนะนำต่าง ๆ นานาเป็นอย่างดี ตลอดจนถึงแนะและปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์มากที่สุด ในตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา อีกทั้งให้กำลังใจและแนวคิดในการใช้ชีวิตที่เป็นแรงผลักดันทำให้ผู้วิจัยก้าวผ่านอุปสรรคไปได้ ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่สำเร็จล่วงไปได้หากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากอาจารย์ รวมทั้งขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.โสทธิธร มัลลิกะมาส ประธานกรรมการสอบ รองศาสตราจารย์ ดร.ธนะพงษ์ โพธิ์ปิติ กรรมการสอบ และรองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตนโกมุท กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำแนะนำและชี้แนะข้อบกพร่องอันเป็นประโยชน์ยิ่ง ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นและสำเร็จล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต พี่เบญจ พี่บัว และพี่ตัวเล็ก ที่คอยอำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีมาโดยตลอด และขอขอบคุณเพื่อน ๆ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต 56 ทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจและให้คำแนะนำ ตลอดจนช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ จนกระทั่งการทำวิทยานิพนธ์สำเร็จล่วง โดยเฉพาอย่างยิ่ง บุญธิดา และนันทนิตย์ ที่คอยรับฟัง เป็นกำลังใจที่ดี และพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในทุก ๆ เรื่องมาโดยตลอด รวมทั้ง วรินทิพย์ อาศนาฎ และเพื่อน ๆ อีกหลายคน ที่ยังคงส่งกำลังใจให้กันเสมอมา

ขอขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ พี่ชายและพี่สาว รวมถึงญาติพี่น้อง ที่คอยสนับสนุนและยืนอยู่เคียงข้างกันไม่ว่าจะยามท้อแท้หรือสิ้นหวัง ก็ยังคงคอยให้กำลังใจและผลักดันให้ผู้วิจัยมีความอดทนและมุ่งมั่นพยายามจนกระทั่งสามารถทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้

สุดท้ายหากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก่อให้เกิดคุณประโยชน์อันใด ขอมอบให้แก่ครอบครัวญาติพี่น้อง คณาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน แต่หากมีข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	7
1.3 ขอบเขตของการศึกษา	7
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
1.5 นิยามศัพท์	8
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	9
2.1 วรรณกรรมปริทัศน์	9
2.1.1 การศึกษาเกี่ยวกับการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ.....	9
2.1.2 การศึกษาเกี่ยวกับการย้ายถิ่นระหว่างประเทศและการลงทุนโดยตรงจาก ต่างประเทศ	17
2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	23
2.2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ	23
2.2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ.....	27
2.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายของปัจจัยการผลิต	32
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	35
3.1 แบบจำลอง Gravity	35

3.2	แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา	37
3.3	ขั้นตอนในการศึกษา.....	39
3.4	สมมติฐาน	40
3.5	ข้อมูลและแหล่งของข้อมูล	43
บทที่ 4	การย้ายถิ่นและการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ	45
4.1	แนวโน้มการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ	45
4.1.1	ภาพรวมของโลกในช่วงปี 2005-2010.....	46
4.1.2	ภาพรวมของกลุ่มประเทศในช่วงปี 2005-2010.....	50
4.2	แนวโน้มการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ.....	61
4.2.1	ภาพรวมของโลกในช่วงปี 2001-2005.....	62
4.2.2	ภาพรวมของกลุ่มประเทศในช่วงปี 2001-2005.....	65
บทที่ 5	ผลการศึกษา	87
5.1	ผลการศึกษาจากแบบจำลอง.....	87
5.1.1	ทิศทาง South-South (S-S)	89
5.1.2	ทิศทาง South-North (S-N)	91
5.2	ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านการลงทุน.....	93
5.2.1	ทิศทาง South-South (S-S)	93
5.2.2	ทิศทาง South-North (S-N)	94
5.3	ผลการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ	97
บทที่ 6	สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....	101
6.1	สรุปผลการศึกษา	101
6.2	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	103
6.3	ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป.....	105

รายการอ้างอิง	106
ภาคผนวก.....	116
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	122

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 1.1 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศที่มีอยู่จำแนกตามระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจในปี 1990-2013.....	2
ตารางที่ 2.1 ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยกำหนดการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ	13
ตารางที่ 2.2 สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกรณี Aggregate FDI	21
ตารางที่ 2.3 สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกรณี Bilateral FDI.....	22
ตารางที่ 3.1 สรุปสมมติฐานที่ใช้ในการศึกษา	42
ตารางที่ 3.2 นิยามและแหล่งที่มาของข้อมูล	44
ตารางที่ 4.1 จำนวนประชากรทั้งหมดและอัตราการย้ายถิ่นขาเข้าและขาออกจำแนกตามกลุ่มประเทศในปี 2010	48
ตารางที่ 4.2 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศจำแนกตามภูมิภาคต้นทางและปลายทางในช่วงปี 2005-2010.....	49
ตารางที่ 4.3 มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศจำแนกตามกลุ่มเศรษฐกิจในปี 2001-2005 ..	63
ตารางที่ 4.4 มูลค่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศจำแนกตามกลุ่มเศรษฐกิจในปี 2001-2005.....	64
ตารางที่ 5.1 ผลการประมาณค่าแบบจำลองด้วยวิธี PPML	88
ตารางที่ 5.2 สรุปเครื่องหมายจากผลการศึกษา.....	97
ตารางที่ 5.3 สรุปปัจจัยร่วมกันและต่างกันระหว่างทิศทาง South-South กับ South-North	100
ตารางที่ ก.1 รายชื่อประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่นที่ใช้ในการศึกษา	117
ตารางที่ ก.2 รายชื่อประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่นที่ใช้ในการศึกษา.....	118
ตารางที่ ข.1 สรุปค่าสถิติเบื้องต้นของการศึกษา.....	119
ตารางที่ ค.1 สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในสมการถดถอยของทิศทาง South-South.....	120
ตารางที่ ค.2 สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในสมการถดถอยของทิศทาง South-North.....	121

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 1.1 สัดส่วนของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศที่มีอยู่ของแต่ละทิศทางจำแนกตามประเทศต้นทางและประเทศปลายทางในปี 2013.....	3
ภาพที่ 1.2 แนวโน้มและสัดส่วนของมูลค่าการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศจำแนกตามกลุ่มเศรษฐกิจในปี 1990-2013.....	5
ภาพที่ 2.1 Stages of the Investment Development Path	29
ภาพที่ 2.2 Neo-classical mechanisms leading to equilibrium.....	33
ภาพที่ 3.1 ทิศทางการลงทุนโดยตรงและการเคลื่อนย้ายแรงงานในแต่ละคู่ประเทศ.....	40
ภาพที่ 4.1 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศจำแนกตามทิศทางในปี 1990-2010	47
ภาพที่ 4.2 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาเข้าสู่กลุ่ม South จำแนกตามภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010.....	50
ภาพที่ 4.3 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาออกจากกลุ่ม South จำแนกตามภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010.....	51
ภาพที่ 4.4 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาเข้าสู่กลุ่ม South จาก North จำแนกตามภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010.....	52
ภาพที่ 4.5 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาออกจากกลุ่ม South ไปยัง North จำแนกตามภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010.....	52
ภาพที่ 4.6 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาเข้าสู่กลุ่ม South จาก South จำแนกตามภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010.....	54
ภาพที่ 4.7 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาออกจากกลุ่ม South ไปยัง South จำแนกตามภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010.....	55
ภาพที่ 4.8 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาเข้าสู่กลุ่ม North จำแนกตามภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010.....	56

ภาพที่ 4.9 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาออกจากกลุ่ม North จำแนกตามภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010..... 57

ภาพที่ 4.10 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาเข้าสู่กลุ่ม North จาก North จำแนกตาม ภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010..... 58

ภาพที่ 4.11 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาออกจากกลุ่ม North ไปยัง North จำแนกตาม ภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010..... 58

ภาพที่ 4.12 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาเข้าสู่กลุ่ม North จาก South จำแนกตาม ภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010..... 59

ภาพที่ 4.13 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาออกจากกลุ่ม North ไปยัง South จำแนกตาม ภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010..... 60

ภาพที่ 4.14 สัดส่วนการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของโลกในปี 2001-2005..... 63

ภาพที่ 4.15 สัดส่วนการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของโลกในปี 2001-2005 65

ภาพที่ 4.16 มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาในปี 2001- 2005..... 66

ภาพที่ 4.17 มูลค่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาในปี 2001- 2005..... 67

ภาพที่ 4.18 มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของภูมิภาคแอฟริกาในปี 2001-2005..... 69

ภาพที่ 4.19 มูลค่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของภูมิภาคแอฟริกาในปี 2001-2005 70

ภาพที่ 4.20 มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของภูมิภาคเอเชียและโอเชียเนียในปี 2001- 2005..... 72

ภาพที่ 4.21 มูลค่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของภูมิภาคเอเชียและโอเชียเนียปี 2001- 2005..... 73

ภาพที่ 4.22 มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียนใน ปี 2001-2005..... 76

ภาพที่ 4.23 มูลค่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียนในปี 2001-2005.....	77
ภาพที่ 4.24 มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วในปี 2001-2005.....	81
ภาพที่ 4.25 มูลค่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วในปี 2001-2005..	82
ภาพที่ 4.26 มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านในปี 2001-2005.....	84
ภาพที่ 4.27 มูลค่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านในปี 2001-2005.....	84

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การเกิดโลกาภิวัตน์ได้มีส่วนทำให้การย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (International migration) มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีอาจหลีกเลี่ยง โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายของแรงงานระหว่างประเทศที่ส่วนมากมีการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ซึ่งจากรายงานพบว่าจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศที่มีอยู่ (International migrant stock) ในโลกได้เพิ่มขึ้นจาก 154.2 ล้านคน เป็น 231.5 ล้านคน ระหว่างปี 1990-2013 โดยคิดเป็นร้อยละ 3.2 ของจำนวนประชากรโลกในปี 2013 (United Nations, DESA, Population Division, 2013) ในขณะเดียวกัน ความพยายามในการบูรณาการทางเศรษฐกิจของนานาประเทศทั่วโลกได้นำไปสู่การเปิดเสรีการค้าและการลงทุนต่าง ๆ ทำให้กระแสการออกไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ (Outward foreign direct investment) ของโลกมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งมีมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก 240.9 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็น 1,410.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ระหว่างปี 1990-2013 (UNCTAD, 2014) ทั้งนี้ จะเห็นว่าแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของทั้งสองกระแสข้างต้นได้กลายเป็นประเด็นที่น่าจับตามองในแง่ของการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมต่อการพัฒนาประเทศได้

การย้ายถิ่นระหว่างประเทศนับเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วทุกภูมิภาคและทุกประเทศ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงในพลวัตโลก โดยทั่วไปพบว่าผู้ย้ายถิ่นจะมีต้นกำเนิดมาจากประเทศกำลังพัฒนาหรือกลุ่ม South เป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่มีประเทศปลายทางที่สำคัญเป็นประเทศพัฒนาแล้วหรือกลุ่ม North ดังตารางที่ 1.1 ซึ่งเห็นได้จากข้อมูลจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศในปี 2013 โดยจำนวนผู้ย้ายถิ่นที่มาจากประเทศกำลังพัฒนามีสัดส่วนถึงร้อยละ 70.8 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศทั้งหมด ในขณะที่จำนวนผู้ย้ายถิ่นที่อาศัยในประเทศพัฒนาแล้วมีสัดส่วนถึงร้อยละ 58.6 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศทั้งหมด ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวได้สะท้อนถึงรูปแบบการย้ายถิ่นระหว่างประเทศที่แสวงหาโอกาสที่ดีกว่าในประเทศปลายทางไม่ว่าจะเป็นประเทศพัฒนาแล้วหรือประเทศกำลังพัฒนา

ตารางที่ 1.1 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศที่มีอยู่จำแนกตามระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจในปี 1990-2013

หน่วย: ล้านคน

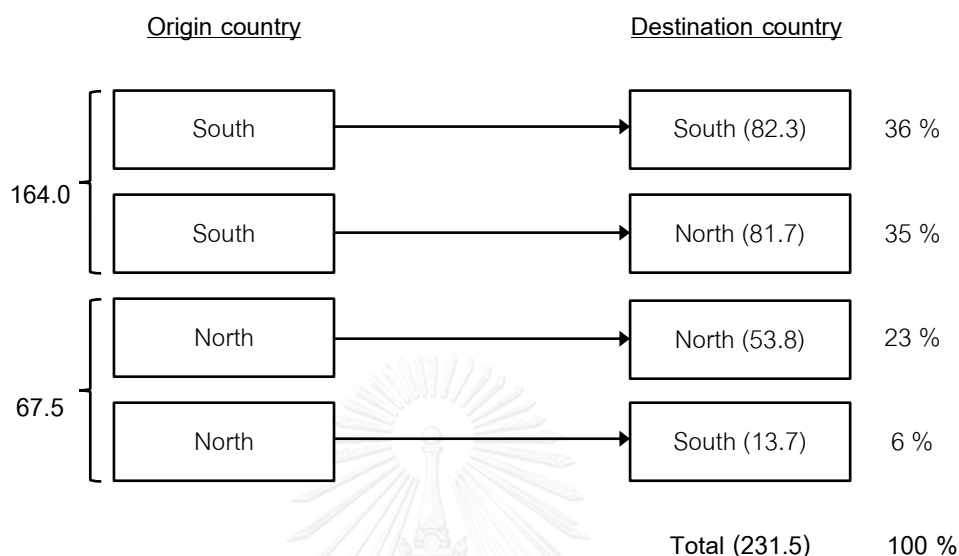
	International migrant stock							
	Origin				Destination			
	1990	2000	2010	2013	1990	2000	2010	2013
World	154.2	174.5	220.7	231.5	154.2	174.5	220.7	231.5
Developed regions	55.4	57.4	64.3	67.5	82.3	103.4	129.7	135.6
Developing regions	98.8	117.1	156.5	164.0	71.9	71.1	91.0	95.9

ที่มา: United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Population Division (2013).

Trends in International Migrant Stock: The 2013 Revision-Migrants by Age and Sex (United Nations database, POP/DB/MIG/Stock/Rev.2013/Age).

นอกจากนี้ หากพิจารณาการย้ายถิ่นระหว่างประเทศจำแนกตามทิศทาง พบว่า แนวโน้มการย้ายถิ่นระหว่างประเทศของโลกในปี 2013 ได้ถูกขับเคลื่อนโดย 2 ทิศทางที่สำคัญ ซึ่งมีประเทศกำลังพัฒนาเป็นประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น ได้แก่ การย้ายถิ่นในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา (South-South) และการย้ายถิ่นจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศพัฒนาแล้ว (South-North) หรือคิดเป็นร้อยละ 35.5 และ 35.3 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศทั้งหมดในปี 2013 ตามลำดับ ในขณะที่อีก 2 ทิศทางที่เหลือ ซึ่งมีประเทศพัฒนาแล้วเป็นประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น ได้แก่ การย้ายถิ่นในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว (North-North) และการย้ายถิ่นจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศกำลังพัฒนา (North-South) เป็นทิศทางที่ค่อนข้างมีบทบาทน้อย หรือคิดเป็นร้อยละ 23.2 และ 5.9 ตามลำดับ ดังภาพที่ 1.1 แม้ว่าผู้ย้ายถิ่นในแต่ละทิศทางจะมีแรงจูงใจในการเคลื่อนย้ายที่แตกต่างกัน แต่โดยทั่วไปจะมีการเคลื่อนย้ายเพื่อให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุดภายใต้ข้อจำกัดที่มีอยู่จากการแสวงหาโอกาสที่ดีกว่าโดยเปรียบเทียบระหว่างประเทศต้นทางและประเทศปลายทาง อย่างไรก็ตาม ขนาดและทิศทางของการย้ายถิ่นระหว่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตค่อนข้างมาก ซึ่งรูปแบบการย้ายถิ่นในปัจจุบันได้สะท้อนถึงการย้ายถิ่นที่ตอบสนองต่อภาวะทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายของแรงงาน (Labor migration) ที่มีการเคลื่อนย้ายเพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญ

ภาพที่ 1.1 สัดส่วนของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศที่มีอยู่ของแต่ละทิศทางจำแนกตามประเทศต้นทางและประเทศปลายทางในปี 2013

หมายเหตุ International migrant stock หน่วย: ล้านคน

ที่มา: United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Population Division (2014)

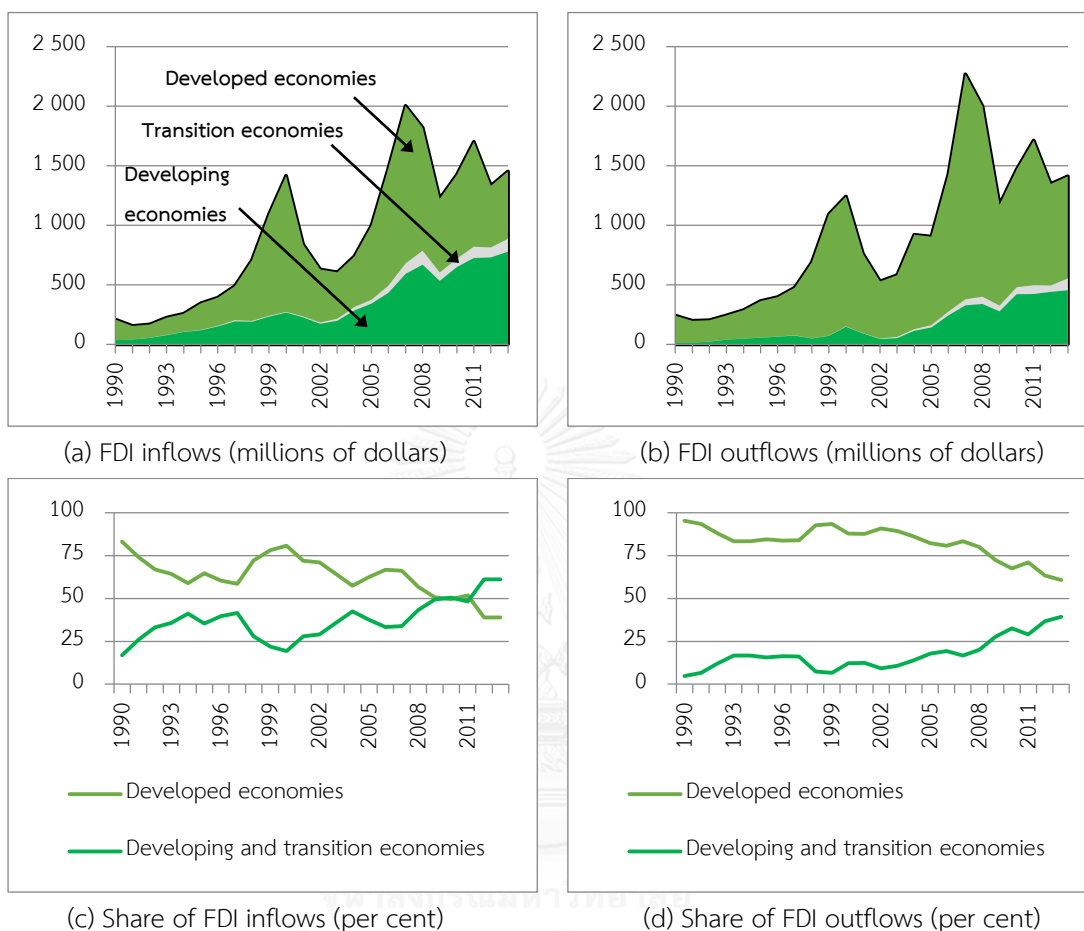
แรงงานนับเป็นปัจจัยการผลิตที่มีความสำคัญในทุกประเทศและจำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้สามารถขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้ ซึ่งโดยทั่วไปสามารถจำแนกได้ออกเป็น 2 ประเภท คือ แรงงานฝีมือ (Skilled labor) และแรงงานไร้ฝีมือ (Unskilled labor) (สุณี ฉัตราคม, 2535) ที่ส่วนใหญ่มีการเคลื่อนย้ายเพื่อตอบสนองต่อความแตกต่างทางรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการตัดสินใจของผู้ย้ายถิ่น โดยแรงงานฝีมือจะมีการเคลื่อนย้ายเพื่อหางานที่ใช้ทักษะสูงในประเทศปลายทาง โดยพิจารณาจากการขยายตัวของเศรษฐกิจของประเทศปลายทางและอัตราค่าจ้างเทียบกับประเทศต้นทาง (มดิชน, 2555) ในขณะที่แรงงานไร้ฝีมือมักมีการเคลื่อนย้ายเพื่อตอบสนองต่อภาวะขาดแคลนแรงงานในประเทศปลายทางที่เป็นประเทศเพื่อนบ้านซึ่งง่ายแก่การเคลื่อนย้าย โดยมีสาเหตุหลักมาจากความยากจน การขาดความรู้และการศึกษา รวมทั้งปัญหาการว่างงานในประเทศต้นทาง (กระทรวงแรงงาน, 2557)

นอกจากนี้ การเคลื่อนย้ายแรงงานยังตอบสนองต่อความไม่สมดุลกันของอุปสงค์และอุปทานของตลาดแรงงานระหว่างประเทศ ซึ่งสามารถจำแนกประเทศได้ออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเทศ

ผู้นำเข้าแรงงาน และประเทศผู้ส่งออกแรงงาน กล่าวคือ บางประเทศที่ประสบกับภาวะขาดแคลนแรงงานจำเป็นต้องพึ่งพาการนำเข้าแรงงานจากต่างชาติ เพื่อตอบสนองต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศพัฒนาแล้วที่กำลังประสบกับอัตราการเกิดของประชากรต่ำและเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในขณะที่บางประเทศมีอัตราการจ้างงานไม่เต็มที่ก่อให้เกิดการว่างงานภายในประเทศ ส่งผลให้แรงงานจำนวนมากตกงาน ประเทศดังกล่าวจึงจำเป็นต้องส่งออกแรงงานไปยังประเทศอื่น ๆ เพื่อบรรเทาปัญหาการว่างงานดังกล่าว ซึ่งมักจะเป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นกับประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศพัฒนาน้อยกว่าเป็นส่วนใหญ่ (กระทรวงแรงงาน, 2557) อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนย้ายอาจเป็นไปอย่างจำกัด ถ้าหากประเทศปลายทางมีการห้ามหรือจำกัดการนำเข้าแรงงานเกิดขึ้น ซึ่งมักเกิดขึ้นกับการเคลื่อนย้ายแรงงานไร้ฝีมือที่ไหลเข้ามาเป็นจำนวนมาก เพราะอาจจะทำลายระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศนั้น ๆ ได้ถ้าหากไม่มีการควบคุมที่ดีพอ

ในขณะที่ การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศได้เติบโตขึ้นท่ามกลางโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าของการเปิดเสรีการค้าและการลงทุนต่าง ๆ ทำให้การลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ (Foreign direct investment: FDI) ถูกขับเคลื่อนและมีการเติบโตไปในขณะเดียวกัน ซึ่งมีประเทศพัฒนาแล้วอยู่ในฐานะประเทศผู้ลงทุนที่สำคัญ ส่วนประเทศกำลังพัฒนาจะอยู่ในฐานะประเทศผู้รับทุน (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2554) ทั้งนี้ สังเกตเห็นได้จากสัดส่วนของ FDI ขาเข้าของประเทศกำลังพัฒนา (ภาพที่ 1.2(a)) ที่มีมูลค่าสูงกว่า FDI ขาออก (ภาพที่ 1.2(b)) แม้ว่าสัดส่วนของ FDI ขาเข้าของประเทศพัฒนาแล้วจะมากกว่าประเทศกำลังพัฒนาโดยเปรียบเทียบ แต่การลงทุนดังกล่าวในประเทศกำลังพัฒนาได้เติบโตขึ้นอย่างมีนัยสำคัญจากร้อยละ 26 เป็นร้อยละ 61 ของมูลค่า FDI ขาเข้ารวมของโลกในระหว่างปี 1990-2013 (ภาพที่ 1.2(c)) ในขณะที่ FDI ขาออกยังคงถูกขับเคลื่อนด้วยประเทศพัฒนาแล้วเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันได้เริ่มมีกระแสการออกไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของประเทศกำลังพัฒนาเกิดขึ้น ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ค่อนข้างขัดแย้งกับในอดีต และเริ่มมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน (อลงกรณ์ ธนศรีธัญญากุล, 2554) โดยสังเกตเห็นได้จากสัดส่วนของ FDI ขาออกของประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 5 เป็นร้อยละ 39 ของมูลค่า FDI ขาออกรวมของโลกในระหว่างปี 1990-2013 (ภาพที่ 1.2(d)) ประกอบกับ FDI ขาเข้าของประเทศกำลังพัฒนาในระยะหลังที่เริ่มชะลอตัว (UNCTAD, 2014) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ (Outward foreign direct investment) ได้เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจว่าแต่ก่อน โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาที่แต่เดิมเป็นประเทศผู้รับทุนที่สำคัญ ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายหลักในการเข้าไปลงทุน คือ กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน หรือกลุ่มประเทศภายในภูมิภาคเดียวกัน ที่มีลักษณะตลาดและเทคโนโลยีที่คุ้นเคยและใกล้เคียงกัน (UNCTAD, 2006)

ภาพที่ 1.2 แนวโน้มและสัดส่วนของมูลค่าการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศจำแนกตามกลุ่มเศรษฐกิจในปี 1990-2013

ที่มา: UNCTAD FDI-TNC-GVC Information System, FDI/TNC database

สำหรับสาเหตุที่ก่อให้เกิดการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศหรือ OFDI ส่วนหนึ่งมาจากแรงกดดันต่าง ๆ อันเนื่องมาจากข้อตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศทางการลงทุน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และการปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นของค่าแรงและต้นทุนในการผลิต โดยเฉพาะแรงกดดันจากการแข่งขันในตลาดโลกที่รุนแรงขึ้นและการเปิดเสรีที่เพิ่มโอกาสในการไปลงทุนในต่างประเทศได้กว้างขวางยิ่งขึ้น (UNCTAD, 2006) ทำให้การผลักดันให้เกิด OFDI ที่มีส่วนช่วยให้ประเทศรักษาความสามารถในการแข่งขันไว้ได้เป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม อย่างไรก็ตาม แรงจูงใจของบริษัทข้ามชาติที่ออกไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศไม่ได้มีลักษณะตายตัวอย่างชัดเจน อาทิ การออกไปลงทุนเพื่อแสวงหาทรัพยากร (Resource-seeking FDI) การออกไปลงทุน

เพื่อแสวงหาตลาด (Market-seeking FDI) การออกไปลงทุนเพื่อแสวงหาประสิทธิภาพ (Efficiency-seeking FDI) เป็นต้น ทั้งนี้ จะขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมของประเทศเป้าหมายและนโยบายการส่งเสริมของภาครัฐ (Dunning, 1993)

การลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศนั้นถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของทั้งประเทศผู้รับทุนและประเทศผู้ลงทุน ซึ่งโดยทั่วไปมีส่วนช่วยทำให้เกิดการจ้างงาน ปรับปรุงโครงสร้างตลาดแรงงาน อีกทั้งส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยี เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน และก่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศจึงอาจเป็นเครื่องมือหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเคลื่อนย้ายของแรงงานได้ในหลายแง่มุม โดยจะส่งผลให้แรงงานฝีมือมีการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ประเทศที่มีศักยภาพในการจ้างงาน ส่วนแรงงานไร้ฝีมือที่เคยออกไปค้าแรงงานในต่างประเทศจะมีการเคลื่อนย้ายกลับมาประกอบอาชีพในภูมิลำเนาของตนเองจากโอกาสที่มากขึ้น อันเป็นผลมาจากการลงทุนที่เข้ามา (กระทรวงแรงงาน, 2557) แต่หากพิจารณาในแง่ของผลกระทบที่มีต่อแรงงานภายในประเทศผู้รับทุน การลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศจะส่งผลต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายของแรงงานผ่านการสร้างการจ้างงานดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ประกอบกับค่าจ้างที่สูงขึ้นจากการเข้ามาลงทุนของบริษัทข้ามชาติที่มีอัตราที่สูงกว่าบริษัทภายในประเทศ (Sauvant, Mallampally, & Economou, 1993) และการพัฒนาทางเศรษฐกิจจากการลงทุนในรูปของเทคโนโลยี การศึกษา และสาธารณสุขปโภค ซึ่งอาจมีส่วนทำให้แรงจูงใจในการเคลื่อนย้ายออกของแรงงานในประเทศดังกล่าวลดลงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศผู้รับทุนซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่ไม่มีเงินทุนมากพอที่จะพัฒนาประเทศแต่เพียงลำพังและมักประสบกับปัญหาการสร้างงานที่ไม่สอดคล้องกับจำนวนแรงงานภายในประเทศ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า กระแสของการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศได้เกิดขึ้นพร้อมกันกับการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศที่คาดว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต ซึ่งในปัจจุบันการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศได้ถูกขับเคลื่อนจากกลุ่มประเทศพัฒนาน้อยกว่าไปยังกลุ่มประเทศพัฒนามากกว่าโดยเปรียบเทียบ เพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า ในขณะที่การลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศมีประเทศพัฒนาแล้วอยู่ในฐานะประเทศผู้ลงทุนที่สำคัญและประเทศกำลังพัฒนาที่แต่เดิมอยู่ในฐานะประเทศผู้รับทุนโดยเปรียบเทียบเริ่มหันไปมีบทบาทในการออกไปลงทุนในต่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะการลงทุนระหว่างประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน ทั้งนี้ การลงทุนดังกล่าวโดยทั่วไปมีส่วนช่วยเพิ่มระดับการจ้างงาน และก่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตนำไปสู่ระดับรายได้ของคนในประเทศที่สูงขึ้น ซึ่งอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาเคลื่อนย้ายของแรงงานได้ โดยเฉพาะแรงงานที่

เคลื่อนย้ายจากประเทศกำลังพัฒนาที่ส่วนมากมีรูปแบบการเคลื่อนย้ายแรงงานเพื่อตอบสนองต่อความแตกต่างทางรายได้และโอกาสการจ้างงานเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม การศึกษาในเรื่องของผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานยังคงเป็นประเด็นที่ไม่แน่ชัด และการศึกษาก่อนหน้านี้มักให้ความสนใจในประเด็นของผลกระทบต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศพัฒนาน้อยกว่าเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะทิศทางการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศพัฒนาแล้ว (South-North) ในขณะที่ผลกระทบต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา (South-South) ยังคงเป็นข้อสงสัย ดังนั้น การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ โดยศึกษาในกรณีที่มีประเทศกำลังพัฒนาเป็นประเทศต้นทางของแรงงาน เพื่อเข้าใจถึงรูปแบบการเคลื่อนย้ายแรงงานของกลุ่มประเทศดังกล่าวในแต่ละทิศทางที่อาจมีการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศเป็นตัวกำหนด และนำไปสู่การวางกรอบนโยบายที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่จำเป็นต้องอาศัยการพิจารณาร่วมกันระหว่างการเคลื่อนย้ายแรงงานและการลงทุนให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาวต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาผลกระทบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ โดยมุ่งความสำคัญของการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนา (South) เมื่อพิจารณาการเคลื่อนย้ายทุนและแรงงานในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา (South-South) และระหว่างประเทศกำลังพัฒนากับประเทศพัฒนาแล้ว (South-North)

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิในช่วงปี 2001-2010 ที่เป็นข้อมูลทุก ๆ 5 ปี จากตัวอย่างประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (Origin country) จำนวน 110 ประเทศ และประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น (Destination country) จำนวน 122 ประเทศ ซึ่งทำการวิเคราะห์เฉพาะกรณีที่มีการเคลื่อนย้ายของแรงงานในทิศทางตรงกันข้ามกับการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ ทั้งในแง่ของการลงทุนโดยตรงในลักษณะคู่ประเทศ (Bilateral FDI flows) และการลงทุนโดยตรงรวม (Aggregate FDI inflows) โดยกำหนดให้ กลุ่ม North หมายถึงกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว และกลุ่ม South หมายถึงกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศพัฒนาน้อยกว่า

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเคลื่อนย้ายของแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนากับการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของกลุ่มประเทศที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจเหมือนกันและต่างกัน
2. สามารถประเมินสถานการณ์จากผลกระทบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศที่มีต่อการเคลื่อนย้ายแรงงาน เพื่อรับมือและจัดการกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เช่น ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน และปัญหาการไหลทะลักเข้าของแรงงาน เป็นต้น
3. สามารถวางแผนและกำหนดนโยบายการลงทุนที่มีต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานให้เหมาะสมแก่การพัฒนาในระดับประเทศหรือระดับภูมิภาค โดยอาศัยการรวมกลุ่มหรือความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นเวทีเบื้องต้นในการวางกรอบนโยบายดังกล่าวร่วมกัน

1.5 นิยามศัพท์

การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ (International labor migration) หมายถึง การย้ายถิ่นระหว่างประเทศจากประเทศหนึ่งไปยังประเทศอื่น ซึ่งเป็นการย้ายข้ามพรมแดนประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองต่อการจ้างงานในต่างประเทศหรือแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ

การลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ (Foreign direct investment: FDI) หมายถึง การลงทุนที่เป็นการลงทุนในระยะยาวซึ่งเป็นการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศของบริษัทผู้ลงทุนหรือบริษัทแม่ (Parent enterprise) และบริษัทในเครือ (Affiliate enterprise) ในประเทศผู้รับทุน โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อเข้าควบคุมในการบริหารจัดการและกำไรของกิจการที่เข้าลงทุนในต่างประเทศ ทั้งนี้ การลงทุนดังกล่าวสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Inward Foreign Direct Investment) และ การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ (Outward Foreign Direct Investment)

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะกล่าวถึงงานวิจัยและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศและการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาผลกระทบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศที่ให้ความสนใจกับการเคลื่อนย้ายของแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 วรรณกรรมปริทัศน์

2.1.1 การศึกษาเกี่ยวกับการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุและผลของการย้ายถิ่นระหว่างประเทศนับเป็นสิ่งจำเป็นต่อการวางกรอบนโยบายของประเทศเพื่อนำไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจและแรงงานให้เป็นอย่างดีเหมาะสม ทำให้การศึกษาเกี่ยวกับการย้ายถิ่นระหว่างประเทศเริ่มกลายเป็นประเด็นที่มีความสำคัญมากขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งงานวิจัยส่วนมากจึงได้พยายามศึกษาถึงรูปแบบการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (International migration pattern) เพื่ออธิบายเหตุผลดังกล่าว โดยมุ่งเน้นไปที่การหาปัจจัยกำหนดของผู้ย้ายถิ่นเป็นส่วนใหญ่

การศึกษาเกี่ยวกับการย้ายถิ่นระหว่างประเทศค่อนข้างมีความหลากหลายในแง่ของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกศึกษา ซึ่งงานวิจัยที่ผ่านมาได้มีการศึกษาในหลายลักษณะด้วยกัน เพื่ออธิบายรูปแบบการย้ายถิ่นของกลุ่มตัวอย่างนั้น ๆ อาทิ การย้ายถิ่นภายในประเทศ (Aroca González & Maloney, 2005) การย้ายถิ่นระหว่างคู่ประเทศ (Massey & Espinosa, 1997; Sassen, 1988) การย้ายถิ่นภายในภูมิภาค (Gardezi, 1995; Hamilton & Chinchilla, 1991, 1996) และการย้ายถิ่นข้ามประเทศของกลุ่มประเทศใด ๆ (Portes, 1997) เป็นต้น

สำหรับการศึกษาปัจจัยของการย้ายถิ่นระหว่างประเทศแม้ว่าจะมีข้อจำกัดทางด้านข้อมูล หากแต่ประเด็นการเคลื่อนย้ายแรงงานยังคงเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามเวลาและสถานที่ที่ศึกษา ทำให้มีงานวิจัยที่ศึกษาในเรื่องดังกล่าวอย่างแพร่หลาย ด้วยวิธีการวิเคราะห์ต่าง ๆ ซึ่งจากงานวิจัยของ Greenwood and McDowell (1992) ได้รวบรวม

งานวิจัยต่าง ๆ ในอดีตและสรุปวิธีการศึกษาของกระแสการย้ายถิ่นได้ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ Cross-sections, Time-series, Pooled cross-sections & time-series และ Special groups

Cross-sections เป็นการศึกษาเพียงช่วงเวลาเดียวโดยพิจารณาประเทศปลายทางเพียงประเทศเดียวและวิเคราะห์ปัจจัยของการย้ายถิ่นจากประเทศต้นกำเนิดหลายประเทศ หรือ พิจารณาประเทศต้นกำเนิดเพียงประเทศเดียวและวิเคราะห์ปัจจัยของการย้ายถิ่นจากประเทศปลายทางหลายประเทศ อาทิ การศึกษาของ Greenwood and McDowell (1982) ที่วิเคราะห์แบบจำลองการย้ายถิ่นออก (Emigration) จากประเทศต้นกำเนิด 34 ประเทศไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาในปี 1970 พบว่าเงินได้ที่ได้มาทุกสัปดาห์เฉลี่ย (Average weekly earnings) ของภาคการผลิตในประเทศสหรัฐอเมริกา มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการย้ายถิ่นออกจากประเทศดังกล่าวมายังประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งแสดงถึงความสำคัญของ Differential economic advantage¹

Time-series เป็นการศึกษาระหว่างคู่ประเทศหนึ่ง ๆ ในหลายช่วงเวลาโดยพิจารณาผลกระทบอันเกิดจากปัจจัยดึงดูด (Pull factor) และปัจจัยผลักดัน (Push factor) ระหว่างคู่ประเทศดังกล่าว อาทิ การศึกษาการย้ายถิ่นจากเครือรัฐเปอร์โตริโกไปยังประเทศสหรัฐอเมริการะหว่างปี 1947-1973 พบว่าการเปลี่ยนแปลงของ Relative wages และ Relative unemployment rates เป็นปัจจัยที่มีนัยสำคัญระหว่างคู่ประเทศดังกล่าว (Maldonado, 1976) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Walsh (1974) ที่ศึกษาอัตราการย้ายถิ่นออกจากประเทศไอร์แลนด์ไปยังประเทศอังกฤษระหว่างปี 1951-1971 ซึ่งพบว่าเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ (Economic condition) ทั้งในประเทศไอร์แลนด์และประเทศอังกฤษเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดกระแสการย้ายถิ่น โดยจากปัจจัยข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของ Differential economic advantage นอกจากนี้ยังพบว่าตัวแปรผู้ย้ายถิ่นในช่วงเวลาที่ผ่านมา (Lagged migration) ยังเป็นปัจจัยที่ควรนำมาพิจารณา อย่างไรก็ตาม สำหรับบางประเทศ Differential economic advantage ข้างต้นอาจไม่มีนัยสำคัญ เช่น การศึกษาในประเทศแคนาดาที่พบว่าความแตกต่างของค่าจ้างไม่มีนัยสำคัญ ในขณะที่โอกาสในการทำงาน (Job opportunity) ในประเทศต้นกำเนิดของผู้ย้ายถิ่นมีนัยสำคัญ ซึ่งระบุถึง Differential economic opportunity เป็นปัจจัยสำคัญในการอธิบายการเกิดการย้ายถิ่นดังกล่าว (Marr, 1975, 1977)

Pooled cross-sections & time-series เป็นการศึกษาที่มีจำนวนตัวอย่างในการวิเคราะห์มากกว่าสองประเภทข้างต้น โดยเป็นการรวมระหว่างข้อมูลภาคตัดขวางและข้อมูลอนุกรมเวลา ซึ่ง

¹ ตัวแปรอื่น ๆ ที่ถูกใช้เพื่อสะท้อนถึง Differential economic advantage เช่น Manufacturing wages, Per capita GDP, Employment growth rates, Unemployment rates, Taxes relative to GNP, Social programs เป็นต้น (Greenwood & McDowell, 1992)

สามารถนำไปสู่ข้อสรุปของผลการศึกษาในขอบเขตที่กว้างขึ้นในแง่ของเหตุผลทางทฤษฎีและปัจจัยกำหนดที่เป็นไปได้ เพื่ออธิบายถึงปัจจัยความแตกต่างระหว่างประเทศและปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา ทั้งนี้ อาจให้ผลการศึกษาในลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากศึกษาในหลายช่วงเวลาและศึกษาจากประเทศหนึ่งไปยังหลายประเทศพร้อมกัน อาทิ การศึกษาของ Greenwood and McDowell (1991) ที่วิเคราะห์การย้ายถิ่นจากประเทศต้นกำเนิด 18 ประเทศ ไปยังประเทศแคนาดา ระหว่างปี 1962-1984 พบว่าความแตกต่างของเงินได้ในภาคอุตสาหกรรมเฉลี่ย (Average manufacturing earning) เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายเช่นเดียวกับกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Berger and Webb (1987) ที่วิเคราะห์การย้ายถิ่นจากประเทศต้นกำเนิด 37 ประเทศ ไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่างปี 1969-1976

Special groups จะเป็นการศึกษาที่มีการแบ่งประเภทของผู้ย้ายถิ่นตามทักษะหรือสถานภาพตามกฎหมาย (Agarwal & Winkler, 1985; Hassan, 1988; McPheters & Schlagenhauf, 1981) ซึ่งพบว่า ปัจจัยดึงดูดจากประเทศปลายทางมีความสำคัญต่อการย้ายถิ่นของแรงงานฝีมือ (Skilled migration) มากกว่า ในขณะที่ปัจจัยผลักดันจากประเทศต้นทางมีความสำคัญต่อการย้ายถิ่นของแรงงานไร้ฝีมือ (Unskilled migration) มากกว่า อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่สำคัญยังคงเป็นความแตกต่างของค่าจ้างและรายได้ นอกจากนี้มีบางงานวิจัยได้ศึกษาการย้ายถิ่นระหว่างประเทศในวัยผู้สูงอายุ ซึ่งพบว่าตอบสนองต่อ Differential economic advantage เช่นเดียวกัน แต่ในแง่ของ Social program และ Transfer payments (Greenwood & McDowell, 1982)

จากการศึกษาในหลายรูปแบบได้มีความเกี่ยวข้องและอธิบายถึงความสำคัญโดยเปรียบเทียบของเงื่อนไขทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศต้นกำเนิดกับประเทศปลายทาง โดยพิจารณาปัจจัยผลักดัน (Push factor) จากค่าจ้างที่ต่ำและการขาดโอกาสการจ้างงานในประเทศต้นกำเนิดเปรียบเทียบกับปัจจัยดึงดูด (Pull factor) จากค่าจ้างที่สูงและการมีโอกาสด้านการจ้างงานที่ดีในประเทศปลายทาง ซึ่งปัจจัยดึงดูดดูเหมือนจะมีอิทธิพลมากกว่า อย่างไรก็ตาม การย้ายถิ่นไม่ได้ถูกกำหนดด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจเสมอไป แต่ยังรวมถึงปัจจัยที่มีใช้ทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ (ระยะทาง) ปัจจัยด้านวัฒนธรรม (ภาษาทั่วไปที่ใช้ และการเป็นอาณานิคมร่วมกันในอดีต) และปัจจัยด้านประชากร ซึ่งสะท้อนถึงต้นทุนการเดินทาง ต้นทุนด้านข้อมูล และขนาดของประชากร นอกจากนี้ การพิจารณาโยบายคนเข้าเมือง (Immigration policy) และปัจจัยด้านเครือข่าย (Network) ยังถือเป็นอีกปัจจัยที่สามารถกำหนดการย้ายถิ่นระหว่างประเทศได้ (Mayda, 2010)

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยกำหนดการย้ายถิ่นระหว่างประเทศค่อนข้างมีความแพร่หลายในปัจจุบัน โดยเฉพาะในแง่ของปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดัน ซึ่งมีการกำหนดปัจจัยที่เหมือนและแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา แสดงดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยกำหนดการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ

Author	Year	Origin country	Destination country	Methodology	Endogenous variable	Exogenous structure
Mayda (2010)	1980-1995	79 countries including South & North	14 OECD countries	OLS, Tobit	Ratio of emigration flow relative to origin population	<ul style="list-style-type: none"> - Lagged real per worker GDP origin (logarithms) - Lagged real per worker GDP destination (logarithms) - Lagged share of population in origin aged 15-29 - Great-circle distance (logarithms) - Dummy for common border - Dummy for common language - Dummy for common colony - Immigration policy of destination
Gubert and Nordman (2009)	1990-2002	101 MENA & other LDC countries	14 OECD countries	Panel regression analysis	Ratio of emigration flows relative to origin population	<ul style="list-style-type: none"> - Lagged real per capita GDP origin (logarithms) - Lagged real per capita GDP destination (logarithms) - Lagged population density origin - Lagged population density destination - Lagged share of population in origin aged 15-24 - Lagged share of population in destination aged 15-24 - Lagged age dependency ratio origin - Lagged age dependency ratio destination - Lagged urban population growth origin - Lagged urban population growth destination - Lagged mean education destination (logarithms) - Lagged literacy rate origin - Lagged unemployment rate destination

ตารางที่ 2.1 ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยกำหนดการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (ต่อ)

Author	Year	Origin country	Destination country	Methodology	Endogenous variable	Exogenous structure
Ashby (2010)	2005	58 countries	58 countries	OLS, Tobit	Ratio of emigration stock relative to origin population (logarithms)	<ul style="list-style-type: none"> - Lagged labor productivity growth destination - Lagged Share of public expenditure related to unemployment destination - Lagged political rights origin - Lagged civil liberties origin - Distance (logarithms) - Dummy for common border - Dummy for common language - Dummy for common colony - Number of Island in couple - Relative real per capita income destination/origin in 2000 (logarithms) - Relative economic freedom score destination/origin in 2000 (logarithms) - Relative political freedom score destination/origin in 2000 (logarithms) - Share of population in origin aged 15-24 in 2000 - Distance (logarithms) - Dummy for low-income countries - Dummy for middle-income countries - Dummy for common official language

ตารางที่ 2.1 ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยกำหนดการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (ต่อ)

Author	Year	Origin country	Destination country	Methodology	Endogenous variable	Exogenous structure
Cuaresma, Moser, and Raggli (2013)	2005	172 countries	172 countries	Nonlinear maximum likelihood estimation	Net migration in 2000-2005	<ul style="list-style-type: none"> - Dummy for ethnic language - Dummy for common colony - Real per capita GDP origin in 2000 (logarithms) - Real per capita GDP destination in 2000 (logarithms) - Population origin in 2000 (logarithms) - Population destination in 2000 (logarithms) - Share of migration stock in 2000 - Distance (logarithms) - Dummy for common border - Dummy for common official language - Dummy for common colony
Vikhrov (2013)	1996-2006	67 countries	13 OECD countries	OLS, GMM	Inflow of migrants per 1000 residents in destination	<ul style="list-style-type: none"> - Lagged real per capita GDP origin (logarithms) - Lagged real per capita GDP destination (logarithms) - Lagged Gini index origin (logarithms) - Lagged Gini index destination (logarithms) - Year of schooling origin - Year of schooling destination - Friction of population in origin aged 15-29 years old - Distance (logarithms) - Dummy for common border - Dummy for common language

ตารางที่ 2.1 ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยกำหนดการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (ต่อ)

Author	Year	Origin country	Destination country	Methodology	Endogenous variable	Exogenous structure
Bergh, Mirkina, and Nilsson (2015)	1990-2010	189 countries	189 countries	PPML	Immigration flows (1000s)	<ul style="list-style-type: none"> - Dummy for common colony - Other migration cost variables - Real per capita GDP origin (logarithms) - Real per capita GDP destination (logarithms) - Distance (logarithms) - Dummy for common border - Dummy for common language - Dummy for common colony - Dummy for common legal origin - Institutional quality variables origin - Institutional quality variables destination - Poverty headcount ratio origin

ที่มา: จากการศึกษา

2.1.2 การศึกษาเกี่ยวกับการย้ายถิ่นระหว่างประเทศและการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ

การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (International migration) กับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment: FDI) ได้เติบโตอย่างรวดเร็วในทศวรรษที่ผ่านมา และเป็นประเด็นที่นักวิจัยและผู้กำหนดนโยบายเริ่มให้ความสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของผลกระทบของ FDI ที่มีต่อการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ ซึ่งยังคงเป็นประเด็นที่ยังไม่มีข้อสรุปแน่ชัด โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาที่ส่วนใหญ่จำเป็นต้องอาศัยการลงทุนดังกล่าวเข้ามาในประเทศให้เกิดการพัฒนา (Hayase, 2001) ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดและทฤษฎีมารองรับในการอธิบาย ซึ่งโดยทั่วไปความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ ความสัมพันธ์ในลักษณะทดแทนกัน (Substitutability) และความสัมพันธ์ในลักษณะประกอบกัน (Complementarity)

ความสัมพันธ์ในลักษณะทดแทนกัน (Substitutability) หรือ “Migration-reducing effect” สามารถถูกอธิบายได้จากทฤษฎีสำนกนีโอคลาสสิก (Neoclassical theory) กล่าวคือ FDI สามารถกระตุ้นหรือสร้างการจ้างงานในประเทศผู้รับทุน ทำให้ค่าจ้างแรงงานภายในประเทศเพิ่มขึ้น และลดความแตกต่างของค่าจ้างระหว่างประเทศได้ (Borjas, 1989, 1999; Hayase, 2001; Sauvant et al., 1993) ส่งผลให้ความสำคัญของการย้ายถิ่นออกจากประเทศดังกล่าวลดลง (Aroca González & Maloney, 2005; Ito & Iguchi, 1994; Liang & White, 1997; Massey & Espinosa, 1997) โดยทฤษฎีดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะอธิบายถึงการย้ายถิ่นที่เป็นผลมาจากความยากจนและประชากรที่มากเกินไปในประเทศต้นกำเนิดของผู้ย้ายถิ่น (Population Reference Bureau, 1982) หรือเป็นผลจากความแตกต่างของรายได้ระหว่างประเทศ (Palmer, 1974)

ความสัมพันธ์ในลักษณะประกอบกัน (Complementarity) หรือ “Migration-inducing effect” สามารถถูกอธิบายได้จากกรอบแนวคิดของ Sassen (1988, 1993) กล่าวคือ FDI สามารถสร้างวัฒนธรรมและความเชื่อมโยงด้านลัทธิระหว่างประเทศผู้ลงทุนกับประเทศผู้รับทุน จะสนับสนุนให้เกิดการย้ายถิ่น (Campos & Bonilla, 1982; Labrianidis, Lyberaki, Tinios, & Hatziprokopiou, 2004; Portes, 1979) ประกอบกับบางงานวิจัยที่ศึกษาพบว่า FDI ที่ใช้ทุนเข้มข้นและประหยัดแรงงาน ซึ่งเข้ามาแทนที่การผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้นเดิมในท้องถิ่นโดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมและเกษตรที่ผลิตเพื่อการส่งออก จะทำให้โครงสร้างตลาดแรงงานภายในประเทศเปลี่ยนแปลงไป และส่งผลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นออกเพื่อหางานทำในเมืองหรือในต่างประเทศ ดังนั้น FDI ในกรณีนี้จึงอาจสนับสนุนให้เกิดการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (Morrison, 1982; Ricketts, 1987)

หากพิจารณาการศึกษาผลกระทบของ FDI ต่อการย้ายถิ่นระหว่างประเทศในงานวิจัยที่ผ่านมา สามารถแบ่งการวิเคราะห์ได้ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศรวม (Aggregate FDI) และการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในลักษณะคู่ประเทศ (Bilateral FDI)

1) ผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศรวม (Aggregate FDI) ต่อการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ

การวิเคราะห์ผลกระทบของ Aggregate FDI ที่มีต่อการย้ายถิ่นระหว่างประเทศส่วนมากพยายามศึกษาถึงผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเข้ารวม (Inward FDI) ในประเทศผู้รับทุนที่มีต่อการย้ายถิ่นออก (Emigration) จากประเทศผู้รับทุนดังกล่าว ซึ่งเป็นการศึกษาที่พิจารณาปัจจัยกำหนดทางฝั่งของประเทศผู้รับทุนเพียงอย่างเดียว อาทิ งานวิจัยของ Sanderson and Kentor (2008) ได้ศึกษาผลกระทบของ FDI เข้ารวมในประเทศพัฒนาน้อยกว่า (Less-developed countries) 25 ประเทศ ต่อการย้ายถิ่นออกสุทธิ (Net emigration) ของประเทศดังกล่าวระหว่างปี 1985-2000 ด้วยวิธี Cross-national panel regression เพื่อศึกษาผลกระทบของ FDI stock และ FDI flows ในช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกัน ซึ่งพบว่า FDI stock มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการย้ายถิ่นออก ในขณะที่ FDI flows มีความสัมพันธ์เชิงลบ เมื่อพิจารณาในช่วงเวลา 10-15 ปีหลังจากการลงทุนซึ่งเป็นผลในระยะยาว นอกจากนี้ ยังพบความสัมพันธ์เชิงลบซึ่งมีสาเหตุมาจากการรวมกลุ่มทางการค้า (Trade integration) อีกด้วย ซึ่งผลกระทบเชิงบวกในกรณีของ FDI stock ข้างต้นได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ D'Agosto, Solferino, and Tria (2013) ที่ศึกษาผลกระทบของ FDI เข้ารวมในประเทศกำลังพัฒนา 91 ประเทศ ต่ออัตราการย้ายถิ่นขาออกของประเทศดังกล่าว รวมทั้งผลกระทบของทุนมนุษย์ (Human capital) ที่มีต่อ FDI ในปี 2000 ด้วยแบบจำลอง Simultaneous equation (SUREG) ซึ่งพบว่า FDI stock สามารถส่งผลกระทบเชิงบวกทางตรงต่ออัตราการย้ายถิ่นออก ในขณะที่สามารถส่งผลกระทบเชิงลบทางอ้อมผ่านทุนมนุษย์ ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศสามารถลดต้นทุนด้านธุรกรรมและข้อมูลสำหรับผู้ย้ายถิ่นจากการทราบถึงข้อมูลและเงื่อนไขของตลาดแรงงานในต่างประเทศที่เพิ่มขึ้นผ่านการลงทุนระหว่างประเทศ ในขณะเดียวกัน การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศสามารถลดแรงจูงใจในการย้ายถิ่นผ่านค่าจ้างแรงงานที่เพิ่มขึ้นในประเทศผู้รับทุนโดยเฉพาะแรงงานด้อยฝีมือ และผ่านอุปสงค์ของแรงงานฝีมือที่เพิ่มขึ้นจากการลงทุนดังกล่าว อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในกรณีของ FDI flows สามารถมีผลกระทบเชิงบวกต่อการย้ายถิ่นออก อาทิ งานวิจัยของ D'Agosto, Solferino, and Tria (2006) ที่ศึกษาผลกระทบของ FDI inflows รวมในประเทศกำลังพัฒนา 35 ประเทศ ต่ออัตราการย้ายถิ่นออกจากประเทศดังกล่าวมายังกลุ่ม OECD 14 ประเทศระหว่างปี 1991-2001 ด้วยวิธี Panel

regression analysis นอกจากนี้ บางงานวิจัยยังได้ศึกษาผลกระทบของ FDI inflows ที่มีต่อการย้ายถิ่นเข้า (Immigration) ของประเทศผู้รับทุน ดังเช่น การศึกษาในกลุ่มสหภาพยุโรป 6 ประเทศ ระหว่างปี 1997-2007 ด้วยวิธี Generalized method of moments (GMM) ซึ่งพบว่า FDI inflows มีผลกระทบเชิงบวกต่อการย้ายถิ่นเข้าอย่างมีนัยสำคัญ (Aragonés et al.,2012)

2) ผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในลักษณะคู่ประเทศ (Bilateral FDI) ต่อการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ

การวิเคราะห์ผลกระทบของ Bilateral FDI ที่มีต่อการย้ายถิ่นระหว่างประเทศส่วนมากจะศึกษาในแง่ของทิศทางระหว่างคู่ประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา กล่าวคือ ผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากประเทศพัฒนาแล้วมายังประเทศกำลังพัฒนาต่อการย้ายถิ่นจากประเทศกำลังพัฒนามายังประเทศพัฒนาแล้วหรือทิศทาง South-North ในขณะที่ทิศทางระหว่างคู่ประเทศอื่น ได้แก่ ทิศทาง South-South, North-North และ North-South ยังคงไม่ค่อยได้รับความสนใจมากนัก ซึ่งการวิเคราะห์ดังกล่าวเป็นการศึกษาที่พิจารณาปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดันเพื่ออธิบายการย้ายถิ่นที่เกิดขึ้นระหว่างคู่ประเทศ อาทิ งานวิจัยของ Ricketts (1987) ได้ศึกษาผลกระทบของการเติบโตของการลงทุนโดยตรงจากประเทศสหรัฐอเมริกาไปยังประเทศในแคริบเบียน 18 ประเทศ ต่อการย้ายถิ่นเข้ามายังประเทศสหรัฐอเมริกาจากประเทศดังกล่าวระหว่างปี 1970-1979 ด้วยวิธี Bivariate และ OLS multiple regression ซึ่งพบว่า FDI growth ที่ส่งไปยังประเทศผู้รับทุนมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการย้ายถิ่นเข้ามายังประเทศผู้ลงทุนทั้งแรงงานถูกกฎหมายและแรงงานผิดกฎหมาย ในขณะที่ งานวิจัยของ Aroca González and Maloney (2005) พบว่า FDI flows มีความสัมพันธ์เชิงลบต่อการย้ายถิ่นออกจากประเทศเม็กซิโกมายังประเทศสหรัฐอเมริกา โดยทำการศึกษาผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากประเทศสหรัฐอเมริกาไปยังประเทศเม็กซิโกในปี 2000 ด้วยวิธี Least squares weighted by group และ Multinomial logit model ทั้งนี้ การศึกษาข้างต้นเป็นเพียงการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคู่ประเทศ (Aroca González & Maloney, 2005; Ricketts, 1987)

อย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยบางส่วนได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประเทศเพื่อวิเคราะห์ลักษณะของผลกระทบดังกล่าวในภาพรวม อาทิ งานวิจัยของ Gupta and Mody (2006) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศพัฒนาแล้ว 16 ประเทศ กับประเทศกำลังพัฒนา 28 ประเทศ ในระหว่างปี 1995-2001 ภายใต้กรอบแนวคิดของแบบจำลอง Gravity ด้วยวิธี Panel regression analysis เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการค้า (Trade) การย้ายถิ่นออก (Emigration) และการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) ซึ่งพบว่าทั้งการค้าและการลงทุนโดยตรงจากประเทศพัฒนาแล้ว

มีผลกระทบเชิงลบต่อการย้ายถิ่นออกของประเทศกำลังพัฒนา ในทำนองเดียวกัน Wang, Wong, and Granato (2013) ได้ศึกษาผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากกลุ่ม OECD 14 ประเทศไปยังกลุ่มประเทศพัฒนาน้อยกว่า (Less-developed countries) 19 ประเทศต่อการย้ายถิ่นออกไปยังประเทศกลุ่ม OECD ในปี 1990 และ 2000 โดยแบ่งประเภทผู้ย้ายถิ่นตามระดับการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ และวิเคราะห์ด้วยวิธี Seemingly unrelated regression (SUR) และ 3-stage least squares (3SLS) ซึ่งพบว่า FDI stock จากกลุ่ม OECD ในประเทศพัฒนาน้อยกว่ามีความสัมพันธ์เชิงลบต่อการย้ายถิ่นออกจากประเทศดังกล่าวไปยังประเทศกลุ่ม OECD เฉพาะผู้ย้ายถิ่นที่มีระดับการศึกษาขั้นทุติยภูมิ (Secondary education) และขั้นตติยภูมิ (Tertiary education) ในขณะที่ผู้ย้ายถิ่นระดับการศึกษาขั้นปฐมภูมิ (Primary education) ไม่มีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ยังได้ระบุถึง Home effect ของ FDI ที่มีส่วนปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจในระดับมหภาคซึ่งค่อนข้างมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญในผู้ย้ายถิ่นระดับการศึกษาขั้นตติยภูมิ ในขณะที่ Linkage effect ของ FDI ที่มีส่วนเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศผ่านการเชื่อมโยงทางสังคมและวัฒนธรรมค่อนข้างมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญในผู้ย้ายถิ่นอีกสองระดับการศึกษาที่เหลือมากกว่า อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาของบางงานวิจัยได้ระบุถึงความสัมพันธ์เชิงบวกที่เกิดขึ้นระหว่าง FDI และการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ อาทิ งานวิจัยของ Černoša (2014) ที่ได้ศึกษาผลกระทบของการลงทุนโดยตรงระหว่างกลุ่ม EU-15 กับประเทศคู่ลงทุนอื่น ๆ 71 ประเทศต่อการย้ายถิ่นขาเข้าจากประเทศดังกล่าวมายังกลุ่ม EU-15 ระหว่างปี 1998-2008 ด้วยวิธี Least squares (LS) และ 2-stage least squares (TSLS) ซึ่งพบว่า FDI flows ระหว่างประเทศมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการย้ายถิ่นขาเข้าของกลุ่ม EU-15 ในทำนองเดียวกัน Xu and Sylwester (2016) ได้ศึกษาผลกระทบของการลงทุนโดยตรงจากกลุ่ม OECD 18 ประเทศไปยังประเทศกำลังพัฒนา 131 ประเทศต่อการย้ายถิ่นออกจากประเทศกำลังพัฒนาดังกล่าวมายังประเทศกลุ่ม OECD ในปี 2000 และ 2010 ด้วยวิธี Poisson pseudo-maximum likelihood estimation (PPML) และ Tobit estimation ที่มีการใช้ Instrumental variable โดยพิจารณาถึงประเทศผู้ลงทุน ระดับการศึกษา และเพศ ซึ่งพบว่า FDI stock ระหว่างคู่ประเทศมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการย้ายถิ่นระหว่างคู่ประเทศดังกล่าว ในขณะที่ FDI stock จากประเทศอื่นมีผลกระทบต่อการย้ายถิ่นระหว่างคู่ประเทศน้อยกว่า ทั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่าประเทศผู้ลงทุน (FDI source country) มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดการย้ายถิ่นระหว่างคู่ประเทศลงทุนนั้น ๆ มากกว่าการลงทุนโดยตรงจากประเทศอื่นที่เข้ามา นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบความแตกต่างเพียงเล็กน้อยระหว่างระดับการศึกษาหรือเพศอีกด้วย

ดังนั้น จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งการศึกษาในแง่ของ Aggregate FDI และ Bilateral FDI สามารถนำมาสรุปภาพรวมของการศึกษาในแต่ละงานวิจัย แสดงดังตารางที่ 2.2 และ 2.3

ตารางที่ 2.2 สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกรณี Aggregate FDI

Author	Year	Origin country (Host country)	Destination country (Home country)	Methodology	Result
Aggregate FDI					
Sander and Kentor (2008)	1985-2000	25 less-developed countries (Emigration)	-	OLS regression	IFDI flows (-) IFDI stock (+)
D'Agosto et al. (2013)	2000	91 developing countries (Emigration)	-	Simultaneous equation model (SUREG)	IFDI stock (+) IFDI stock (-) through human capital accumulation
D'Agosto et al. (2006)	1991-2001	35 developing countries (Emigration)	14 OECD countries (Immigration)	Panel regression analysis	IFDI flows (+)
Aragones et al. (2012)	1997-2007	-	6 EU countries (Traditional: UK, France, Germany & New: Spain, Portugal, Ireland) (Immigration)	Generalized method of moments (GMM)	IFDI flows (+)

ที่มา: จากการรวบรวม

ตารางที่ 2.3 สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกรณี Bilateral FDI

Author	Year	Origin country (Host country)	Destination country (Home country)	Methodology	Result
Bilateral FDI					
Ricketts (1987)	1970-1979	18 Caribbean countries (Emigration)	US (Immigration)	Bivariate, OLS multiple regression	FDI growth (+) on legal & illegal immigration
Aroca and Maloney (2005)	2000	Mexico (Emigration)	US (Immigration)	LS weighted by group, Multinomial logit model	FDI flows (-)
Gupta and Mody (2006)	1995-2001	28 developing economies (Emigration)	16 advanced economies (Immigration)	Panel regression analysis	FDI flows (-)
Wang et al. (2013)	1990, 2000	19 developing countries (Emigration)	14 OECD countries (Immigration)	Seemingly unrelated regression (SUR), 3SLS	FDI stock (-) in 2 nd & 3 rd education migration
Čerňoša (2014)	1998-2008	71 countries (Emigration)	EU15 (Immigration)	LS, 2SLS	FDI flows (+)
Xu and Sylwester (2016)	2000, 2010	131 developing economies (Emigration)	18 OECD countries (Immigration)	PPML, Tobit estimation (with IV)	FDI stock (+)

ที่มา: จากการรวบรวม

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากการศึกษาผลกระทบของ FDI ต่อการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ยังพบว่ามีการวิจัยก่อนหน้านี้ที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม หรือผลกระทบของการย้ายถิ่นระหว่างประเทศต่อ FDI ซึ่งได้รับการศึกษาในหลายประเด็นด้วยกันทั้งใน ลักษณะการย้ายถิ่นรวม (Aggregate migration) และการย้ายถิ่นแยกย่อย (Disaggregate migration) เช่น ระดับการศึกษา เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษาส่วนใหญ่ระบุว่า การย้ายถิ่นระหว่างประเทศ มีผลกระทบเชิงบวกต่อ FDI หรือมีผลในลักษณะประกอบกัน (Complementarity) ทั้งการศึกษาที่เป็น การย้ายถิ่นรวม (Gao, 2003) และการย้ายถิ่นของแรงงานฝีมือ (Skilled migration) (Bergstrand, Egger, & Larch, 2008; Checchi, De Simone, & Faini, 2007; Docquier & Lodigiani, 2010; Ivlevs, 2006) แต่ยังคงพบว่ามีการศึกษาบางส่วนระบุว่า การย้ายถิ่นระหว่างประเทศ สามารถมีผลกระทบเชิงลบต่อ FDI หรือมีผลในลักษณะทดแทนกัน (Substitutability) อาทิ งานวิจัย ของ Kugler and Rapoport (2007) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นของแรงงานฝีมือที่มี ระดับการศึกษาขั้นทุติยภูมิ (Secondary education) จากประเทศผู้รับทุนอื่น ๆ มายังประเทศ สหรัฐอเมริกากับ FDI outflows จากประเทศสหรัฐอเมริกาไปยังประเทศคู่ลงทุนดังกล่าว เป็นต้น

ทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า FDI สามารถส่งผลต่อการย้ายถิ่นได้ ในขณะที่เดียวกันการย้ายถิ่นก็สามารถส่งผลต่อ FDI ได้เช่นเดียวกัน ดังนั้นการวิเคราะห์ที่ในประเด็นดังกล่าวจึงควรตระหนักถึง Reverse causality ที่อาจเกิดขึ้นได้ในแบบจำลอง

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ

1) ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่น

แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ของสำนักนีโอคลาสสิก (Neoclassical economics theory)

เมื่อพิจารณามุมมองในระดับมหภาค ทฤษฎีดังกล่าวได้พยายามอธิบายการเคลื่อนย้ายแรงงานภายใต้กระบวนการของการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ซึ่งสาเหตุของการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ เกิดขึ้นจากความแตกต่างของอุปสงค์และอุปทานแรงงานที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างของค่าจ้างและโอกาสระหว่างประเทศ โดยจะชักจูงแรงงานจากประเทศที่มีค่าจ้างต่ำ (หรือ Labor-rich country) เคลื่อนย้ายไปยังประเทศที่มีค่าจ้างสูงกว่า (หรือ Capital-rich country) ทั้งนี้ การย้ายถิ่นจะนำไปสู่ความแตกต่างของค่าจ้างที่ลดลงในระยะยาวและก่อให้เกิดดุลยภาพทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่

นำไปสู่การลดแรงจูงใจในการย้ายถิ่น ซึ่งความแตกต่างของค่าจ้างที่ยังคงอยู่จะสะท้อนเพียงแค่ต้นทุนในการเคลื่อนย้าย (Massey et al., 1993)

เมื่อพิจารณามุมมองในระดับจุลภาค ทฤษฎีดังกล่าวได้พยายามอธิบายเหตุผลในการย้ายถิ่นอันเกิดจากการตัดสินใจของระดับบุคคลด้วยการคำนวณต้นทุนและประโยชน์ (Cost-benefit calculation) ของการย้ายถิ่นหรือประเมินโอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศต้นทางและปลายทางนั้น ๆ ในตลาดแรงงาน เพื่อให้ได้ผลได้หรือประโยชน์สูงสุด อย่างไรก็ตาม ผู้ย้ายถิ่นจากประเทศต้นทางเดียวกันอาจมีการตัดสินใจย้ายถิ่นที่แตกต่างกันระหว่างตัวบุคคลและเคลื่อนย้ายไปยังประเทศปลายทางที่แตกต่างกัน (Bonin et al., 2008) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของตัวบุคคล (Individual characteristics) ที่เป็นตัวกำหนดความแตกต่างที่เกิดขึ้น

แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ใหม่ของการย้ายถิ่น (The new economics of migration)

Stark (1991) มองว่าการตัดสินใจย้ายถิ่นไม่ได้เกิดจากการตัดสินใจในระดับบุคคล แต่เกิดจากการตัดสินใจในระดับที่ใหญ่กว่า เช่น ครอบครัว หรือครัวเรือน เป็นต้น ซึ่งไม่ได้คาดหวังเพียงแค່รายได้สูงสุด แต่ยังมองถึงความเสี่ยงและข้อจำกัดที่น้อยที่สุดอันเกิดจากการย้ายถิ่นเปรียบเทียบระหว่างต้นทางและปลายทาง โดยเฉพาะความเสี่ยงที่เกิดจากความล้มเหลวของตลาดแรงงานในประเทศ ซึ่งส่งผลให้เกิดการว่างงานจำนวนมากและส่งผลกระทบต่อารลดลงของรายได้ จึงผลักดันให้ครัวเรือนจัดการความเสี่ยงดังกล่าวด้วยการส่งแรงงานที่ล้นเกินหรือแรงงานที่มีศักยภาพในครัวเรือนออกไปหางานในต่างประเทศและส่งเงินกลับมา (Remittance) ทั้งนี้ การพัฒนาทางเศรษฐกิจไม่จำเป็นต้องลดแรงกดดันต่อการย้ายถิ่นระหว่างประเทศเสมอไป เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของผลตอบแทนต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจในท้องถิ่นมีแนวโน้มที่จะทำให้การย้ายถิ่นของแรงงานมีความน่าสนใจมากขึ้น เพราะการส่งเงินสามารถถูกเอามาลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Massey et al., 1993)

แนวคิดตลาดแรงงานแบบทวิลักษณ์ (Dual labor market theory)

ทฤษฎีดังกล่าวโต้แย้งว่าการย้ายถิ่นระหว่างประเทศเป็นผลมาจากปัจจัยด้านตลาดแรงงานในประเทศปลายทางมากกว่าการตัดสินใจย้ายถิ่นในระดับจุลภาคของประเทศต้นทาง โดยเกิดจากอุปสงค์ของแรงงานที่แท้จริง (Intrinsic labor demand) ในประเทศอุตสาหกรรม ทั้งนี้ Piore (1979) มองว่าการย้ายถิ่นระหว่างประเทศไม่ได้มีสาเหตุมาจากปัจจัยผลักดัน (Push factor) ในประเทศต้นทาง เช่น ค่าจ้างแรงงานต่ำ หรืออัตราการว่างงานสูง เป็นต้น แต่มีสาเหตุมาจากปัจจัยดึงดูด (Pull factor) ในประเทศปลายทางซึ่งเป็นผลมาจากตลาดแรงงานทวิลักษณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศอุตสาหกรรม โดยเฉพาะงานของแรงงานในตลาดระดับล่างที่คนในท้องถิ่นไม่ต้องการประกอบอาชีพ

เนื่องจากมีค่าจ้างที่ต่ำและไม่มีสถานภาพทางสังคม อีกทั้งเป็นตลาดที่ไม่สามารถจัดออกไปจากสังคมได้ จึงจำเป็นต้องอาศัยแรงงานจากต่างชาติเข้ามา โดยจะดึงดูดผู้ย้ายถิ่นที่ไม่ได้มองถึงงานระดับต่ำแต่สนใจเพียงรายได้เพื่อเลี้ยงชีพให้ย้ายมายังประเทศปลายทางที่มีความต้องการแรงงานประเภทดังกล่าว

ทฤษฎีระบบโลก (World system theory)

Wallerstein (1974) ได้มองว่าระบบโลกเป็นหน่วยของการวิเคราะห์และมีเพียงระบบเดียวเท่านั้น โดยทฤษฎีระบบโลกจะมีการเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยกำหนดการย้ายถิ่นกับการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างในตลาดโลก ซึ่งมองการย้ายถิ่นเป็นฟังก์ชันของโลกาภิวัตน์ ความพึ่งพาซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น และการเกิดขึ้นของการผลิตรูปแบบใหม่ (Massey et al., 1993; Sassen, 1988; Silver, 2003; Skeldon, 1997) อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนย้ายทุนนับเป็นปัจจัยสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายแรงงานในทฤษฎีระบบโลก ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวได้มองว่าการย้ายถิ่นเป็นผลที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติจากการเข้ามารบกว่นของกระบวนการพัฒนาระบบทุนนิยมในประเทศกำลังพัฒนา และสามารถนำไปสู่ความไม่เท่าเทียมกันทางการเมืองและเศรษฐกิจโลก ดังนั้น การย้ายถิ่นระหว่างประเทศจึงถูกมองว่าเป็นผลพวงจากระบบต่าง ๆ ของโลก ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งก่อตัวและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ทฤษฎีเครือข่ายสังคมของผู้ย้ายถิ่น (Migrant network theory)

ทฤษฎีดังกล่าวไม่ได้พิจารณาถึงปัจจัยที่ก่อกำเนิดการย้ายถิ่นแต่พิจารณาถึงการคงอยู่ของการย้ายถิ่นซึ่งมุ่งเน้นไปที่บทบาทของความสัมพันธ์ส่วนบุคคลระหว่างผู้ย้ายถิ่นและที่มีใช้ของผู้ย้ายถิ่น (Massey et al., 1993) ทั้งนี้ การมีอยู่ของผู้ผลิตถิ่นหรือเครือข่าย (Network) มีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ย้ายถิ่นใหม่ในการเลือกจุดหมายปลายทาง (Dustmann & Glitz, 2005; Vertovec, 2002) ซึ่งเครือข่ายดังกล่าวจะก่อให้เกิดการย้ายถิ่นระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นจากต้นทุนและความเสี่ยงของการย้ายถิ่นที่ลดลง รวมทั้งการทราบถึงข้อมูลของตลาดแรงงานในประเทศปลายทางและสามารถคาดการณ์รายได้ที่จะได้รับแน่นอนกว่า นอกจากนี้ เครือข่ายดังกล่าวยังอาจพัฒนาเป็นสถาบัน (Institution) ที่ส่งเสริมให้การเคลื่อนย้ายเป็นไปอย่างสะดวก และอาจสร้างเงื่อนไขบางประการที่ทำให้กระบวนการย้ายถิ่นเกิดขึ้นต่อไปอย่างมีอาจหลีกเลี่ยง (Cumulative causation)

2) ทฤษฎีความคาดหวังในรายได้ตามแบบจำลองการย้ายถิ่นของ Harris-Todaro

แบบจำลองการย้ายถิ่นของ Harris and Todaro (1970) เป็นแบบจำลองที่อธิบายถึงการย้ายถิ่นของแรงงานจากชนบทสู่เมือง (Rural-Urban Migration) แม้ว่าต้องเผชิญกับอัตราว่างงานในเมืองที่สูง ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนาเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ ผู้ย้ายถิ่นจะอาศัยการตัดสินใจที่มีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ในการย้ายถิ่นจากการพิจารณาถึงต้นทุนและผลตอบแทนโดยเปรียบเทียบ ซึ่งการตัดสินใจดังกล่าวจะขึ้นอยู่กับความคาดหวังในรายได้ (Expected income) ที่ถูกกำหนดโดยความแตกต่างระหว่างรายได้ของชนบทกับเมือง และความน่าจะเป็นของโอกาสการได้งานหรือความเสี่ยงที่จะว่างงานในเมือง

จากแบบจำลองดังกล่าวกำหนดให้ระบบเศรษฐกิจประกอบด้วย 2 ภาคเศรษฐกิจ คือ ภาคเกษตรกรรม (ชนบท) และภาคอุตสาหกรรม (เมือง) โดยมีข้อสมมติว่าอัตราค่าจ้างในภาคเกษตรกรรมมีความยืดหยุ่นส่งผลให้ไม่เกิดการว่างงานในภาคดังกล่าว ในขณะที่อัตราค่าจ้างในภาคอุตสาหกรรมถูกกำหนดโดยกฎหมายสหภาพ ซึ่งโดยทั่วไปจะมีอัตราค่าจ้างสูงกว่าในภาคเกษตรกรรม ดังนั้น หากตลาดแรงงานมีการจ้างงานเต็มที่ (Full employment) ในทั้ง 2 ภาค แรงงานจะมีแรงจูงใจในการเคลื่อนย้ายจากภาคเกษตรกรรมมายังภาคอุตสาหกรรม ถ้าหากความคาดหวังในรายได้จากภาคอุตสาหกรรมมากกว่ารายได้ที่แท้จริงในภาคเกษตรกรรม ดังสมการ

$$W_u^e = \frac{\bar{W}_M L_M}{N - L_A} > W_A$$

โดยที่	W_u^e	คือ ความคาดหวังในรายได้จากภาคอุตสาหกรรม
	W_A	คือ รายได้ที่แท้จริงในภาคเกษตรกรรม
	\bar{W}_M	คือ รายได้ที่แท้จริงขั้นต่ำในภาคอุตสาหกรรม
	N	คือ จำนวนแรงงานทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจ
	L_M	คือ จำนวนแรงงานที่ถูกจ้างในภาคอุตสาหกรรม
	L_A	คือ จำนวนแรงงานที่ถูกจ้างในภาคเกษตรกรรม

ในที่นี้ กรณีที่มีการจ้างงานเต็มที่ในภาคอุตสาหกรรม (หรือ $\frac{L_M}{N - L_A} = 1$) จะส่งผลให้ความคาดหวังในรายได้เท่ากับรายได้ที่แท้จริงขั้นต่ำในภาคอุตสาหกรรม (หรือ $W_u^e = \bar{W}_M$) และเมื่อพิจารณา ณ จุดดุลยภาพ สามารถแสดงได้ดังสมการ

$$W_u^e = W_A$$

การย้ายถิ่นดังกล่าวเป็นสาเหตุทำให้เกิดการว่างงานที่สูงขึ้น ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นการเข้ามาแย่งงานจากแรงงานอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังส่งผลให้สูญเสียผลผลิตประชาชาติจากแรงงานที่ว่างงานแทนที่จะมีงานทำในภาคเกษตรกรรมที่มีค่าจ้างต่ำอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างในค่าจ้างระหว่างภาคเศรษฐกิจจะยังคงอยู่แม้ว่าจะมีการย้ายถิ่นก็ตาม

3) แนวคิดการย้ายถิ่นเกี่ยวกับปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดัน

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดัน (Pull & Push Theory) ได้ถูกเสนอขึ้นมาโดย Lee (1996) เพื่ออธิบายเกี่ยวกับการย้ายถิ่น ซึ่งในภายหลังได้มีนักเศรษฐศาสตร์กลุ่มนีโอคลาสสิก เช่น Ravenstein ได้พัฒนาสานต่อแนวคิดของ Lee โดยมองว่า การย้ายถิ่นเกิดมาจากปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดที่ก่อให้เกิดการย้ายถิ่นของแรงงาน ซึ่งการตัดสินใจย้ายถิ่นหรือไม่ย้ายถิ่นนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งโดยเฉพาะ แต่จะขึ้นกับปัจจัยหลาย ๆ อย่างประกอบกัน

สำหรับปัจจัยดึงดูด (Pull factor) เป็นปัจจัยที่อธิบายถึงสาเหตุของการเคลื่อนย้ายแรงงานไปยังประเทศปลายทาง ซึ่งประเทศดังกล่าวจะมีปัจจัยที่ส่งผลให้แรงงานมีแรงจูงใจในการเคลื่อนย้ายเข้ามา เช่น ระดับรายได้ที่สูง โอกาสในการทำงานที่ดีกว่า การขาดแคลนแรงงานในบางประเภท การเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับคนต่างประเทศ การมีสิทธิเสรีภาพและไม่กีดกันเชื้อชาติ เป็นต้น ในขณะที่ปัจจัยผลักดัน (Push factor) เป็นปัจจัยที่อธิบายถึงสาเหตุของการเคลื่อนย้ายแรงงานออกจากประเทศต้นทาง ซึ่งประเทศดังกล่าวจะมีปัจจัยที่ส่งผลให้แรงงานมีแรงกดดันในการเคลื่อนย้ายออกไป เช่น ระดับรายได้ที่ต่ำ อัตราการว่างงานที่สูง โอกาสในการทำงานที่แย่กว่า การมีนโยบายแรงงานที่ไม่เหมาะสมอันก่อให้เกิดแรงงานส่วนเกิน สภาพการเมืองที่ไม่มีเสถียรภาพ เป็นต้น

ดังนั้น ปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดันถือเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ใช้อธิบายถึงการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (สุณี ฉัตราคม, 2535)

2.2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ

1) ทฤษฎี Eclectic Paradigm (OLI Paradigm)

แนวคิด Eclectic Paradigm หรือกรอบ OLI-Model ของ Dunning (1977, 1979, 1988, 1993) เป็นทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่นิยมนำมาใช้อธิบายถึงการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศใน

ปัจจุบัน ซึ่งอธิบายสาเหตุในการตัดสินใจเพื่อเลือกไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของบริษัทข้ามชาติ แทนที่จะตอบสนองต่อตลาดต่างประเทศผ่านทางเลือกอื่น ๆ เช่น การให้สิทธิในการผลิต (หรือการ Outsourcing) บริษัทร่วมทุนพันธมิตรทางธุรกิจ และการส่งออก เป็นต้น

ทฤษฎี OLI Paradigm ประกอบด้วย 3 ปัจจัยที่นำมาใช้ในการอธิบายข้อได้เปรียบที่ส่งผลต่อการตัดสินใจที่ทำให้บริษัทหนึ่งกลายเป็นบริษัทข้ามชาติ ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังต่อไปนี้

O-Ownership Advantage คือ ความได้เปรียบในการเป็นเจ้าของสิ่งเฉพาะเจาะจง บริษัทต้องมีความได้เปรียบในการแข่งขันในตลาดในประเทศของตน ความได้เปรียบในการแข่งขันนี้ ต้องเป็นสิ่งเฉพาะเจาะจงของบริษัท และอยู่ในรูปแบบที่สามารถโอนย้ายไปบริษัทสาขาในต่างประเทศได้ เช่น เทคโนโลยี ยี่ห้อสินค้า ความนิยมของสินค้า เป็นต้น

L-Location Advantage คือ ความได้เปรียบในทำเลที่ตั้งที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งส่วนใหญ่มักเกิดจากความไม่สมบูรณ์ของตลาดหรือความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative advantage) ที่แท้จริง ซึ่งดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศไปยังทำเลที่ตั้งนั้น ๆ ความได้เปรียบเหล่านี้ได้แก่ แรงงานที่มีค่าแรงต่ำแต่ประสิทธิภาพในการผลิตสูง แหล่งวัตถุดิบที่มีหนึ่งเดียว ตลาดในประเทศที่มีขนาดใหญ่ หรือความเป็นเลิศทางด้านเทคโนโลยี รวมทั้งเข้าไปลงทุนเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาจากกฎระเบียบ มาตรการจำกัด หรือข้อกีดกันสินค้านำเข้าของประเทศนั้น ๆ

I-Internalization Advantage คือ ความได้เปรียบด้านการดำเนินการภายในองค์กร หรือ กระบวนการเรียนรู้ภายใน ซึ่งส่วนสำคัญที่จะรักษาความได้เปรียบในการแข่งขันของบริษัทคือการ ครอบครองข้อมูลข่าวสารและความคุ้มครองทรัพยากรบุคคลที่สามารถสร้างข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ ด้วยความเชี่ยวชาญในการวิจัยและพัฒนา

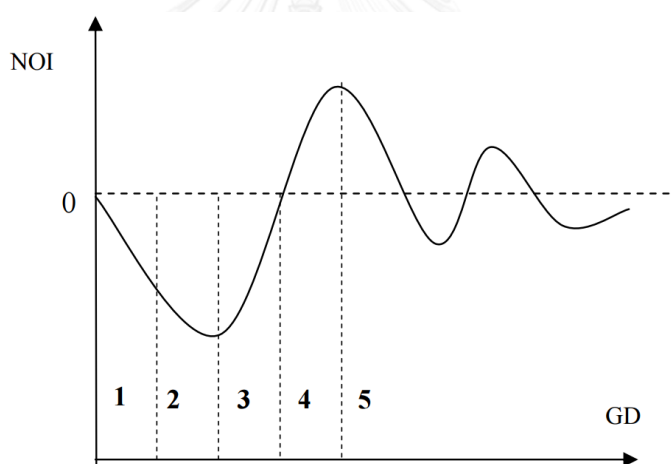
2) ทฤษฎี Investment Development Path (IDP)

แนวคิด IDP ได้ถูกเสนอโดย Dunning (1981) เป็น Dynamic approach ที่สอดคล้องกับทฤษฎี OLI Paradigm ซึ่งพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการพัฒนาของประเทศ (Level of development: GDP per capita) และตำแหน่งของการลงทุนระหว่างประเทศสุทธิ (Net outward investment position: $NOI\ stock = Outward\ FDI\ stock - Inward\ FDI\ stock$) โดยทฤษฎีนี้มีข้อสมมติพื้นฐานว่า ในขณะที่ประเทศมีการพัฒนา เงื่อนไขทางโครงสร้างภายในบริษัททั้งภายในประเทศ และต่างประเทศจะเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะกระทบต่อกระแสการไหลของการลงทุนโดยตรงจาก

ต่างประเทศขาเข้า (Inward foreign direct investment: IFDI) และการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศขาออก (Outward foreign direct investment: OFDI) ทั้งในแง่ของปริมาณและทิศทาง และจะส่งผลกระทบต่อเนื่องมายังโครงสร้างทางเศรษฐกิจ (Economic structure) ด้วย

นอกจากนี้ทฤษฎี IDP ยังแสดงให้เห็นว่าภาครัฐสามารถมีอิทธิพลต่อการสร้างเงื่อนไขต่าง ๆ ภายในประเทศ โดยการสร้างสินค้าสาธารณะที่อำนวยความสะดวกและเป็นฐานให้บริษัทต่าง ๆ สามารถใช้ประโยชน์ในการแข่งขันได้ (Buckley & Casson, 1998) ดังนั้น บทบาทของรัฐจึงมีความสำคัญ โดยจะมีอิทธิพลต่อทั้ง FDI flows และ Ownership advantage ของบริษัทภายในประเทศ (Dunning, 1988) ซึ่งทฤษฎี IDP สามารถแบ่งวิวัฒนาการด้านการลงทุนของประเทศได้ออกเป็น 5 ขั้น (ภาพที่ 2.1) ตามลำดับ ดังนี้

ภาพที่ 2.1 Stages of the Investment Development Path

ที่มา: Dunning and Narula (1996)

ขั้นที่ 1 (1st stage)

ขั้นนี้ส่วนมากพบอยู่ในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนา (Least developed countries: LDCs) ซึ่งมักจะอยู่ในฐานะผู้รับทุน (Net FDI receivers) โดยเฉพาะประเทศที่เป็นแหล่งของทรัพยากรธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม IFDI ยังคงอยู่ในระดับต่ำ และ OFDI มีน้อยมากหรือไม่เกิดขึ้น ทำให้ NOI position มีค่าเป็นลบ โดยประเทศเหล่านี้จะมี Location advantage ที่ไม่เพียงพอเนื่องจากตลาดภายในประเทศค่อนข้างจำกัด (มีขนาดเล็กและรายได้ต่อหัวประชากรต่ำ) โครงสร้าง

พื้นฐานไม่เหมาะสม กำลังแรงงานมีระดับการศึกษาต่ำ และไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ ดังนั้นการลงทุนขาเข้าและขาออกยังคงถูกจำกัด และบริษัทข้ามชาติ (Multinational enterprises: MNEs) จะเข้าสู่ประเทศเหล่านี้ผ่านทางการค้ามากกว่า ซึ่งจะมีเพียงประเทศที่มีความได้เปรียบจากการเป็นแหล่งของทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถดึงดูด IFDI ได้อย่างมีนัยสำคัญ (Natural-resource-seeking FDI)

สำหรับ Ownership advantage ของบริษัทภายในประเทศมีน้อยมากเมื่อเทียบกับบริษัทต่างชาติที่เข้ามาลงทุน ซึ่งโครงสร้างทางเศรษฐกิจภายในประเทศส่วนใหญ่จะเป็นการพึ่งพาเศรษฐกิจในภาคปฐมภูมิ (Primary product sector) และภาคการผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้น (Labor-intensive manufacturing) แสดงถึงประเทศอยู่ในขั้นของ Pre-industrialization จึงไม่มีแนวโน้มที่จะออกไปเพื่อแข่งขันและลงทุนในต่างประเทศ

ขั้นที่ 2 (2nd stage)

เป็นขั้นที่พัฒนาโดยธรรมชาติมาจากขั้นที่ 1 โดย NOI position มีค่าเป็นลบและลดลง อันเกิดจากการเพิ่มขึ้นของ IFDI stock ซึ่งโตเร็วกว่าการเติบโตของ GDP ในขณะที่ OFDI ยังคงน้อยเนื่องจากประเทศยังขาด Ownership advantage อย่างไรก็ตาม ประเทศได้มีการพัฒนาเกิดขึ้นโดยปรับปรุง Location advantage อาทิ โครงสร้างพื้นฐาน และ ผลจากการปรับใช้นโยบายของภาครัฐเป็นต้น ซึ่งจะนำไปสู่การเติบโตของ IFDI โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมสินค้าปฐมภูมิ และอุตสาหกรรมจากทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นหรือเทคโนโลยีในระดับต่ำ

ทั้งนี้การเปิดตลาดภายในประเทศให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามา ทำให้เกิดการปรับปรุงสิ่งก่อสร้างและโครงสร้างพื้นฐานบางอย่างภายในประเทศให้ดีกว่าเดิมและมีจำนวนมากขึ้น อีกทั้งเกิดห่วงโซ่การผลิตของบริษัทข้ามชาติภายในประเทศเพิ่มขึ้น ตลอดจนการเผยแพร่การเรียนรู้ต่าง ๆ ทำให้บริษัทภายในประเทศเกิดการสร้างและอัปเดต Ownership advantage ของตน ที่ชักจูงให้เกิด OFDI ไปยังต่างประเทศเพื่อแสวงหาตลาดใหม่ (Market-seeking FDI) และบางส่วนเพื่อแสวงหาสินทรัพย์เชิงกลยุทธ์ (Strategic-asset-seeking FDI) ในประเทศที่มีรายได้สูงอาจเกิดขึ้น

ขั้นที่ 3 (3rd stage)

ขั้นนี้ส่วนมากพบในกลุ่มประเทศเกิดใหม่ (Emerging countries) ซึ่ง NOI position ยังคงมีค่าเป็นลบ แต่พบว่า OFDI มีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้น ในขณะที่ IFDI มีอัตราลดลงอย่างช้า ๆ สิ่งที่น่าสนใจในขั้นนี้ คือ การเร่งความเป็นอุตสาหกรรม และความเฉพาะเจาะจงของอุปสงค์ที่มุ่งเน้น

ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมาตรฐานยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถสะท้อนได้ถึงการปรับตัวสูงขึ้นของรายได้ต่อหัวประชากรของประเทศ

ภายใต้สภาวะการแข่งขันของตลาดภายในประเทศที่เพิ่มสูงขึ้น Ownership advantage ของนักลงทุนต่างชาติที่เข้ามาได้กระจายตัวมากขึ้นในอุตสาหกรรมภายในประเทศ ส่งผลให้บริษัทภายในประเทศพัฒนา Ownership advantage ประกอบกับการสร้างสินทรัพย์ที่สร้างขึ้น (Created asset) เพิ่มขึ้น อันได้แก่ ทุนมนุษย์ และ เทคโนโลยี เป็นต้น ทำให้บริษัทมีความสามารถในการแข่งขัน และมีแนวโน้มที่จะลงทุนในต่างประเทศมากขึ้น โดยลงทุนเพื่อแสวงหาทรัพยากร (Resource-seeking FDI) ในประเทศด้อยพัฒนา และแสวงหาตลาด (Market-seeking FDI) และสินทรัพย์เชิงกลยุทธ์ (Strategic-asset-seeking FDI) ในประเทศที่พัฒนามากกว่า

ในเวลาเดียวกัน การสูญเสียความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในภาคการผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้น (Labor-intensive activity) เนื่องจากค่าจ้างที่สูงขึ้น และ ความเป็นไปได้ในการผลิตแบบประหยัดต่อขนาด เนื่องจากการอพยพเคลื่อนย้ายหรือทุนมนุษย์ได้เกิดขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงประเภทของ IFDI จากเดิมเป็น Vertical FDI ไปสู่ Horizontal FDI ที่มีเป้าหมายเพื่อแสวงหาตลาดและประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 4 (4th stage)

ประเทศเริ่มเปลี่ยนบทบาทกลายเป็นประเทศผู้ลงทุน (Net outward investors) ซึ่งพบว่า NOI position มีค่าเป็นบวก เป็นผลจากสต็อกของ OFDI มากกว่า IFDI ที่เกิดขึ้น เพราะ Ownership advantage ของบริษัทภายในประเทศมีการพัฒนา ทำให้บริษัทเหล่านี้ไม่แค่แข่งขันกับบริษัทในท้องถิ่น แต่ยังขยายไปยังต่างประเทศ ซึ่งการเพิ่มขึ้นของการลงทุนในต่างประเทศถูกกระตุ้นโดยการแสวงหาตลาดใหม่และหากำลังแรงงานราคาถูก (Efficiency-seeking FDI) ในประเทศที่มีระดับการพัฒนาต่ำกว่า รวมทั้งมีการครอบครองสินทรัพย์เชิงกลยุทธ์ (Strategic-asset-seeking FDI) ในประเทศที่มีระดับการพัฒนาสูง นอกจากนี้จะพบการผลิตภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน (Intra-industry production) เพิ่มขึ้นที่ถูกรับมาด้วยการค้าภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน (Intra-industry trade) ซึ่งเป็นผลของความคล้ายคลึงกันที่กำลังเติบโตในประเทศพัฒนาในขั้นนี้

สำหรับ Location advantage ของบริษัทที่เดิมเกี่ยวข้องกับกำลังแรงงานราคาถูกและทรัพยากรธรรมชาติ ได้เริ่มเปลี่ยนกลายเป็นสินทรัพย์ที่สร้างขึ้น (Created asset) ซึ่งกระบวนการผลิตจะเป็นในลักษณะทุนเข้มข้น (Capital-intensive) มากขึ้น ทั้งนี้ได้สะท้อนถึงต้นทุนของทุนที่ต่ำกว่าแรงงาน

ขั้นที่ 5 (5th stage)

Dunning (1986) และ Dunning and Narula (1996) ได้สมมติการมีอยู่ของขั้นสุดท้ายนี้ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ของ Advanced countries ส่วนใหญ่ที่มีทั้ง IFDI และ OFDI stock อยู่ในระดับค่อนข้างสูง อันเป็นผลจากความคล้ายคลึงกันที่กำลังเติบโตระหว่างโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศพัฒนา (ในแง่ของปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ เทคโนโลยี และวุฒิการศึกษาของแรงงาน) โดยพบว่า NOI position จะมีแนวโน้มผันผวนอยู่รอบ ๆ ค่าศูนย์ สลับตำแหน่งไปมาระหว่างค่าบวกและค่าลบ ทั้งนี้ขึ้นกับวิวัฒนาการในระยะสั้นของอัตราแลกเปลี่ยน และวัฏจักรทางเศรษฐกิจ

สำหรับขั้นที่ 5 จะเคลื่อนจากสถานการณ์ที่ประเทศผลิตสินค้าที่แตกต่างกันตามปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ (Factor endowment) ที่แตกต่างกัน ไปยังสถานการณ์ที่เป็นการประหยัดต่อขนาด (Economies of scale) ในการผลิตสินค้าที่แตกต่างกัน ดังนั้นโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศอุตสาหกรรมจะเริ่มเหมือนกัน ซึ่งความสามารถของประเทศในการอัดเงินทุนมนุษย์และเทคโนโลยีเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาระดับอยู่ที่ขั้นสุดท้ายนี้

อย่างไรก็ตาม Dunning and Narula (1996) ยังได้เสนอว่า รูปร่างและตำแหน่งของ IDP จะแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ซึ่งเป็นผลของโครงสร้างเศรษฐกิจที่เฉพาะเจาะจง (เช่น ขนาดของตลาดการมีอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติ) ประเภทของ FDI ที่ดำเนินการ รวมทั้งนโยบายของภาครัฐที่นำมาปรับใช้อีกด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายของปัจจัยการผลิต

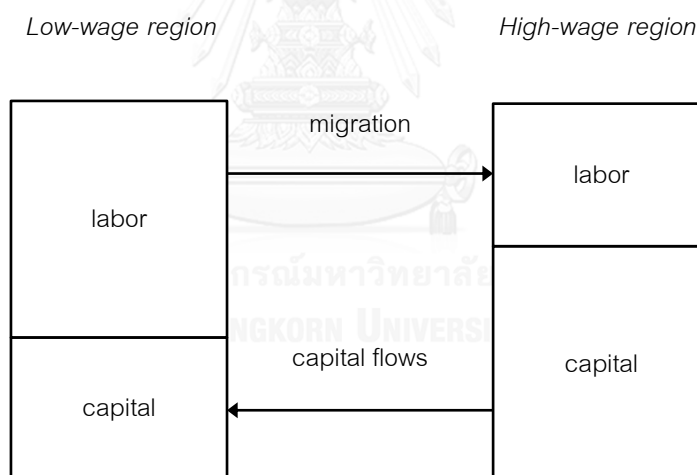
1) แนวคิดสำนักนีโอคลาสติคว่าด้วยดุลยภาพทางด้านเศรษฐกิจ

การเกิดโลกาภิวัตน์ของเศรษฐกิจโลกได้มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านปริมาณและโครงสร้างของการค้า การไหลเวียนของทุน และการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้พยายามอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างทุน (Capital) กับแรงงาน (Labor) ที่เคลื่อนย้ายระหว่างประเทศผ่านแบบจำลองกระแสหลักดั้งเดิมที่พิจารณาให้ทุนและแรงงานมีความสัมพันธ์ในลักษณะทดแทนกัน (Substitutability) และเคลื่อนย้ายในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือ ประเทศที่มีผลิตภาพแรงงานต่ำจะมีค่าจ้างที่ต่ำและมีผลตอบแทนจากทุนค่อนข้างสูง จึงผลักดันให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานไปยังประเทศที่รวยกว่าพร้อมกับดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติเข้ามาในพื้นที่ที่สามารถทำกำไรได้มากกว่า ในทางตรงกันข้าม ประเทศพัฒนาแล้วที่มีการสะสมทุนในระดับที่ค่อนข้างสูงได้รับ

ผลกระทบจากค่าจ้างสูงที่ไม่สามารถแข่งขันได้และผลผลิตจากทุนที่ลดลง ดังนั้น ภายใต้ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ความแตกต่างของผลิตภาพทุนและแรงงานควรถูกกำจัดด้วยการเคลื่อนย้ายอย่างอิสระของทุนและแรงงาน กล่าวคือ ทุนจะเคลื่อนย้ายไปยังประเทศจน และแรงงานถูกคาดว่าจะเคลื่อนย้ายจากประเทศจนไปประเทศรวย เมื่อเวลาผ่านไป กระบวนการดังกล่าวจะส่งผลให้ความแตกต่างระหว่างผลผลิตส่วนเพิ่มของทุนกับแรงงานระหว่างคู่ประเทศนั้น ๆ ลดลงและเท่ากัน ณ จุดสมดุล

จากที่กล่าวมาข้างต้น เป็นไปตามกฎพื้นฐานของการย้ายถิ่น (The basic law of migration) ที่เสนอโดย Öberg (1997) ซึ่งเป็นทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งพาซึ่งกันและกันของปัจจัยทุนและแรงงาน โดยกำหนดให้ทุนและแรงงานเคลื่อนย้ายได้อย่างอิสระและมีความแตกต่างของระดับค่าจ้าง (หรือ ความแตกต่างของสัดส่วนทุนต่อแรง) ชักจูงให้เกิดการย้ายถิ่น ซึ่งกลไกตลาดจะนำไปสู่จุดสมดุลที่มีระดับค่าจ้างเท่ากันระหว่างพื้นที่ในระยะยาว

ภาพที่ 2.2 Neo-classical mechanisms leading to equilibrium

ที่มา: Öberg (1997)

2) แนวคิดการเคลื่อนย้ายของปัจจัยภายใต้ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ

แบบจำลองสำนักนีโอคลาสสิกว่าด้วยระบบเศรษฐกิจแบบเปิดได้ตั้งข้อสมมติว่าปัจจัยที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศคู่ค้าเป็นพื้นฐานของแนวคิดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Comparative advantages) โดยจะขึ้นอยู่กับความแตกต่างของปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ (Factor

endowment) ตามกรอบแนวคิดของ Heckscher-Ohlin ที่ประกอบด้วยปัจจัยการผลิต 2 ประเภท ได้แก่ ทุน และแรงงาน ซึ่งระบุว่าความแตกต่างของ Factor endowment จะสะท้อนความแตกต่างของ Relative price ของการผลิตระหว่างประเทศ กล่าวคือ ประเทศมีแนวโน้มที่จะส่งออกสินค้าที่ใช้เข้มข้นในปัจจัยมั่งคั่ง (Abundant factor) ภายในประเทศ และนำเข้าสินค้าในปัจจัยที่ขาดแคลน (Scarce factor) อาทิ ประเทศที่มีความมั่งคั่งของปัจจัยแรงงานจะส่งออกแรงงานในรูปของสินค้าที่ใช้แรงงานเข้มข้น (Labor intensive) และจะนำเข้าทุนซึ่งเป็นปัจจัยที่ประเทศขาดแคลนในรูปของสินค้าที่ใช้ทุนเข้มข้น (Capital intensive) ดังนั้น การค้าจึงไม่ได้เป็นเพียงช่องทางในการแลกเปลี่ยนสินค้า แต่ยังเป็นช่องทางในการเข้าถึงปัจจัยขาดแคลนที่อยู่ในรูปสินค้านำเข้า

การค้าจะนำไปสู่ Factor Price Equalization (FPE) และลดแรงจูงใจในการเคลื่อนย้ายของปัจจัยการผลิต ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากปัจจัยสามารถเคลื่อนย้ายระหว่างกันได้จะนำไปสู่การลดความแตกต่างด้านราคาและลดแรงจูงใจในการค้า ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างการค้ากับการเคลื่อนย้ายปัจจัยจึงมีลักษณะทดแทนกัน (Substitutability) (Mundell, 1957) อย่างไรก็ตาม หากการค้าไม่สามารถชดเชยหรือลดความแตกต่างของราคาและผลตอบแทนของปัจจัยระหว่างประเทศได้ จะส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการเคลื่อนย้ายของปัจจัยไปยังพื้นที่ที่ผลตอบแทนสูงกว่า ซึ่งปัจจัยจะเคลื่อนย้ายในทิศทางตรงกันข้ามและทำให้สัดส่วนปัจจัยแรงงานต่อทุนเกิดความเท่าเทียมกันระหว่างประเทศ ทั้งนี้ บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ในลักษณะทดแทนกันที่เกิดขึ้นระหว่างการเคลื่อนย้ายของทุนกับแรงงาน โดยเฉพาะในแง่ของการลงทุนโดยตรงต่างประเทศ (FDI) กับการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (Migration) ที่เป็นการทดแทนกันจากการจับคู่ระหว่างลูกจ้างกับนายจ้างที่ตั้งอยู่ในประเทศที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ หากพิจารณาตามกรอบแนวคิดของ Ricardian ซึ่งสะท้อนในภาพที่แตกต่างจากกรอบแนวคิดของ Heckscher-Ohlin เนื่องจากความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของแนวคิดดังกล่าว จะอยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างทางเทคโนโลยีหรือผลิตภาพการผลิตระหว่างประเทศ กล่าวคือ ความแตกต่างทางเทคโนโลยีระหว่างประเทศจะกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนย้ายของปัจจัย ซึ่งส่งผลให้แรงงานฝีมือ แรงงานด้อยฝีมือ และทุนมีแรงจูงใจในการเคลื่อนย้ายพร้อมกันเข้าสู่ประเทศที่มีเทคโนโลยีเหนือกว่า ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างการเคลื่อนย้ายของทุนกับแรงงานจึงมีลักษณะประกอบกัน (Complementarity) หากพิจารณาในแง่มุมมองดังกล่าว (Davis & Weinstein, 2002)

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

ในบทนี้จะกล่าวถึงขั้นตอนและวิธีในการวิจัย เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบผลกระทบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศและปัจจัยอื่น ๆ ที่มีต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศในลักษณะคู่ประเทศ โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross section data) และประมาณค่าด้วยวิธี Poisson pseudo-maximum likelihood (PPML) จากแบบจำลอง Augmented gravity ในการวิเคราะห์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 แบบจำลอง Gravity

แนวคิดเบื้องต้นของแบบจำลอง Gravity ถูกริเริ่มครั้งแรกโดย Tinbergen (1962) ซึ่งได้ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในการวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับการค้า การลงทุน และการย้ายถิ่นที่เป็นการศึกษาในลักษณะคู่ประเทศ โดยแนวคิดดังกล่าวได้พยายามอธิบายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขนาดของการค้าระหว่าง 2 ประเทศ ซึ่งขนาดของการค้าจะแปรผันตรงกับขนาดเศรษฐกิจ (เช่น ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ หรือ ขนาดประชากร) และแปรผกผันกับระยะทางของคู่ประเทศดังกล่าวที่แสดงถึงต้นทุนในการขนส่ง โดยมีรูปแบบทั่วไปดังสมการ

$$T_{ij} = \alpha_0 Y_i^{\alpha_1} Y_j^{\alpha_2} D_{ij}^{\alpha_3} \varepsilon_{ij}$$

โดยที่	T_{ij}	คือ การไหลเวียนของการค้าจากประเทศ i ไปยังประเทศ j
	Y_i	คือ ขนาดเศรษฐกิจของประเทศ i
	Y_j	คือ ขนาดเศรษฐกิจของประเทศ j
	D_{ij}	คือ ระยะทางระหว่างประเทศ i กับประเทศ j
	ε_{ij}	คือ ค่าความคลาดเคลื่อน (Error term) และ $\alpha_0, \alpha_1, \alpha_2, \alpha_3$ เป็นค่าพารามิเตอร์

ซึ่งสมการดังกล่าวมักถูกประมาณด้วยวิธี Ordinary least square (OLS) ทั้งนี้ สามารถทำได้โดยจัดให้อยู่ในรูปฟังก์ชัน log-linear ดังสมการ

$$\ln T_{ij} = \alpha + \alpha_1 \ln Y_i + \alpha_2 \ln Y_j + \alpha_3 \ln D_{ij} + \ln \varepsilon_{ij}$$

แม้ว่าแบบจำลอง Gravity จะเป็นเครื่องมือที่ใช้อย่างแพร่หลายเพื่อใช้อธิบายการค้าระหว่างคู่ประเทศ แต่ยังคงขาดทฤษฎีที่รองรับ จึงได้มีความพยายามในการศึกษาเพื่ออธิบายแบบจำลองดังกล่าวร่วมกับทฤษฎีการค้าในแง่มุมต่าง ๆ (Anderson, 1979; Bergstrand, 1985, 1989; Chaney, 2008; Deardorff, 1998; Eaton & Kortum, 2002; Helpman, Melitz, & Rubinstein, 2008) รวมทั้งความพยายามในการขยายแบบจำลองเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องและควบคุมปัจจัย Multilateral resistance terms ที่อาจเกิดขึ้น (Anderson & Van Wincoop, 2003)

อย่างไรก็ตาม การประมาณค่าแบบจำลองโดยใช้ log-linear OLS อาจก่อให้เกิดปัญหา Heteroskedasticity ของค่าความคลาดเคลื่อน (Error term) และการดึงข้อมูลบางส่วนที่มีสัดส่วนขนาดใหญ่ออก (เช่น ค่าศูนย์) ซึ่งมักเกิดขึ้นกับข้อมูลด้านการค้า การลงทุน และการเคลื่อนย้ายแรงงาน ด้วยเหตุผลข้างต้นจึงนำไปสู่ Bias และ Inconsistency ในการประมาณค่า (Anderson, 2011; Santos Silva & Tenreyro, 2006) ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว การประมาณค่าด้วยวิธี Poisson pseudo-maximum likelihood (PPML) จึงได้ถูกเสนอขึ้น (Helpman et al., 2008; Santos Silva & Tenreyro, 2006) ซึ่งสามารถทำได้โดยการจัดสมการทั่วไปให้อยู่ในรูปฟังก์ชัน Exponential ดังสมการ

$$T_{ij} = \exp(\alpha + \alpha_1 \ln Y_i + \alpha_2 \ln Y_j + \alpha_3 \ln D_{ij}) u_{ij}$$

with $\text{Var}(T_{ij}|Z) \propto E(T_{ij}|Z)$

โดยที่ u_{ij} คือ Multiplicative error term และ Z คือ เวกเตอร์ของ Covariates

3.2 แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา

สำหรับการศึกษาในที่นี้ ได้ใช้แบบจำลอง Augmented gravity ที่ประยุกต์จาก Sanderson and Kentor (2008) และ Wang et al. (2013) โดยทำให้อยู่ในรูปฟังก์ชันที่เป็น Exponential และทำการประมาณค่าด้วยวิธี Poisson pseudo-maximum likelihood (PPML)² เพื่อศึกษาผลกระทบดังที่กล่าวไว้ข้างต้น โดยกำหนดให้ตัวแปรตาม (Dependent variable) คือการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศจากประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่นไปยังประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น (MIG) ส่วนตัวแปรอิสระ (Independent variables) คือสัดส่วนการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศจากประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่นไปยังประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (FDI) สัดส่วนการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศรวมของประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (IFDI) และตัวแปรควบคุมอื่น ๆ ซึ่งแบบจำลองที่ใช้มีลักษณะดังนี้

$$\begin{aligned} \text{MIG}_{ijt} = & \exp(\beta_0 + \beta_1 \ln \text{FDI}_{jit-1} + \beta_2 \ln \text{IFDI}_{it-1} + \beta_3 \ln \text{GDPPC}_{it-1} + \beta_4 \ln \text{GDPPC}_{jt-1} \\ & + \beta_5 \ln \text{POP}_{it-1} + \beta_6 \ln \text{POP}_{jt-1} + \beta_7 \text{UNEMPLOY}_{it-1} + \beta_8 \text{UNEMPLOY}_{jt-1} \\ & + \beta_9 \ln \text{TRADE}_{ijt-1} + \beta_{10} \ln \text{RPOLITIC}_{ijt-1} + \beta_{11} \ln \text{DIST}_{ij} + \beta_{12} \text{BORDER}_{ij} \\ & + \beta_{13} \text{COMLANG}_{ij} + \beta_{14} \text{COLONY}_{ij} + \beta_{15} \text{LANDLOCKED}_i \\ & + \beta_{16} \text{LANDLOCKED}_j) u_{ijt} \end{aligned}$$

กำหนดให้	i	คือ ประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น หรือประเทศผู้รับทุน
	j	คือ ประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น หรือประเทศผู้ลงทุน
	t	คือ ช่วงเวลา (t = 2010 และ t-1 = 2005)

โดยที่	MIG _{ij}	แสดงถึง จำนวนแรงงานที่มีการเคลื่อนย้ายจากประเทศ i ไปยังประเทศ j (หน่วย พันคน)
	FDI _{ji}	แสดงถึง สัดส่วนการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศจากประเทศ j ไปยังประเทศ i ซึ่งคำนวณจากสัดส่วนมูลค่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศจากประเทศ j ไปยังประเทศ i (ข้อมูล flows รวมกัน 5 ปี) ต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประเทศ i

² แม้ว่าตัวแปรตามในการศึกษาคั้งนี้ คือ การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศขาเข้า (IMMIG) จะมีค่าศูนย์เพียงแค้อยู่ละ 21 จากตัวอย่างทั้งหมด แต่เนื่องจากค่าศูนย์สามารถสะท้อนถึงต้นทุนในการเคลื่อนย้ายที่สูงมากของผู้ย้ายถิ่นได้ (Bergh et al., 2015) อีกทั้งการมีสัดส่วนค่าศูนย์ขนาดใหญ่ยังทำให้เกิด inconsistency จากการประมาณค่าด้วย log-linear OLS ดังนั้น การเลือกใช้ Poisson pseudo-maximum likelihood (PPML) จึงมีความเหมาะสมมากกว่า

IFDI _i	แสดงถึง สัดส่วนการลงทุนโดยจากต่างประเทศรวมของประเทศ i ซึ่งคำนวณจากสัดส่วนมูลค่าการลงทุนโดยตรงเข้ารวมของประเทศ i (ข้อมูล flows รวมกัน 5 ปี) ต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประเทศ i
GDPPC _i	แสดงถึง มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประเทศ i (PPP adjusted constant 2005; หน่วย ดอลลาร์สหรัฐ)
GDPPC _j	แสดงถึง มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประเทศ j (PPP adjusted constant 2005; หน่วย ดอลลาร์สหรัฐ)
POP _i	แสดงถึง จำนวนประชากรของประเทศ i (หน่วย คน)
POP _j	แสดงถึง จำนวนประชากรของประเทศ j (หน่วย คน)
UNEMPLOY _i	แสดงถึง อัตราการว่างงานของประเทศ i (หน่วย ร้อยละ)
UNEMPLOY _j	แสดงถึง อัตราการว่างงานของประเทศ j (หน่วย ร้อยละ)
TRADE _{ij}	แสดงถึง อัตราการเปิดประเทศ ซึ่งคำนวณจากสัดส่วนของผลรวมของมูลค่าการส่งออกและมูลค่าการนำเข้าระหว่างประเทศ i และประเทศ j ต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประเทศ i
RPOLITIC _{ij}	แสดงถึง ดัชนีเสรีภาพทางการเมืองสัมพัทธ์ระหว่างประเทศ i กับประเทศ j ซึ่งคำนวณจากสัดส่วนคะแนน Political freedom (เท่ากับคะแนนเฉลี่ยของ Political rights และ Civil liberties) ของประเทศ i ต่อประเทศ j สำหรับคะแนน Political freedom จะมีค่าอยู่ระหว่าง 1-7 โดย 1 แสดงถึงประเทศที่มีเสรีภาพทางการเมือง ในขณะที่ 7 แสดงถึงประเทศที่ไม่มีเสรีภาพทางการเมือง
DIST _{ij}	แสดงถึง ระยะทางระหว่างประเทศ i กับประเทศ j (หน่วย กิโลเมตร)
BORDER _{ij}	คือ ตัวแปรหุ่นที่แสดงถึงการมีพรมแดนติดกันของประเทศ i และประเทศ j โดยมีค่าเท่ากับ 1 หากประเทศทั้งสองมีพรมแดนติดกัน
COMLANG _{ij}	คือ ตัวแปรหุ่นที่แสดงถึงการใช้ภาษาทั่วไปเหมือนกันของประเทศ i และประเทศ j โดยมีค่าเท่ากับ 1 หากประเทศทั้งสองใช้ภาษาทั่วไปเหมือนกัน
COLONY _{ij}	คือ ตัวแปรหุ่นที่แสดงถึงการเป็นอาณานิคมร่วมกันในอดีตของประเทศ i และประเทศ j โดยมีค่าเท่ากับ 1 หากประเทศทั้งสองเคยเป็นอาณานิคมร่วมกัน

LANDLOCKED_i คือ ตัวแปรหุ่นที่แสดงถึงลักษณะภูมิศาสตร์ที่ไม่มีทางออกทางทะเลของประเทศ i โดยมีค่าเท่ากับ 1 หากประเทศ i เป็นประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเล

LANDLOCKED_j คือ ตัวแปรหุ่นที่แสดงถึงลักษณะภูมิศาสตร์ที่ไม่มีทางออกทางทะเลของประเทศ j โดยมีค่าเท่ากับ 1 หากประเทศ j เป็นประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเล

u_{ij} คือ Multiplicative error term

3.3 ขั้นตอนในการศึกษา

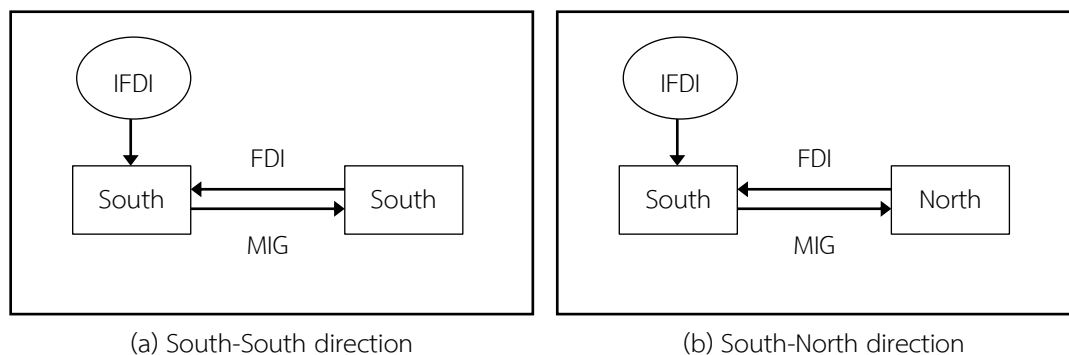
เพื่อศึกษาผลกระทบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศและปัจจัยอื่น ๆ ที่มีต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศในลักษณะคู่ประเทศ การศึกษาจึงได้แบ่งกลุ่มประเทศตามระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Economic development) ตามเกณฑ์ของ UNCTAD (2013) ทั้งนี้สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่ม North และกลุ่ม South โดยกลุ่ม North ประกอบด้วยกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว (Developed economies) ในขณะที่กลุ่ม South ประกอบด้วยกลุ่มประเทศที่เหลือ ได้แก่ ประเทศกำลังพัฒนา (Developing economies) และประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน (Transition economies)

ในที่นี้ จะทำการศึกษาผลกระทบดังกล่าวสำหรับกรณีที่มีกลุ่ม South เป็นประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น ซึ่งประกอบด้วย 2 ทิศทาง ได้แก่ ทิศทาง South-South และทิศทาง South-North โดยพิจารณาการเคลื่อนย้ายแรงงาน (MIG) ในทิศทางตรงกันข้ามกับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) (ดังภาพที่ 3.1) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) ทิศทาง South-South แสดงถึง ทิศทางการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศกำลังพัฒนา ในขณะที่พิจารณาทิศทางการลงทุนโดยตรงจากประเทศกำลังพัฒนา (ประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น) ไปยังประเทศกำลังพัฒนา (ประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น)

2) ทิศทาง South-North แสดงถึง ทิศทางการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศพัฒนาแล้ว ในขณะที่พิจารณาทิศทางการลงทุนโดยตรงจากประเทศพัฒนาแล้ว (ประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น) ไปยังประเทศกำลังพัฒนา (ประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น)

ภาพที่ 3.1 ทิศทางการลงทุนโดยตรงและการเคลื่อนย้ายแรงงานในแต่ละคู่ประเทศ

ที่มา: จากการออกแบบของผู้วิจัย

3.4 สมมติฐาน

จากแบบจำลองข้างต้น สามารถอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม (Dependent variable) คือการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ (MIG_{jt}) กับตัวแปรอิสระอื่น ๆ (Independent variables) โดยมีสมมติฐาน ดังนี้

FDI_{jit-1} และ $IFDI_{it-1}$ มีค่าเป็นลบ เนื่องจากการลงทุนโดยตรงเป็นการลงทุนที่สามารถทำให้เกิดการจ้างงานและส่งผลกระทบต่อค่าจ้างแรงงานในประเทศผู้รับทุน ซึ่งจะลดแรงจูงใจในการย้ายออกของแรงงาน

$GDPPC_{it-1}$ มีค่าเป็นลบ และ $GDPPC_{jt-1}$ มีค่าเป็นบวก เนื่องจากเป็นตัวแปรที่แสดงถึงระดับรายได้ของประเทศ ซึ่งแรงงานมีแนวโน้มที่จะเคลื่อนย้ายไปยังประเทศที่มีรายได้ต่อหัวสูงกว่า นอกจากนี้ ยังแสดงถึงช่องว่างของระดับรายได้ระหว่างประเทศ โดยจะส่งเสริมให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานในขนาดที่ใหญ่กว่า หากประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่นมีรายได้ต่อหัวสูง ในขณะที่ประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่นมีรายได้ต่อหัวต่ำ

POP_{it-1} และ POP_{jt-1} มีค่าเป็นบวก เนื่องจากเป็นตัวแปรที่แสดงถึงศักยภาพในการรองรับการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศต้นทางที่มายังประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น โดยระดับประชากรในประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่นเป็นตัวชี้วัด Migration potential ในขณะที่ระดับประชากรในประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่นเป็นตัวชี้วัด Absorption potential

$UNEMPLOY_{it-1}$ มีค่าเป็นบวก และ $UNEMPLOY_{jt-1}$ มีค่าเป็นลบ เนื่องจากอัตราการว่างงานเป็นตัวแปรที่แสดงถึงโอกาสในการจ้างงานของประเทศ ซึ่งแรงงานมีแนวโน้มที่จะเคลื่อนย้ายไปยังประเทศที่มีอัตราการว่างงานต่ำกว่า นอกจากนี้ ยังแสดงถึงการมีอยู่ของงานระหว่างประเทศ โดยจะส่งเสริมให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานในขนาดที่ใหญ่กว่า หากประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่นมีอัตราการว่างงานสูง ในขณะที่ประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่นมีอัตราการว่างงานต่ำ

$TRADE_{ijt-1}$ มีค่าเป็นบวก เนื่องจากอัตราการเปิดการค้าระหว่างประเทศเป็นตัวแปรที่แสดงถึงการรวมตัวของประเทศกับเศรษฐกิจโลก หรืออีกนัยแสดงถึงระดับการเปิดประเทศ หากประเทศมีการเปิดการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น มีแนวโน้มที่แรงงานจะมีอิสระในการเคลื่อนย้ายได้มากกว่า

$RPOLITIC_{ijt-1}$ มีค่าเป็นบวก เนื่องจากเป็นตัวแปรที่แสดงถึงความแตกต่างของเสรีภาพทางการเมืองระหว่างประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่นกับประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น ซึ่งแรงงานมีแนวโน้มที่จะเคลื่อนย้ายไปยังประเทศที่มีเสรีภาพทางการเมืองสูงกว่าโดยเปรียบเทียบ ทั้งนี้ ตัวแปรดังกล่าวจะมีค่าสูงขึ้น หากประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่นมีเสรีภาพทางการเมืองต่ำกว่าประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น

$DIST_{ij}$ มีค่าเป็นลบ เนื่องจากระยะทางเป็นตัวแปรที่สะท้อนถึงต้นทุนในการเดินทาง หากระยะทางระหว่างประเทศใกล้เคียงกันมาก จะส่งผลให้แรงงานมีการเคลื่อนย้ายระหว่างกันลดลง

$BORDER_{ij}$ มีค่าเป็นบวก เนื่องจากการมีพรมแดนติดกันเป็นตัวแปรที่สะท้อนถึงต้นทุนในการเดินทาง หากประเทศอยู่ติดกัน จะส่งผลให้แรงงานมีการเคลื่อนย้ายระหว่างกันมากกว่าประเทศที่ไม่อยู่ติดกัน นอกจากนี้ตัวแปรดังกล่าวยังสามารถสะท้อนถึงการมีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันได้อีกด้วย

$COMLANG_{ij}$ มีค่าเป็นบวก เนื่องจากการใช้ภาษาทั่วไปเหมือนกันหรือการมีภาษาที่ใช้ร่วมกันเป็นตัวแปรที่แสดงถึงระยะห่างทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนถึงต้นทุนในการปรับตัวเข้าสู่สังคมในถิ่นอาศัยใหม่ โดยบ่งบอกถึงการมีวัฒนธรรมหรือเชื้อชาติที่คล้ายคลึงกัน หากเป็นประเทศที่มีการใช้ภาษาทั่วไปเหมือนกัน จะช่วยลดต้นทุนดังกล่าว ซึ่งส่งผลให้แรงงานมีการเคลื่อนย้ายระหว่างกันมากกว่าประเทศที่ใช้ภาษาทั่วไปแตกต่างกัน

$COLONY_{ij}$ มีค่าเป็นบวก เนื่องจากการเคยเป็นอาณานิคมร่วมกันในอดีตเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่แสดงถึงระยะห่างทางด้านวัฒนธรรมระหว่างประเทศ หากประเทศทั้งสองเคยเป็นอาณานิคมร่วมกันในอดีต จะมีความคุ้นเคยกันทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจะส่งผลให้แรงงานมีการเคลื่อนย้ายระหว่างกันมากกว่าประเทศที่ไม่เคยเป็นอาณานิคมร่วมกันในอดีต

LANDLOCKED_i และ LANDLOCKED_j มีค่าเป็นลบ เนื่องจากลักษณะภูมิศาสตร์ที่ไม่มีทางออกทางทะเลสะท้อนถึงต้นทุนในการเดินทาง โดยประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเลจะมีต้นทุนดังกล่าวค่อนข้างสูง ส่งผลให้ขนาดของแรงงานที่เคลื่อนย้ายน้อยกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่มีทางออกทางทะเลซึ่งมีความสะดวกในการขนส่งสินค้าและแรงงานมากกว่า

ตารางที่ 3.1 สรุปสมมติฐานที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรตาม การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ (MIG _{ijt})	
ตัวแปรอิสระ	ผลของค่าสัมประสิทธิ์ที่คาดหวัง
FDI _{ijt-1}	-
IFDI _{ijt-1}	-
GDPPC _{ijt-1}	-
GDPPC _{jt-1}	+
POP _{ijt-1}	+
POP _{jt-1}	+
UNEMPLOY _{ijt-1}	+
UNEMPLOY _{jt-1}	-
TRADE _{ijt-1}	+
RPOLITIC _{ijt-1}	+
DIST _{ij}	-
BORDER _{ij}	+
COMLANG _{ij}	+
COLONY _{ij}	+
LANDLOCKED _i	-
LANDLOCKED _j	-

หมายเหตุ i หมายถึงประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น j หมายถึงประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น โดยปีที่ t = 2010 และ t-1 = 2005

3.5 ข้อมูลและแหล่งของข้อมูล

ศึกษาโดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) จากตัวอย่างประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น 110 ประเทศ และประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น 122 ประเทศ ในช่วงปี 2001-2010 ซึ่งเป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นซ้ำกันทุก ๆ 5 ปี (Five-year interval data) ประกอบด้วย จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (Bilateral migration flows) มูลค่าการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ (Bilateral FDI flows) มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศรวม (Aggregate FDI inflows) มูลค่าการค้าระหว่างประเทศ (Bilateral trade flows) มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product) จำนวนประชากร (Population) อัตราการว่างงาน (Unemployment rate) ดัชนีเสรีภาพทางการเมือง (Political Freedom Index) และตัวแปรด้านภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม ได้แก่ ระยะทาง (Distance) การมีพรมแดนติดกัน (Border) การใช้ภาษาทั่วไปเหมือนกัน (Common language) การเป็นอาณานิคมร่วมกันในอดีต (Colony) และลักษณะภูมิประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเล (Landlocked country) เป็นต้น โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ประกอบด้วย Abel and Sander (2014), UNCTAD database, COMTRADE, World Development Indicator, Penn World Table 8.1, United Nation statistics, Freedom House's website และ CEPII ซึ่งแสดงรายละเอียดดังตารางที่ 3.2

ในที่นี้ ข้อมูลมูลค่าการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ (Bilateral FDI flows) ทั้งหมดมาจาก UNCTAD database ซึ่งเป็นแหล่งที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลในลักษณะคู่ประเทศครอบคลุมจำนวนประเทศมากที่สุด เนื่องจากการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบผลกระทบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศในแต่ละทิศทาง โดยเฉพาะทิศทาง South-South ซึ่งมีเพียง UNCTAD database ที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลในทิศทางดังกล่าวได้ค่อนข้างสมบูรณ์ที่สุดทั้งในแง่การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเข้า (FDI inflows) และการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศออก (FDI outflows) อย่างไรก็ตาม เมื่อมีความไม่สอดคล้องกันของข้อมูลขาเข้าและขาออกเกิดขึ้น งานวิจัยนี้จึงแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการนำข้อมูลทั้งสองฝั่งมาหาค่าเฉลี่ย จากนั้นจึงนำข้อมูล flows ระหว่างปี 2001-2005 มารวมกันเป็นข้อมูล stock ที่เกิดขึ้นในช่วง 5 ปี โดยเลือกใช้ข้อมูลมูลค่าการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศเฉพาะคู่ประเทศที่เป็นค่าบวกเท่านั้นในการวิเคราะห์

ตารางที่ 3.2 นิยามและแหล่งที่มาของข้อมูล

ตัวแปร	นิยาม	ปีที่ใช้ในศึกษา	แหล่งที่มาของข้อมูล
MIG	การเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศต้นทาง (ผู้รับทุน) ไปยังประเทศปลายทาง (ผู้ลงทุน)	2005-2010	Abel and Sander (2014)
FDI	สัดส่วนการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศจากประเทศปลายทาง (ผู้ลงทุน) ไปยังประเทศต้นทาง (ผู้รับทุน)	2001-2005	UNCTAD database
IFDI	สัดส่วนการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศรวมของประเทศต้นทาง (ผู้รับทุน)	2001-2005	UNCTAD database
GDPPC	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัว	2005	Penn World Table 8.1
POP	จำนวนประชากร	2005	United Nation Statistics
UNEMPLOY	อัตราการว่างงาน	2005	World Development Indicator
TRADE	อัตราการเปิดการค้าระหว่างประเทศ	2005	COMTRADE
RPOLITIC	ดัชนีเสรีภาพทางการเมืองสัมพัทธ์ระหว่างประเทศผู้รับทุนและประเทศผู้ลงทุน	2005	Freedom House's website
DIST	ระยะทาง	-	CEPII
BORDER	การมีพรมแดนติดกัน	-	CEPII
COMLANG	การใช้ภาษาทั่วไปเหมือนกัน	-	CEPII
COLONY	การเป็นอาณานิคมร่วมกันในอดีต	-	CEPII
LANDLOCKED	ลักษณะภูมิศาสตร์ที่ไม่มีทางออกทางทะเล	-	CEPII

บทที่ 4

การย้ายถิ่นและการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ

ในบทนี้จะกล่าวถึงภาพรวมของแนวโน้มการย้ายถิ่นและการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ เพื่อให้เข้าใจถึงรูปแบบการเคลื่อนย้ายของแรงงานและทุนในแต่ละกลุ่มประเทศ หรือทิศทางต่าง ๆ ในช่วงปีที่ทำการศึกษ กล่าวคือ อธิบายถึงแนวโน้มของการย้ายถิ่นระหว่างประเทศเฉพาะในช่วงปี 2005-2010 ในขณะที่อธิบายถึงแนวโน้มของการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศเฉพาะในช่วงปี 2001-2005 ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 แนวโน้มการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ

การย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (International migration) เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก อย่างมีอาจหลีกเลี่ยง ซึ่งรูปแบบการย้ายถิ่นในปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงใน พลวัตโลก อันเกิดจากการบูรณาการทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และโลกาภิวัตน์ ทำให้การเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนเป็นไปอย่างสะดวกยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเคลื่อนย้ายของ แรงงาน (Labor migration) ที่แสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจในต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การ เคลื่อนย้ายของแรงงานยังคงเป็นประเด็นที่ค่อนข้างถูกจำกัดในแง่ของการเปิดเสรี เพราะไม่เพียงแต่ จะกระทบต่อเศรษฐกิจ แต่ยังสามารถกระทบต่อสังคมและความมั่นคงของประเทศได้ หากมีการ ควบคุมที่ไม่ดีพอ ทำให้หลายประเทศมีการตั้งกฎระเบียบและนโยบายที่จำกัดคนเข้าเมืองเพื่อคัดกรอง แรงงานที่จะเข้ามายังประเทศของตน

ในหัวข้อนี้ จะอธิบายถึงแนวโน้มของการย้ายถิ่นระหว่างประเทศของโลกและระดับภูมิภาค เพื่อให้เข้าใจถึงภาพรวมของการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศโดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลในช่วง ปี 2005-2010 ที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

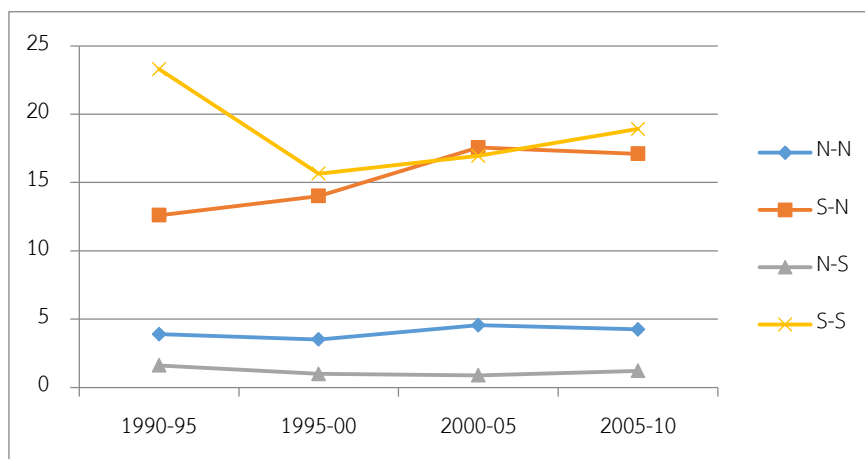
4.1.1 ภาพรวมของโลกในช่วงปี 2005-2010

จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศของโลก (Global migration flows)³ มีจำนวนเท่ากับ 41.8 ล้านคน ในช่วงปี 2005-2010 โดยเพิ่มขึ้นจากช่วง 5 ปีก่อนหน้าหรือช่วงปี 2000-2005 ซึ่งมีจำนวนเท่ากับ 39.3 ล้านคน เมื่อพิจารณาแนวโน้มระหว่างปี 1990-2010 พบว่าจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศมีการปรับตัวลงในช่วงปี 1995-2000 เป็นผลมาจากจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศที่ลดลงในหลายทิศทาง ได้แก่ ผู้ย้ายถิ่นที่เคลื่อนย้ายระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South หรือ S-S) ผู้ย้ายถิ่นที่เคลื่อนย้ายระหว่างประเทศพัฒนาแล้ว (North-North หรือ N-N) และผู้ย้ายถิ่นที่เคลื่อนย้ายจากประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศกำลังพัฒนา (North-South หรือ N-S) โดยเฉพาะอย่างยิ่งทิศทาง South-South (S-S) ที่ลดลงอย่างมากจากจำนวน 23.3 ล้านคน ในช่วงปี 1990-1995 เป็น 15.6 ล้านคน ในช่วงปี 1995-2000 ในขณะที่มีเพียงผู้ย้ายถิ่นที่เคลื่อนย้ายจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศพัฒนาแล้ว (South-North หรือ S-N) มีจำนวนเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี 1995-2010 ผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศของโลกได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะเริ่มมีอัตราการเติบโตของผู้ย้ายถิ่นที่ลดลง โดยเฉพาะทิศทาง South-North (S-N) และ North-North (N-N) ที่มีจำนวนลดลงในช่วงปี 2005-2010 ในขณะที่อีก 2 ทิศทางที่เหลือ ได้แก่ ทิศทาง South-South (S-S) และ North-South (N-S) มีการปรับตัวเพิ่มขึ้น แสดงดังภาพที่ 4.1

³ คำนวณจากฐานข้อมูลของ Abel and Sander (2014) ประกอบด้วยตัวอย่างจำนวน 196 ประเทศ ซึ่งทำการประมาณค่าจาก Bilateral international migrant stock ของ UN DESA

ภาพที่ 4.1 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศจำแนกตามทิศทางในปี 1990-2010

หมายเหตุ International migration flows หน่วย: ล้านคน

ที่มา: จากการคำนวณ

ทั้งนี้ จะสังเกตเห็นว่าแนวโน้มของผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศของโลกถูกขับเคลื่อนด้วย 2 ทิศทางที่สำคัญ คือ ทิศทาง South-South (S-S) และ South-North (S-N) ซึ่งมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 45.6 และ 41.2 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศทั้งหมดในช่วงปี 2005-2010 ตามลำดับ ส่วนอีก 2 ทิศทางที่เหลือ ได้แก่ ทิศทาง North-North (N-N) และ North-South (N-S) พบว่ามีบทบาทค่อนข้างน้อย โดยมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 10.2 และ 3.0 ตามลำดับ

หากพิจารณาประเทศต้นทางและประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่นโดยเปรียบเทียบในแง่ของขนาดหรือจำนวนของผู้ย้ายถิ่น พบว่า ผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศส่วนใหญ่จะมีประเทศต้นทางมาจากประเทศกำลังพัฒนา (South) มากกว่ามาจากประเทศพัฒนาแล้ว (North) ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 86.8 และ 13.2 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศทั้งหมดในช่วงปี 2005-2010 ตามลำดับ ในขณะที่มีประเทศปลายทางเป็นประเทศพัฒนาแล้ว (North) มากกว่าประเทศกำลังพัฒนา (South) ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 51.5 และ 48.5 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศทั้งหมดในช่วงปี 2005-2010 ตามลำดับ ทั้งนี้ จากข้อมูลดังกล่าวได้สะท้อนถึงรูปแบบการย้ายถิ่นทั่วไปของผู้ย้ายถิ่นที่พยายามแสวงหาความเป็นอยู่ที่ดีกว่า โดยอาศัยการมีประเทศต้นทางที่ขาดการพัฒนาและยากจนกว่าเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการเคลื่อนย้าย ซึ่งในที่นี้จะเป็นการอธิบายถึงการย้ายถิ่นของผู้ย้ายถิ่นที่มาจากประเทศกำลังพัฒนาเป็นส่วนใหญ่ (IOM, 2013)

ตารางที่ 4.1 จำนวนประชากรทั้งหมดและอัตราการย้ายถิ่นเข้าและขาออกจำแนกตามกลุ่มประเทศ ในปี 2010

	Population (millions)	Immigrants (as % of population)	Emigrants (as % of population)
North	1 237	11.3	5.2
South	5 671	1.52	2.5

หมายเหตุ: คำนวณจาก International migrant stock และ Population ในปี 2010

ที่มา: IOM (2013)

อย่างไรก็ตาม หากเปรียบเทียบสัดส่วนของจำนวนผู้ย้ายถิ่นที่มีอยู่ (International migrant stock) ต่อจำนวนประชากรทั้งหมดในปี 2010 ซึ่งอ้างอิงจากข้อมูลของ IOM (2013) ดังตารางที่ 4.1 จะแสดงภาพที่แตกต่างออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น กล่าวคือ อัตราการย้ายถิ่นออกต่อประชากร (Emigration rate) ของกลุ่ม North (ร้อยละ 5.2) มีค่ามากกว่ากลุ่ม South (ร้อยละ 2.5) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคนจากประเทศพัฒนาแล้วมีแนวโน้มที่จะย้ายถิ่นมากกว่าคนจากประเทศกำลังพัฒนา แต่เนื่องจากจำนวนประชากรที่น้อยกว่าจึงทำให้เห็นภาพการย้ายถิ่นที่มาจากประเทศดังกล่าวในขนาดเล็กกว่าการย้ายถิ่นที่มาจากประเทศกำลังพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ เหตุผลส่วนหนึ่งยังสามารถถูกอธิบายจากความสัมพันธ์ในลักษณะ Inverted-U-shape ระหว่างระดับการพัฒนาของมนุษย์กับรูปแบบการย้ายถิ่นที่บ่งชี้ถึงระดับการพัฒนาของมนุษย์ที่มากขึ้นจะส่งผลให้คนมีการย้ายถิ่นมากขึ้นเช่นเดียวกับประเทศที่มีระดับการพัฒนาของมนุษย์ต่ำ (De Haas, 2010)

ส่วนการพิจารณาประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น พบว่า ข้อมูลค่อนข้างสอดคล้องกับการเปรียบเทียบในแง่ของขนาดหรือจำนวนของผู้ย้ายถิ่นข้างต้น กล่าวคือ อัตราการย้ายถิ่นเข้าต่อประชากร (Immigration rate) ของกลุ่ม North (ร้อยละ 11.3) มีค่ามากกว่ากลุ่ม South (ร้อยละ 1.52) ซึ่งความแตกต่างที่เกิดขึ้นบางส่วนสามารถถูกอธิบายได้จากเหตุผลของการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็วในหลายประเทศกำลังพัฒนาและอัตราการเกิดที่ต่ำลงในหลายประเทศพัฒนาแล้วเมื่อไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา

ตารางที่ 4.2 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศจำแนกตามภูมิภาคต้นทางและปลายทางในช่วงปี 2005-2010

หน่วย: ล้านคน

Destination	Origin							
	NA	LAC	Africa	Europe	FSU	Asia	Oceania	World
NA	0.1	3.6	0.5	0.1	0.0	3.7	0.0	8.0
LAC	0.3	0.9	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0	1.2
Africa	0.1	0.0	3.8	0.2	0.0	0.2	0.0	4.3
Europe	1.2	1.8	2.1	2.4	0.6	2.9	0.2	11.2
FSU	0.1	0.0	0.0	0.0	1.9	0.2	0.0	2.2
Asia	0.2	0.2	0.7	0.1	0.0	12.0	0.0	13.3
Oceania	0.1	0.0	0.2	0.1	0.0	1.0	0.2	1.6
World	2.0	6.5	7.3	3.0	2.6	20.1	0.4	41.8

หมายเหตุ NA, LAC และ FSU คือ North America, Latin America and Caribbean และ Former Soviet Union ตามลำดับ
ที่มา: Abel & Sander (2014)

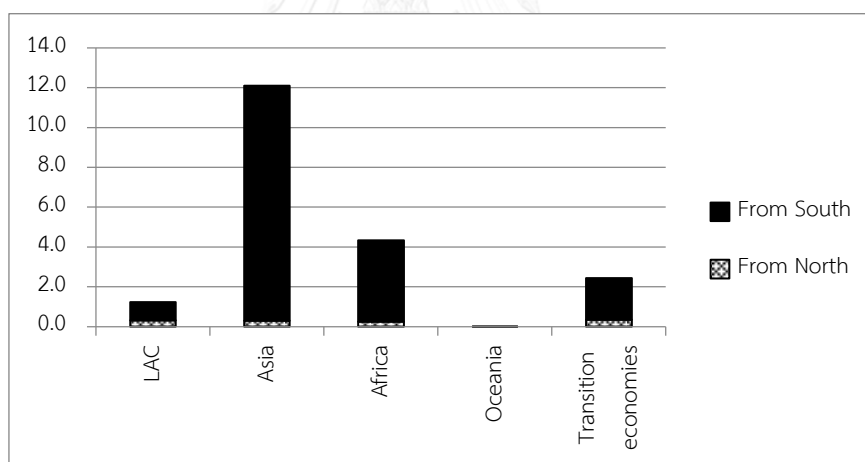
นอกจากนี้ หากพิจารณาการย้ายถิ่นระหว่างประเทศจำแนกตามภูมิภาค ดังตารางที่ 4.2 พบว่าประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มาจากภูมิภาคเอเชีย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 59.8 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศของโลก ในขณะที่ประเทศปลายทางที่สำคัญของผู้ย้ายถิ่น ได้แก่ ภูมิภาคเอเชีย ภูมิภาคยุโรป และภูมิภาคอเมริกาเหนือ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 31.7, 26.7 และ 19.2 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศของโลก นอกจากนี้ จากข้อมูลยังแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการย้ายถิ่นระหว่างประเทศส่วนใหญ่มีการเคลื่อนย้ายภายในภูมิภาคเดียวกันมากกว่าภายนอกภูมิภาค เช่น ภูมิภาคเอเชีย ภูมิภาคแอฟริกา ภูมิภาคยุโรป ภูมิภาคโอเชียเนีย กลุ่มสหภาพโซเวียต เป็นต้น ในขณะที่บางภูมิภาคมีการเคลื่อนย้ายภายในภูมิภาคเดียวกันน้อยกว่าภายนอกภูมิภาค เช่น ภูมิภาคอเมริกาเหนือ ภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน เป็นต้น

4.1.2 ภาพรวมของกลุ่มประเทศในช่วงปี 2005-2010

1) กลุ่ม South

การย้ายถิ่นระหว่างประเทศของกลุ่ม South ซึ่งประกอบด้วยประเทศกำลังพัฒนา (Developing economies) และประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน (Transition economies) เป็นประเทศต้นทางสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ทิศทาง ได้แก่ ทิศทาง South-South และ South-North ซึ่งมีสัดส่วนรวมเพียงร้อยละ 86.8 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศทั้งหมดในช่วงปี 2005-2010 ในที่นี้ หากพิจารณาตามกลุ่มเศรษฐกิจหรือภูมิภาคหลักที่สำคัญจะสามารถแบ่งได้ออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ ภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน ภูมิภาคเอเชีย ภูมิภาคแอฟริกา ภูมิภาคโอเชียเนีย และกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน

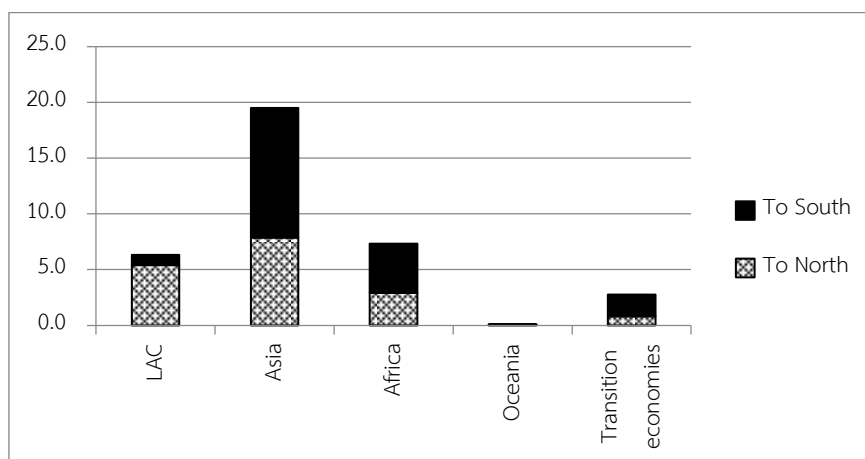
ภาพที่ 4.2 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาเข้าสู่กลุ่ม South จำแนกตามภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010

หมายเหตุ Immigration flows หน่วย: ล้านคน

ที่มา: จากการคำนวณ

ภาพที่ 4.3 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาออกจากกลุ่ม South จำแนกตามภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010

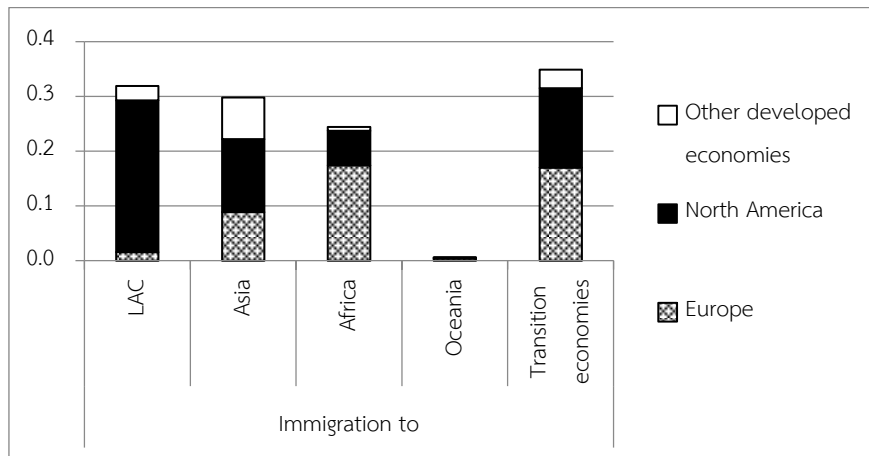

หมายเหตุ Emigration flows หน่วย: ล้านคน
ที่มา: จากการคำนวณ

จากภาพที่ 4.2 และ 4.3 แสดงให้เห็นว่ากลุ่ม South มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาเข้า (Immigration) น้อยกว่าขาออก (Emigration) ในทุกกลุ่มเศรษฐกิจที่สำคัญ หรือมีจำนวนทั้งหมดเท่ากับ 20.1 ล้านคน และ 36.0 ล้านคน ตามลำดับ โดยมีการย้ายถิ่นขาเข้าจากกลุ่ม South มายังกลุ่มเศรษฐกิจดังกล่าว (18.9 ล้านคน) มากกว่ากลุ่ม North (1.2 ล้านคน) ค่อนข้างมาก ในขณะที่มีการย้ายถิ่นขาออกจากกลุ่มเศรษฐกิจดังกล่าวไปยังกลุ่ม South (18.9 ล้านคน) มากกว่ากลุ่ม North (17.1 ล้านคน) เพียงเล็กน้อย

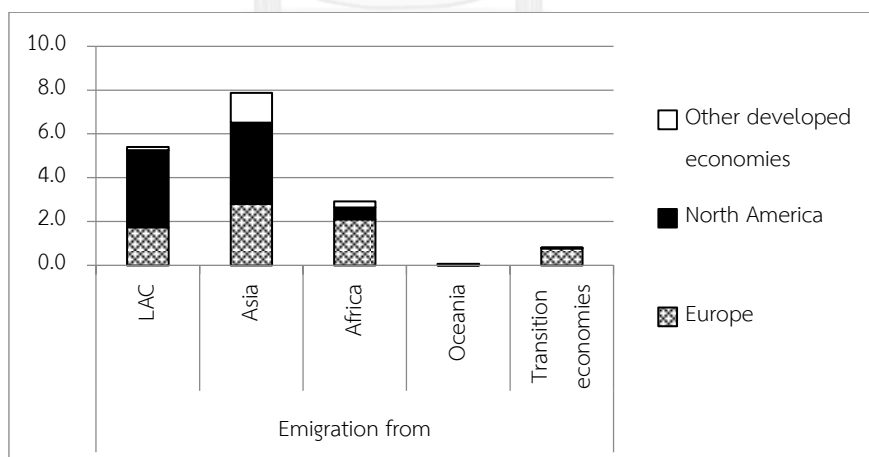
ทั้งนี้ พบว่า ภูมิภาคที่มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าของกลุ่ม South มากที่สุดในช่วงปี 2005-2010 คือ ภูมิภาคเอเชีย คิดเป็นร้อยละ 60.1 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาเข้าทั้งหมด ตามด้วยภูมิภาคแอฟริกา (ร้อยละ 21.5) กลุ่มประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน (ร้อยละ 12.1) ภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน (ร้อยละ 6.2) และภูมิภาคโอเชียเนีย (ร้อยละ 0.1) ตามลำดับ ในขณะที่จำนวนผู้ย้ายถิ่นขาออกของกลุ่ม South ซึ่งมีลำดับภูมิภาคที่สำคัญเช่นเดียวกับกรณีขาเข้า คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 54.2, 20.3, 17.6, 7.7 และ 0.2 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาออกทั้งหมดตามลำดับ

ภาพที่ 4.4 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาเข้าสู่กลุ่ม South จาก North จำแนกตามภูมิภาค ในช่วงปี 2005-2010

หมายเหตุ Immigration flows หน่วย: ล้านคน
ที่มา: จากการคำนวณ

ภาพที่ 4.5 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาออกจากกลุ่ม South ไปยัง North จำแนกตามภูมิภาค ในช่วงปี 2005-2010

หมายเหตุ Emigration flows หน่วย: ล้านคน
ที่มา: จากการคำนวณ

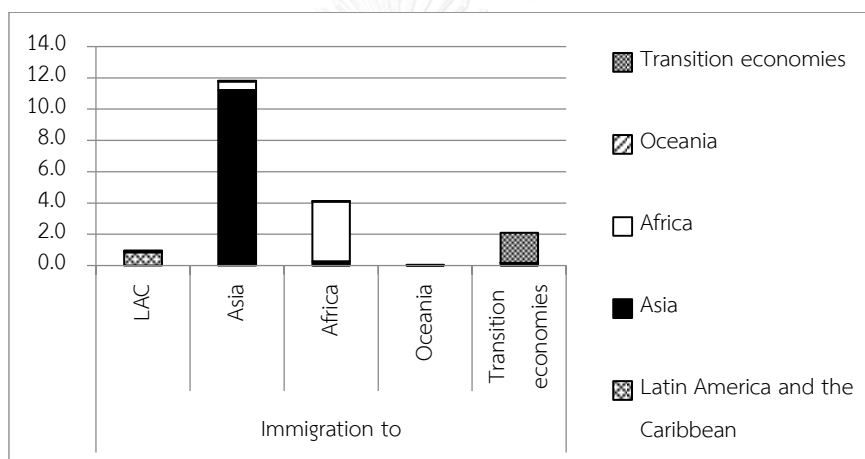
จากภาพที่ 4.4 และ 4.5 แสดงถึงการย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาเข้าและขาออกของกลุ่ม South ซึ่งรูปแบบการย้ายถิ่นของแต่ละภูมิภาคค่อนข้างมีแนวโน้มแตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.7 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าจากกลุ่ม North มายังกลุ่ม South ตามด้วยภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน (ร้อยละ 26.2) ภูมิภาคเอเชีย (ร้อยละ 24.5) ภูมิภาคแอฟริกา (ร้อยละ 20.1) และภูมิภาคโอเชียเนีย (ร้อยละ 0.6) ตามลำดับ ในขณะที่ จำนวนผู้ย้ายถิ่นขาออกมีภาพที่ค่อนข้างแตกต่างจากกรณีขาเข้า กล่าวคือ ภูมิภาคเอเชียมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาออกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.1 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาออกจากกลุ่ม South มายังกลุ่ม North ตามด้วยภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน (ร้อยละ 31.6) ภูมิภาคแอฟริกา (ร้อยละ 17.1) กลุ่มประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน (ร้อยละ 4.8) และภูมิภาคโอเชียเนีย (ร้อยละ 0.4) ตามลำดับ

ทั้งนี้ หากพิจารณาองค์ประกอบของผู้ย้ายถิ่นของฝั่งขาเข้า หรือการย้ายถิ่นในทิศทาง North-South (ภาพที่ 4.4) พบว่า ภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียนมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าจากภูมิภาคอเมริกาเหนือมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 86.6 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าของภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียนในทิศทางดังกล่าว ตามด้วยประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ (ร้อยละ 8.3) และภูมิภาคยุโรป (ร้อยละ 5.0) ตามลำดับ ในขณะที่ภูมิภาคเอเชียมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าจากภูมิภาคอเมริกาเหนือมากที่สุดเช่นเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 44.7 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าของภูมิภาคเอเชียในทิศทางดังกล่าว ตามด้วยภูมิภาคยุโรป (ร้อยละ 29.8) และประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ (ร้อยละ 25.4) ตามลำดับ ส่วนภูมิภาคแอฟริกาและกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านมีแนวโน้มไปในทางเดียวกัน ซึ่งมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าจากภูมิภาคยุโรปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.3 และ 48.7 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าของแต่ละภูมิภาคในทิศทางดังกล่าว ตามลำดับ ตามด้วยภูมิภาคอเมริกาเหนือ (ร้อยละ 25.7 และ 41.5) และประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ (ร้อยละ 3.0 และ 9.8) ตามลำดับ สำหรับภูมิภาคโอเชียเนียซึ่งมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าน้อยที่สุด พบว่า มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าจากภูมิภาคยุโรปมากที่สุด (ร้อยละ 64.3) ตามด้วยประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ (ร้อยละ 24.5) และภูมิภาคอเมริกาเหนือ (ร้อยละ 11.2) ตามลำดับ

หากพิจารณาองค์ประกอบของผู้ย้ายถิ่นของฝั่งขาออก หรือการย้ายถิ่นในทิศทาง South-North (ภาพที่ 4.5) พบว่า ภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียนและภูมิภาคเอเชียมีแนวโน้มไปในทางเดียวกัน กล่าวคือ มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาออกไปยังภูมิภาคอเมริกาเหนือมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.1 และ 46.9 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาออกของแต่ละภูมิภาคในทิศทางดังกล่าว ตามลำดับ ตามด้วยภูมิภาคยุโรป (ร้อยละ 32.3 และ 35.7) และประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ (ร้อยละ 2.6 และ 17.4) ตามลำดับ ในขณะที่ ภูมิภาคแอฟริกาและกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขา

ออกไปยังภูมิภาคยุโรปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.9 และ 94.5 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาออกของแต่ละภูมิภาคในทิศทางดังกล่าว ตามลำดับ ตามด้วยภูมิภาคอเมริกาเหนือ (ร้อยละ 18.5 และ 3.0) และประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ (ร้อยละ 9.6 และ 2.5) ตามลำดับ ส่วนภูมิภาคโอเชียเนียมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาออกไปยังประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 72.4 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาออกของภูมิภาคโอเชียเนียในทิศทางดังกล่าว ตามด้วยภูมิภาคอเมริกาเหนือ (ร้อยละ 25.4) และภูมิภาคยุโรป (ร้อยละ 2.2) ตามลำดับ

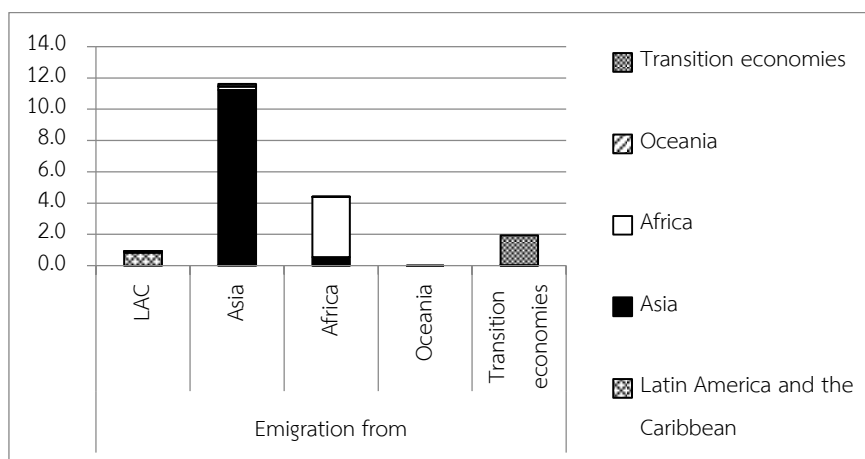
ภาพที่ 4.6 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาเข้าสู่กลุ่ม South จาก South จำแนกตามภูมิภาค ในช่วงปี 2005-2010

หมายเหตุ Immigration flows หน่วย: ล้านคน

ที่มา: จากการคำนวณ

ภาพที่ 4.7 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาออกจากกลุ่ม South ไปยัง South จำแนกตามภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010

หมายเหตุ Emigration flows หน่วย: ล้านคน

ที่มา: จากการคำนวณ

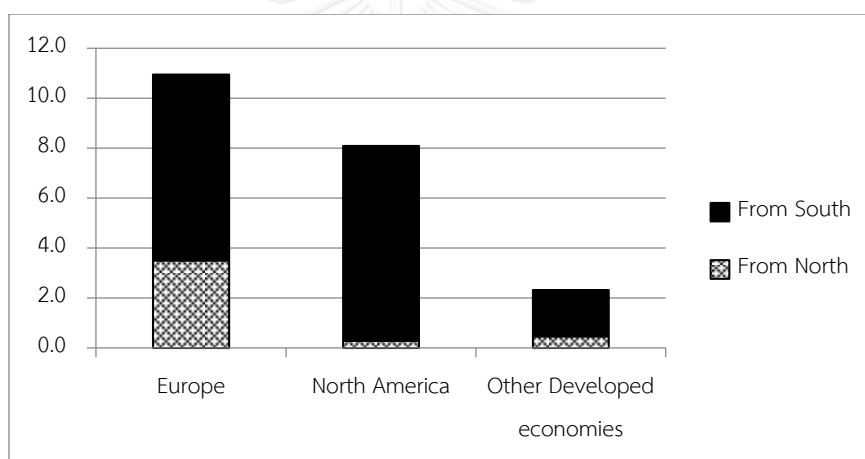
จากภาพที่ 4.6 และ 4.7 แสดงถึงการย้ายถิ่นระหว่างประเทศในทิศทาง South-South ซึ่งรูปแบบของการย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาเข้าและขาออกมีแนวโน้มของสัดส่วนไปในทางเดียวกัน กล่าวคือ ภูมิภาคเอเชียมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าและขาออกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.4 และ 61.5 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศรวมในทิศทางดังกล่าว ตามลำดับ รองลงมาคือ ภูมิภาคแอฟริกา (ร้อยละ 21.6 และ 23.3) ตามด้วยกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน (ร้อยละ 11.0 และ 10.3) ภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน (ร้อยละ 4.9 และ 4.9) และภูมิภาคโอเชียเนีย (ร้อยละ 0.08 และ 0.02) ตามลำดับ

ทั้งนี้ จากข้อมูลข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นว่าภูมิภาคเอเชียเป็นทั้งต้นกำเนิดและปลายทางของผู้ย้ายถิ่นที่สำคัญในทิศทาง South-South อีกทั้ง ยังพบว่า รูปแบบการย้ายถิ่นในทิศทางดังกล่าวมักเป็นการย้ายถิ่นภายในภูมิภาคเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ กลุ่มประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน (ร้อยละ 98.2) ภูมิภาคเอเชีย (ร้อยละ 96.1) ภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน (ร้อยละ 91.8) ภูมิภาคแอฟริกา (ร้อยละ 87.0) และภูมิภาคโอเชียเนีย (ร้อยละ 75.6) โดยมีภูมิภาคที่มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นภายในภูมิภาคมากที่สุด คือ ภูมิภาคเอเชีย ตามด้วยภูมิภาคแอฟริกา กลุ่มประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน ภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน และภูมิภาคโอเชียเนีย ตามลำดับ ในขณะที่การย้ายถิ่นระหว่างภูมิภาคอื่น ๆ ของแต่ละภูมิภาคในทิศทาง South-South ค่อนข้างน้อย

2) กลุ่ม North

การย้ายถิ่นระหว่างประเทศของกลุ่ม North ซึ่งประกอบด้วยประเทศพัฒนาแล้ว (Developed economies) เป็นประเทศต้นทางสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ทิศทาง ได้แก่ ทิศทาง North-North และ North-South ซึ่งมีสัดส่วนรวมเพียงร้อยละ 13.2 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศทั้งหมดในช่วงปี 2005-2010 ในที่นี้ หากพิจารณาตามกลุ่มเศรษฐกิจหรือภูมิภาคหลักที่สำคัญ จะสามารถแบ่งได้ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ภูมิภาคยุโรป ภูมิภาคอเมริกาเหนือ และประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ

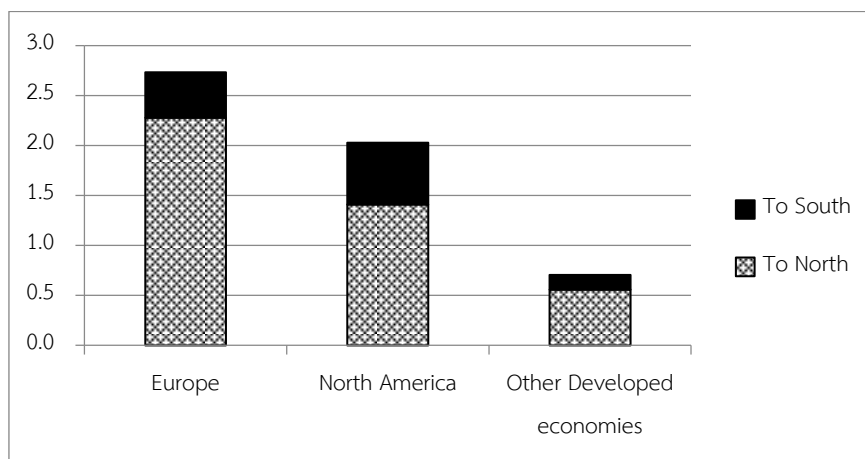
ภาพที่ 4.8 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศเข้าสู่อุณหภูมิ North จำแนกตามภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010

หมายเหตุ Immigration flows หน่วย: ล้านคน

ที่มา: จากการคำนวณ

ภาพที่ 4.9 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาออกจากกลุ่ม North จำแนกตามภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010

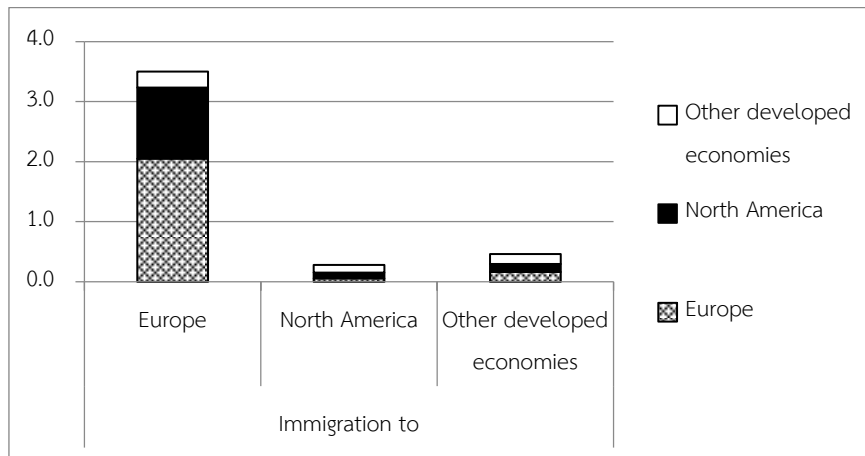
หมายเหตุ Emigration flows หน่วย: ล้านคน

ที่มา: จากการคำนวณ

จากภาพที่ 4.8 และ 4.9 แสดงให้เห็นว่ากลุ่ม North มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาเข้า (Immigration) มากกว่าขาออก (Emigration) ในทุกกลุ่มเศรษฐกิจที่สำคัญ หรือเท่ากับ 21.4 ล้านคน และ 5.5 ล้านคน ตามลำดับ โดยมีผู้ย้ายถิ่นที่เคลื่อนย้ายจากกลุ่ม South มายังกลุ่มเศรษฐกิจดังกล่าว (17.1 ล้านคน) มากกว่ากลุ่ม North (4.2 ล้านคน) ค่อนข้างมาก ในขณะที่มีการเคลื่อนย้ายไปยังกลุ่ม North (4.2 ล้านคน) มากกว่ากลุ่ม South (1.2 ล้านคน) เล็กน้อย

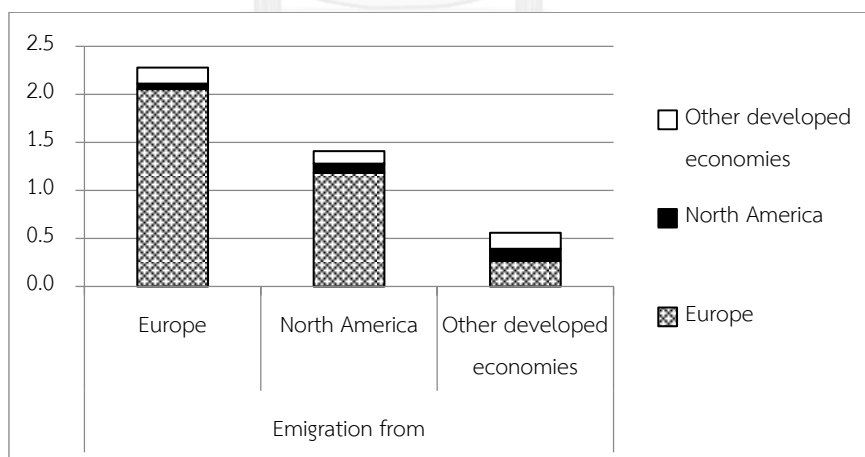
ทั้งนี้ พบว่า ภูมิภาคที่มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้ามากสุดในช่วงปี 2005-2010 คือ ภูมิภาคยุโรป คิดเป็นร้อยละ 51.2 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาเข้าทั้งหมดของกลุ่ม North ตามด้วย ภูมิภาคอเมริกาเหนือ (ร้อยละ 37.9) และประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ (ร้อยละ 10.9) ตามลำดับ ในขณะที่จำนวนผู้ย้ายถิ่นขาออก คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 50.0, 37.1 และ 12.9 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาออกทั้งหมดของกลุ่ม North ตามลำดับ ซึ่งมีแนวโน้มของสัดส่วนสอดคล้องไปในทางเดียวกับกรณีขาเข้า

ภาพที่ 4.10 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศเข้าสู่กลุ่ม North จาก North จำแนกตามภูมิภาค ในช่วงปี 2005-2010

หมายเหตุ Immigration flows หน่วย: ล้านคน
ที่มา: จากการคำนวณ

ภาพที่ 4.11 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศออกจากกลุ่ม North ไปยัง North จำแนกตามภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010

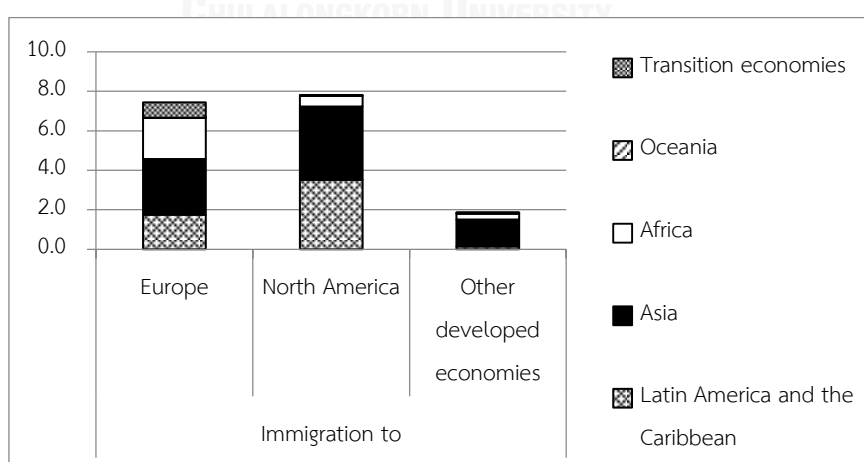

หมายเหตุ Emigration flows หน่วย: ล้านคน
ที่มา: จากการคำนวณ

จากภาพที่ 4.10 และ 4.11 แสดงถึงการย้ายถิ่นระหว่างประเทศในทิศทาง North-North ในช่วงปี 2005-2010 ซึ่งรูปแบบของการย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาเข้าและขาออกในแต่ละภูมิภาคมีความแตกต่างกันเล็กน้อย กล่าวคือ หากพิจารณาฝั่งขาเข้า พบว่า ภูมิภาคที่มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้ามากที่สุด คือ ภูมิภาคยุโรป คิดเป็นร้อยละ 82.5 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศในทิศทาง North-North ตามด้วยประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ (ร้อยละ 10.9) และภูมิภาคอเมริกาเหนือ (ร้อยละ 6.6) ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาฝั่งขาออก พบว่า ภูมิภาคที่มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาออกมากที่สุด คือ ภูมิภาคยุโรปเช่นเดียวกับฝั่งขาเข้า หรือคิดเป็นร้อยละ 53.6 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศในทิศทางดังกล่าว ในขณะที่รองลงมาคือ ภูมิภาคอเมริกาเหนือ (ร้อยละ 33.2) และประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ (ร้อยละ 13.2) ตามลำดับ

ทั้งนี้ จากข้อมูลข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นว่าภูมิภาคยุโรปเป็นทั้งต้นกำเนิดและปลายทางของผู้ย้ายถิ่นที่สำคัญในทิศทาง North-North โดยผู้ย้ายถิ่นจากภูมิภาคยุโรปมักมีการเคลื่อนย้ายภายในภูมิภาคยุโรปด้วยกัน หรือคิดเป็นร้อยละ 90.2 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาออกรวมของภูมิภาคยุโรปในทิศทางดังกล่าว นอกจากนี้ ผู้ย้ายถิ่นจากภูมิภาคอเมริกาเหนือและประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ มีประเทศปลายทางที่สำคัญ คือ ภูมิภาคยุโรปเช่นเดียวกัน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 84.0 และ 47.3 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาออกของแต่ละกลุ่มในทิศทางดังกล่าว ตามลำดับ

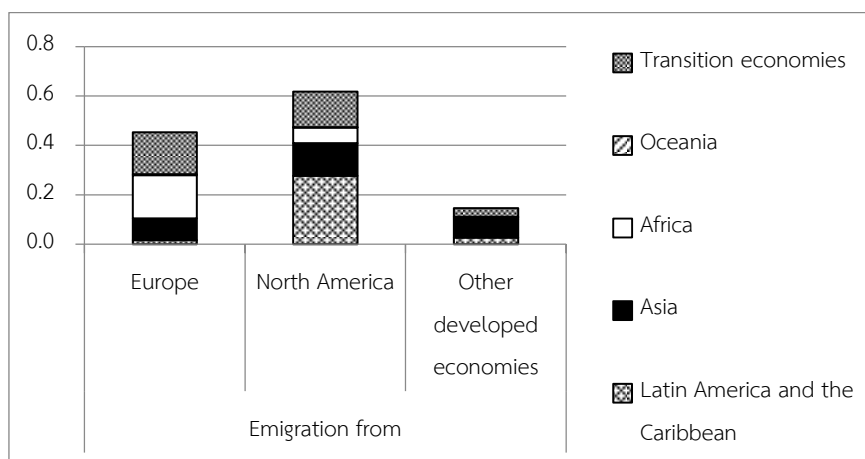
ภาพที่ 4.12 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาเข้าสู่กลุ่ม North จาก South จำแนกตามภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010

หมายเหตุ Immigration flows หน่วย: ล้านคน

ที่มา: จากการคำนวณ

ภาพที่ 4.13 จำนวนผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาออกจากกลุ่ม North ไปยัง South จำแนกตามภูมิภาคในช่วงปี 2005-2010

หมายเหตุ Emigration flows หน่วย: ล้านคน

ที่มา: จากการคำนวณ

จากภาพที่ 4.12 และ 4.13 แสดงถึงการย้ายถิ่นระหว่างประเทศขาเข้าและขาออกของกลุ่ม North ซึ่งรูปแบบการย้ายถิ่นทั้งขาเข้าและขาออกของแต่ละภูมิภาคมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ภูมิภาคอเมริกาเหนือมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าและขาออกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.6 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าจากกลุ่ม South มายังกลุ่ม North และร้อยละ 50.8 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาออกจากกลุ่ม North มายังกลุ่ม South ตามลำดับ รองลงมาคือ ภูมิภาคยุโรป (ร้อยละ 43.5 และ 37.2) และประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ (ร้อยละ 10.9 และ 12.0) ตามลำดับ

ทั้งนี้ หากพิจารณาองค์ประกอบของผู้ย้ายถิ่นของฝั่งขาเข้า หรือการย้ายถิ่นในทิศทาง South-North (ภาพที่ 4.12) พบว่า ภูมิภาคยุโรปมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าจากภูมิภาคเอเชียมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.8 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าของภูมิภาคยุโรปในทิศทางดังกล่าว รองลงมาคือ ภูมิภาคแอฟริกา (ร้อยละ 28.3) ภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน (ร้อยละ 23.5) กลุ่มประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน (ร้อยละ 10.4) และภูมิภาคโอเชียเนีย (ร้อยละ 0.02) ตามลำดับ สำหรับภูมิภาคอเมริกาเหนือมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าจากภูมิภาคเอเชียมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.4 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าของภูมิภาคเอเชียในทิศทางดังกล่าว รองลงมาคือ ภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน (ร้อยละ 45.1) ตามด้วยภูมิภาคแอฟริกา (ร้อยละ 6.9) กลุ่มประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน (ร้อยละ 0.3) และภูมิภาคโอเชียเนีย (ร้อยละ 0.2) ตามลำดับ ในขณะที่ประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ มีจำนวนผู้

ย้ายถิ่นขาเข้าจากภูมิภาคเอเชียมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 73.4 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาเข้าของประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ ในทิศทางดังกล่าว ตามด้วยภูมิภาคแอฟริกา (ร้อยละ 15.1) ภูมิภาคลาตินอเมริกา และแคริบเบียน (ร้อยละ 7.6) ภูมิภาคโอเชียเนีย (ร้อยละ 2.9) และกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน (ร้อยละ 1.1) ตามลำดับ

หากพิจารณาองค์ประกอบของผู้ย้ายถิ่นของฝั่งขาออก หรือการย้ายถิ่นในทิศทาง North-South (ภาพที่ 4.13) พบว่า ภูมิภาคยุโรปมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาออกไปยังภูมิภาคแอฟริกามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.4 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาออกของภูมิภาคยุโรปในทิศทางดังกล่าว ตามด้วยกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน (ร้อยละ 37.5) ภูมิภาคเอเชีย (ร้อยละ 19.6) ภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน (ร้อยละ 3.5) และภูมิภาคโอเชียเนีย (ร้อยละ 1.0) ตามลำดับ สำหรับภูมิภาคอเมริกาเหนือมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาออกไปยังภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.7 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาออกของภูมิภาคอเมริกาเหนือในทิศทางดังกล่าว ตามด้วยกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน (ร้อยละ 23.4) ภูมิภาคเอเชีย (ร้อยละ 21.6) ภูมิภาคแอฟริกา (ร้อยละ 10.2) และภูมิภาคโอเชียเนีย (ร้อยละ 0.1) ตามลำดับ ในขณะที่ประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาออกไปยังภูมิภาคเอเชียมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.0 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นขาออกของประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ ในทิศทางดังกล่าว ตามด้วยกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน (ร้อยละ 23.5) ภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน (ร้อยละ 18.3) ภูมิภาคแอฟริกา (ร้อยละ 5.1) และภูมิภาคโอเชียเนีย (ร้อยละ 1.1) ตามลำดับ

4.2 แนวโน้มการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ

การลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ (Foreign direct investment: FDI) เป็นการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศโดยมีเป้าหมายหลักเพื่อดำเนินการควบคุมกิจการที่มีส่วนในการบริหารจัดการในอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งเป็นการลงทุนระยะยาวที่ส่งผลให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยี ความชำนาญ การบริหารและการขยายตลาดไปยังประเทศปลายทาง นำไปสู่การยกระดับของรายได้ต่อหัว การจ้างงานที่เพิ่มขึ้น และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจอันเป็นประโยชน์แก่ประเทศผู้รับทุน นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศผู้ลงทุน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาและยกระดับการผลิตในอนาคตจากการแข่งขันของบรรษัทข้ามชาติในตลาดโลก โดยการลงทุนดังกล่าวสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศขาเข้า (FDI inflows) และการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศขาออก (FDI outflows)

ในหัวข้อนี้ จะอธิบายถึงทิศทางและแนวโน้มของการลงทุนโดยตรงทั้งสองรูปแบบที่เกิดขึ้นของโลกและระดับภูมิภาค เพื่อให้เข้าใจถึงการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศในภาพรวมทั้งหมดในช่วงปี 2001-2005 ที่ใช้ในการศึกษา โดยรวบรวมจากรายงานของ World Investment Report (UNCTAD, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006) ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

4.2.1 ภาพรวมของโลกในช่วงปี 2001-2005

การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเข้าของโลก (Global FDI inflows) มีมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก 684.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2001 เป็น 927.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2005 เมื่อพิจารณาแนวโน้มในระหว่างปี 2001-2005 พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น โดยตั้งแต่ปี 2001-2003 การลงทุนดังกล่าวได้มีการปรับตัวลงอย่างต่อเนื่อง อันมีสาเหตุมาจากภาวะการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ชะลอตัวของนานาประเทศ ประกอบกับกิจกรรมในตลาดหุ้นที่ลดลงอย่างมาก ส่งผลให้การลงทุนควบรวมกิจการระหว่างประเทศ (Cross-border M&A) ที่เป็นตัวขับเคลื่อน FDI เข้าเข้าโดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้ว (Developed economies) ตกลงอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตาม FDI เข้าเข้าของโลกได้เริ่มมีสัญญาณของการฟื้นตัวขึ้นในช่วงปี 2003 โดยมีมูลค่าลดลงในอัตราที่ต่ำลงจากร้อยละ 41 ในปี 2001 เป็นร้อยละ 13 และ 12 ในปี 2002 และ 2003 ตามลำดับ จนกระทั่งปี 2004 มูลค่าดังกล่าวเริ่มปรับตัวสูงขึ้น ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเติบโตทางเศรษฐกิจในหลายประเทศที่ฟื้นตัว การเพิ่มขึ้นของความสามารถในการทำกำไรของบริษัท และมูลค่าของหุ้นในตลาดหุ้นที่สูงขึ้น โดยเฉพาะ FDI เข้าเข้าของประเทศกำลังพัฒนา (Developing economies) ที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างมาก และต่อเนื่องมาถึงปี 2005 ที่มูลค่า FDI เข้าเข้าของโลกถูกผลักดันโดยทั้งประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (ดังตารางที่ 4.3)

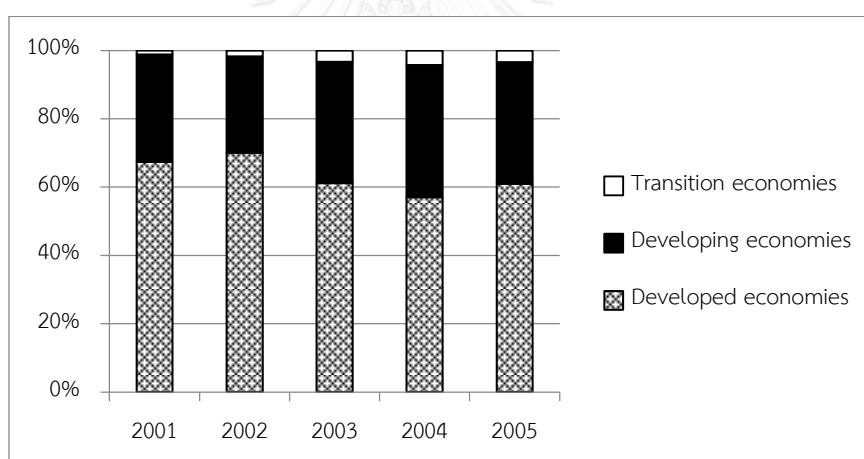
ตารางที่ 4.3 มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศจำแนกตามกลุ่มเศรษฐกิจในปี 2001-2005

หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ

Region/economy	FDI inflows				
	2001	2002	2003	2004	2005
World	684 070.9	591 385.7	551 992.6	682 749.3	927 440.4
Developed economies	460 724.7	414 570.1	337 648.1	389 511.8	565 418.2
Developing economies	215 595.4	166 731.9	196 307.7	264 079.9	330 183.0
Transition economies	7 750.8	10 083.6	18 036.8	29 157.6	31 839.2
Memorandum:					
Least developed countries (LDCs)	6 932.3	6 707.2	11 858.5	10 048.3	6 739.6

ที่มา: UNCTAD, FDI/TNC database (www.unctad.org/fdistatistics).

ภาพที่ 4.14 สัดส่วนการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของโลกในปี 2001-2005

ที่มา: UNCTAD, FDI/TNC database (www.unctad.org/fdistatistics).

จากภาพที่ 4.14 แสดงให้เห็นว่าประเทศพัฒนาแล้วเป็นประเทศผู้รับทุน (Host country of FDI) ที่สำคัญ คิดเป็นร้อยละ 61 ของมูลค่า FDI ขาเข้าทั้งหมดของโลกในปี 2005 ซึ่งลดลงจากร้อยละ 67 ในปี 2001 ตามด้วยประเทศกำลังพัฒนา (ร้อยละ 36) และประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน (ร้อยละ 6) ตามลำดับ

ส่วนการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศขาออกของโลก (Global FDI outflows) พบว่ามีมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก 584.0 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2001 เป็น 795.9 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี

2005 ซึ่งน้อยกว่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศขาเข้าของโลก (Global FDI inflows)⁴ เมื่อพิจารณาแนวโน้มในระหว่างปี 2001-2005 พบว่า มูลค่าของโลกลดลงในช่วงปี 2001-2002 อันเป็นผลมาจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยและการควบรวมกิจการระหว่างประเทศ (Cross-border M&A) ที่ลดลงอย่างมากในหลายประเทศ อย่างไรก็ตาม ในปี 2003 มูลค่าของ FDI ขาออกกลับมีการปรับตัวเพิ่มขึ้นอีกครั้งและเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปี 2004 ที่มีมูลค่าของ FDI ขาออกเพิ่มขึ้นอย่างมากจากประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาที่เริ่มหันมามีบทบาทในการเป็นประเทศผู้ลงทุนมากขึ้นกว่าแต่ก่อน จนกระทั่งปี 2005 มูลค่าของ FDI ขาออกของโลกลดลงเล็กน้อย อันเนื่องมาจากมูลค่าที่ลดลงของประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา แม้ว่าประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านจะเพิ่มขึ้นก็ตาม (ดังตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 มูลค่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศจำแนกตามกลุ่มเศรษฐกิจในปี 2001-2005

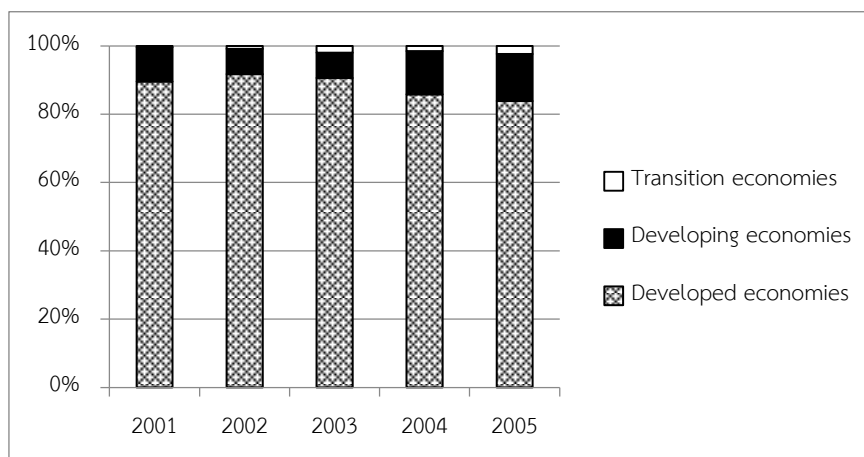
หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ

Region/economy	FDI outflows				
	2001	2002	2003	2004	2005
World	584 021.1	491 389.6	532 023.2	887 630.0	795 910.1
Developed economies	523 267.4	450 673.6	481 968.6	761 403.9	667 170.5
Developing economies	58 200.8	36 618.0	39 371.9	112 445.5	109 560.2
Transition economies	2 552.9	4 098.1	10 682.7	13 780.6	19 179.4
Memorandum:					
Least developed countries (LDCs)	- 243.9	612.6	370.2	1 130.5	725.9

ที่มา: UNCTAD, FDI/TNC database (www.unctad.org/fdistatistics).

⁴ มูลค่า FDI ขาเข้าและขาออกที่ไม่เท่ากันสะท้อนถึงปัญหาความไม่สอดคล้องกันของข้อมูล ซึ่งมีสาเหตุมาจากนิยามและวิธีการเก็บข้อมูลที่มีความแตกต่างกันระหว่างข้อมูลฝั่งขาเข้ากับขาออกในแต่ละประเทศ

ภาพที่ 4.15 สัดส่วนการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของโลกในปี 2001-2005

ที่มา: UNCTAD, FDI/TNC database (www.unctad.org/fdistatistics).

จากภาพที่ 4.15 แสดงให้เห็นว่าประเทศพัฒนาแล้วเป็นประเทศผู้ลงทุน (Home country of FDI) ที่สำคัญ คิดเป็นร้อยละ 84 ของมูลค่า FDI ขาออกทั้งหมดของโลกในปี 2005 ตามด้วยประเทศกำลังพัฒนา (ร้อยละ 14) และประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน (ร้อยละ 2) ตามลำดับ ทั้งนี้ จากข้อมูลข้างต้นได้บ่งชี้ว่าประเทศพัฒนาแล้วเป็นประเทศผู้ลงทุนหลักของโลก อย่างไรก็ตาม ประเทศกำลังพัฒนาได้เริ่มมีบทบาทในการออกไปลงทุนมากขึ้น โดยพิจารณาจากสัดส่วน FDI ขาออกที่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 10 ในปี 2001 เป็นร้อยละ 14 ในปี 2005 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดตั้งแต่ปี 2004 เป็นต้นมา ที่มีการเพิ่มขึ้นของมูลค่า FDI ขาออกกว่า 70 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นเกือบ 3 เท่าของปี 2003

4.2.2 ภาพรวมของกลุ่มประเทศในช่วงปี 2001-2005

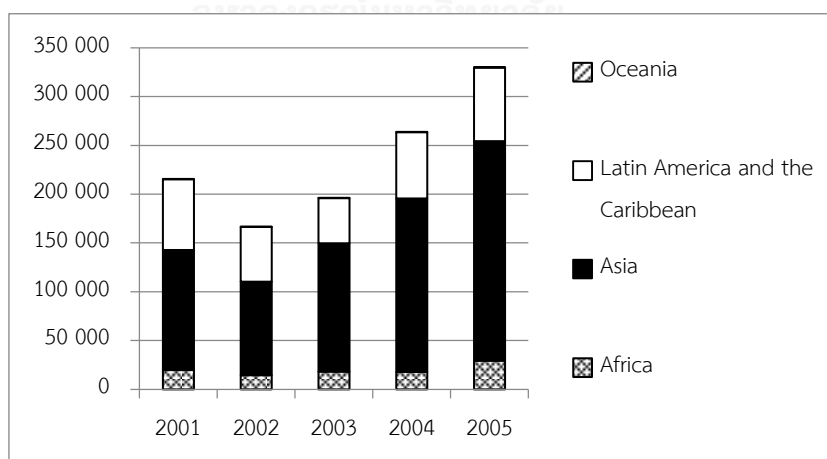
1) ประเทศกำลังพัฒนา

ประเทศกำลังพัฒนา (Developing economies) แม้ว่าจะมีสัดส่วนของ FDI ขาเข้าและขาออกน้อยกว่าประเทศพัฒนาแล้ว แต่ถือว่าเป็นประเทศผู้รับทุนที่สำคัญในเศรษฐกิจโลกและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันเริ่มมีบทบาทในการออกไปลงทุนในต่างประเทศมากขึ้น

โดยเฉพาะการลงทุนในประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการลงทุนในโครงการใหม่ (Greenfield investment) มากกว่าการควบรวมกิจการระหว่างประเทศ (Cross-border M&A)

การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเข้า (FDI inflows) ของประเทศกำลังพัฒนามีมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก 215.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2001 เป็น 330.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2005 มีทิศทางของแนวโน้มเช่นเดียวกับประเทศพัฒนาแล้ว โดยมีมูลค่าลดลงเล็กน้อยในช่วงปี 2001-2002 จากมูลค่าสูงสุดในปี 2000 (232.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ) เมื่อเทียบกับประเทศพัฒนาแล้วที่มีมูลค่าลดลงในขนาดที่ใหญ่กว่ามาก ซึ่งเป็นผลจากภาวะเศรษฐกิจถดถอย จนกระทั่งปี 2003 เริ่มมีสัญญาณของการฟื้นตัวเกิดขึ้น ส่งผลให้ FDI เข้าของประเทศไทยเพิ่มขึ้น แม้ว่าจะมีมูลค่าแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค ทั้งนี้ ถูกผลักดันโดยการลงทุนจากประเทศพัฒนาแล้วที่หันมาลงทุนในประเทศกำลังพัฒนาด้วยกันโดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชีย เพื่อแสวงหาต้นทุนปัจจัยการผลิตที่ถูกกว่าและแหล่งลงทุนที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูง นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มขึ้นของ FDI เข้าที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติในบางพื้นที่ ได้แก่ ภูมิภาคแอฟริกา และประเทศด้อยพัฒนา (Least developed countries: LDCs) อีกด้วย ซึ่ง FDI ในทิศทางดังกล่าวได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องไปสู่อีกปี 2005 ที่การลงทุนในรูปแบบการควบรวมกิจการระหว่างประเทศ (Cross-border M&A) เริ่มมีบทบาทมากขึ้นในประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคบริการ

ภาพที่ 4.16 มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาในปี 2001-2005

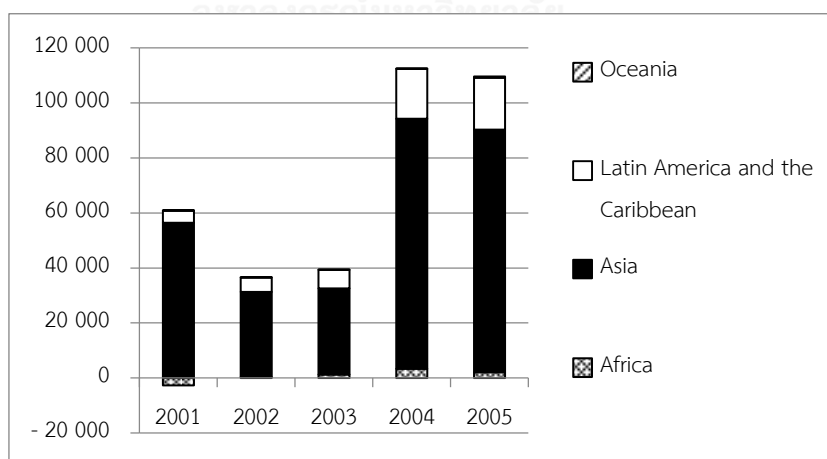
หมายเหตุ FDI inflows หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ที่มา: UNCTAD, FDI/TNC database (www.unctad.org/fdistatistics).

จากภาพที่ 4.16 แสดงถึงแนวโน้มของ FDI ขาเข้าของประเทศกำลังพัฒนาระหว่างปี 2001-2005 พบว่า ภูมิภาคเอเชียมีมูลค่า FDI ขาเข้ามากกว่าภูมิภาคอื่น ๆ โดยเปรียบเทียบ หรือคิดเป็นร้อยละ 68.1 ของมูลค่า FDI ขาเข้าของประเทศกำลังพัฒนาในปี 2005 ตามด้วย ภูมิภาคลาตินอเมริกา และแคริบเบียน (ร้อยละ 22.8) ภูมิภาคแอฟริกา (ร้อยละ 8.9) และโอเชียเนีย (ร้อยละ 0.4) ตามลำดับ

หากพิจารณาการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศขาออก (FDI outflows) ของประเทศกำลังพัฒนา พบว่า มีมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก 58.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2001 เป็น 109.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2005 โดยมีแนวโน้มลดลงในปี 2001-2002 และเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในปี 2003 (39.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ) จากการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลก ทั้งนี้ การลงทุนโดยตรงจากประเทศกำลังพัฒนามีมูลค่าน้อยมากเมื่อเทียบกับประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งเริ่มมีบทบาทในฐานะผู้ส่งออกทุนอย่างเห็นได้ชัดในปี 2004 ที่มีมูลค่า FDI ขาออกเพิ่มขึ้นถึง 112.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นเกือบ 3 เท่าของปี 2003 โดยเฉพาะภูมิภาคเอเชียที่กลายเป็นแหล่งของทุนเกิดใหม่ (Emerging source of FDI) ซึ่งมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 81 ของมูลค่า FDI ขาออกของประเทศกำลังพัฒนาในปี 2004 โดยมีประเทศผู้ลงทุนที่สำคัญ คือ ฮองกง อย่างไรก็ตาม มูลค่าของ FDI ขาออกได้ลดลงเล็กน้อยในปี 2005

ภาพที่ 4.17 มูลค่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาในปี 2001-2005

หมายเหตุ FDI outflows หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ที่มา: UNCTAD, FDI/TNC database (www.unctad.org/fdistatistics).

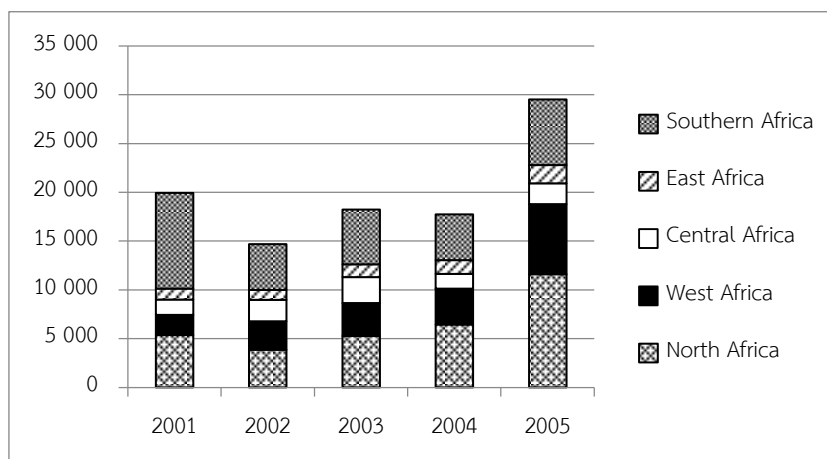
จากภาพที่ 4.17 แสดงถึงแนวโน้มของ FDI ขาออกของประเทศกำลังพัฒนาระหว่างปี 2001-2005 พบว่า ภูมิภาคเอเชียมีมูลค่า FDI ขาออกมากกว่าภูมิภาคอื่น ๆ โดยเปรียบเทียบ เช่นเดียวกับ FDI ขาเข้า หรือคิดเป็นร้อยละ 80.5 ของ FDI ขาออกของประเทศกำลังพัฒนาในปี 2005 ตามด้วย ภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน (ร้อยละ 17.2) ภูมิภาคแอฟริกา (ร้อยละ 2.0) และโอเชียเนีย (ร้อยละ 0.4) ตามลำดับ

ทั้งนี้ เพื่อให้เข้าใจถึงภาพรวม FDI ของประเทศกำลังพัฒนาที่มีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค สามารถแยกอธิบายตามภูมิภาคที่สำคัญ ได้ดังนี้

1.1) แอฟริกา (Africa)

แนวโน้มการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของภูมิภาคแอฟริกาค่อนข้างกว้างในช่วงปี 2001-2005 เนื่องจากเป็นภูมิภาคที่ดึงดูดการลงทุนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่น ๆ ทำให้การลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ส่งผลกระทบต่อภาพรวม FDI ในภูมิภาค ณ ปีนั้น ๆ เช่นเดียวกับปี 2001 และปี 2005 โดยเฉพาะการลงทุนผ่านการควบรวมกิจการระหว่างประเทศ (Cross-border M&A) ในขณะที่ระหว่างปี 2002-2004 ซึ่งมีมูลค่าตกลง ค่อย ๆ พื้นตัวจากการลงทุนโดยตรงในทรัพยากรธรรมชาติและการควบรวมกิจการระหว่างประเทศ รวมทั้งผ่านการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ (Privatization) ประกอบกับภาคบริการที่ได้รับการดึงดูดมากขึ้น จนกระทั่งปี 2005 ที่มูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างฉับพลัน ถูกขับเคลื่อนโดยการควบรวมกิจการระหว่างประเทศขนาดใหญ่ ราคาสินค้าโภคภัณฑ์ที่สูงขึ้น และอุปสงค์ที่มีต่อปิโตรเลียม ที่ดึงดูดบริษัทข้ามชาติจากทั้งประเทศพัฒนาแล้ว (เช่น สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป) และประเทศกำลังพัฒนา (เช่น จีน มาเลเซีย และอินเดีย) ในขณะที่ การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของภูมิภาคแอฟริกามีประเทศผู้ลงทุนหลัก คือ ประเทศแอฟริกาใต้ ซึ่งมีการปรับตัวในทางที่ดีขึ้นตลอดระยะเวลาดังกล่าว โดยมูลค่าที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในปี 2004 ส่วนหนึ่งมาจากการเข้าซื้อกิจการโดยบริษัทข้ามชาติจากประเทศแอฟริกาใต้ตามนโยบายการลงทุนขาออกที่เปิดเสรีมากขึ้นในประเทศนั้น

ภาพที่ 4.18 มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของภูมิภาคแอฟริกาในปี 2001-2005

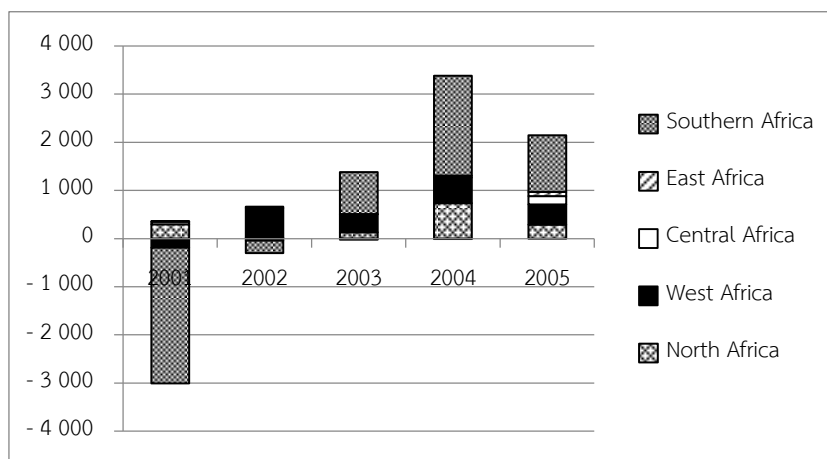

หมายเหตุ FDI inflows หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ที่มา: UNCTAD, FDI/TNC database (www.unctad.org/fdistatistics).

การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเข้า (FDI inflows) ของภูมิภาคแอฟริกาคิดเป็นร้อยละ 8.9 ของมูลค่า FDI เข้าของประเทศกำลังพัฒนาในปี 2005 โดยลดลงเพียงเล็กน้อยจากร้อยละ 9.3 ในปี 2001 ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีบทบาทค่อนข้างน้อยในฐานะประเทศผู้รับทุนที่สำคัญเมื่อเทียบกับภูมิภาคเอเชียและภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน ทั้งนี้ จากข้อมูลปี 2005 พบว่า ภูมิภาคย่อยที่มีบทบาทสำคัญที่สุด คือ แอฟริกาเหนือ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 39.4 ของมูลค่า FDI เข้าของภูมิภาคแอฟริกา รองลงมาคือ แอฟริกาใต้ (ร้อยละ 22.8) แอฟริกาตะวันตก (ร้อยละ 24.3) แอฟริกากลาง (ร้อยละ 7.2) และแอฟริกาตะวันออก (ร้อยละ 6.3) ตามลำดับ แสดงดังภาพที่ 4.18

ภาพที่ 4.19 มูลค่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของภูมิภาคแอฟริกาในปี 2001-2005

หมายเหตุ FDI outflows หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ที่มา: UNCTAD, FDI/TNC database (www.unctad.org/fdistatistics).

ในขณะเดียวกัน การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศขาออก (FDI outflows) ของภูมิภาคแอฟริกา มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 1.9 ของมูลค่า FDI ขาออกของประเทศกำลังพัฒนาในปี 2005 โดยเพิ่มขึ้นจากมูลค่าติดลบในปี 2001 (คิดเป็นร้อยละ -4.5) ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีบทบาทน้อยมากในฐานะประเทศผู้ลงทุนที่สำคัญในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา อย่างไรก็ตาม ภูมิภาคย่อยที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในปี 2005 คือ แอฟริกาใต้ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 54.8 ของมูลค่า FDI ขาออกของภูมิภาคแอฟริการองลงมาคือ แอฟริกาตะวันตก (ร้อยละ 19.5) แอฟริกาเหนือ (ร้อยละ 13.4) แอฟริกากลาง (ร้อยละ 8.1) และแอฟริกาตะวันออก (ร้อยละ 4.2) ตามลำดับ แสดงดังภาพที่ 4.19

หากพิจารณาถึงภาพรวมของ FDI ขาเข้าในแต่ละภูมิภาคย่อยของแอฟริกาส่วนมากถูกมุ่งเน้นไปที่การลงทุนเพื่อแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำมัน ปิโตรเลียม และแร่ เป็นต้น ประกอบกับราคาสินค้าโภคภัณฑ์ที่สูงและอุปสงค์ที่มีต่อปิโตรเลียมค่อนข้างมาก ทำให้ประเทศส่วนใหญ่ในภูมิภาคโดยเฉพาะประเทศผู้ผลิตน้ำมัน (เช่น แอลจีเรีย อียิปต์ ไนจีเรีย และซูดาน) ดึงดูดการลงทุนที่เป็นภาคการผลิตขั้นต้น (Primary sector) มากกว่าภาคอื่น ๆ ซึ่งได้รับการลงทุนจากบริษัทข้ามชาติของประเทศพัฒนาแล้ว ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป รวมทั้งประเทศกำลังพัฒนาในระยะหลัง ได้แก่ จีน มาเลเซีย และอินเดีย ทั้งนี้การลงทุนส่วนมากจะอยู่ในรูปแบบการลงทุนในโครงการใหม่ (Greenfield investment) นอกจากนี้ การเพิ่มขึ้นของ FDI ขาเข้าของภูมิภาคแอฟริกายังเกิดจากการฟื้นตัวของการควบรวมกิจการระหว่างประเทศ (Cross-border M&A) และผ่านการ

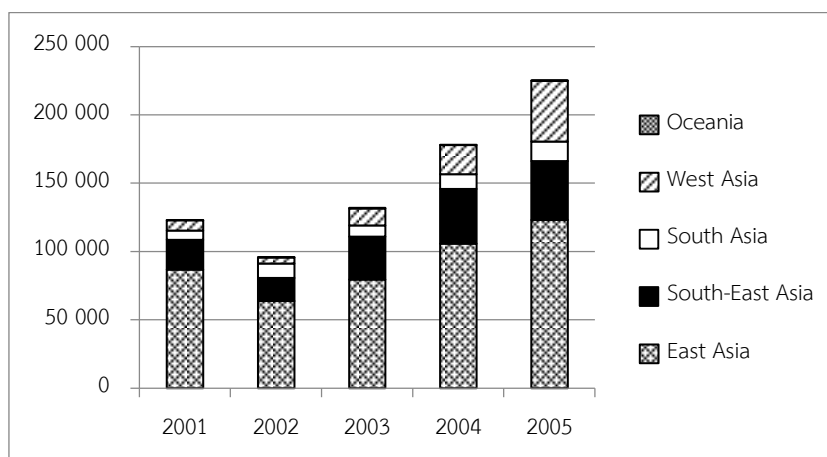
แปรรูปรัฐวิสาหกิจ (Privatization) ควบคู่ไปกับการลงทุนในภาคบริการ (Service sector) ที่กำลังเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการสื่อสารโทรคมนาคม การไฟฟ้า และการค้าปลีก และส่วนหนึ่งมาจากการเข้าซื้อกิจการธนาคารของประเทศแอฟริกาใต้โดยประเทศอังกฤษ แม้ว่าการลงทุนในภาคการผลิต (Manufacturing sector) จะดึงดูดน้อยกว่าภาคการผลิตขั้นต้นและภาคบริการ อย่างไรก็ตาม มีบางอุตสาหกรรมที่ได้รับการมุ่งเน้นในภูมิภาคแอฟริกา เช่น อุตสาหกรรมยานยนต์ที่มีการตั้งโรงงานที่มุ่งเน้นผลิตเพื่อการส่งออกในประเทศแอฟริกาใต้ นำไปสู่การสร้างโอกาสการจ้างงานและรายได้จากการส่งออก แต่ทั้งนี้ การมีตลาดแยกย่อย โครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เหมาะสม และขาดแรงงานฝีมือ ควบคู่กับการสิ้นสุดของโควต้าในปี 2005 ที่จัดตั้งภายใต้ Multi-Fiber Arrangement (MFA) ได้มีส่วนทำให้ FDI ลดลงและเกิดการถอนการลงทุน (Divestment) ในอุตสาหกรรมสิ่งทอ และเสื้อผ้าสำเร็จรูปในบางประเทศ เช่น เคนยา เลโซโท มอริเชียส และยูกันดา เป็นต้น

ส่วน FDI ขาออกของภูมิภาคแอฟริกา พบว่า มีประเทศแอฟริกาใต้เป็นประเทศผู้ลงทุนที่สำคัญ ซึ่งแต่เดิมได้เน้นไปที่การลงทุนในอุตสาหกรรมเหมืองแร่และปิโตรเลียม รวมทั้งภาคบริการ เช่น การธนาคาร และการสื่อสารโทรคมนาคม เป็นต้น โดยส่วนใหญ่มีเป้าหมายเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่อยู่ภายในภูมิภาค นอกจากนี้ยังเกิดจากบริษัทข้ามชาติของประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเข้าซื้อกิจการในต่างประเทศมากขึ้น

1.2) เอเชียและโอเชียเนีย (Asia and Oceania)

หลังจากภาวะเศรษฐกิจชะลอตัวที่เกิดขึ้นในปี 2001-2002 มูลค่าของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของภูมิภาคเอเชียและโอเชียเนียเริ่มมีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้นในปี 2003 และต่อเนื่องไปจนกระทั่งถึงปี 2005 ทั้งนี้ เนื่องมาจากการเติบโตทางเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งในประเทศที่สำคัญ ซึ่งช่วยปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการลงทุน รวมทั้งความพยายามในการรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคที่เอื้อให้เกิดการลงทุนและขยายการสร้างเครือข่ายการผลิตภายในภูมิภาค อย่างไรก็ตาม กระแสการออกไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของภูมิภาคดังกล่าวเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะปี 2004 ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเติบโตอย่างมากของ FDI ขาออกของฮ่องกง รวมทั้งประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการลงทุนภายในภูมิภาค แม้ว่าปี 2005 จะมีมูลค่าการลงทุนลดลงเล็กน้อย

ภาพที่ 4.20 มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของภูมิภาคเอเชียและโอเชียเนียในปี 2001-2005

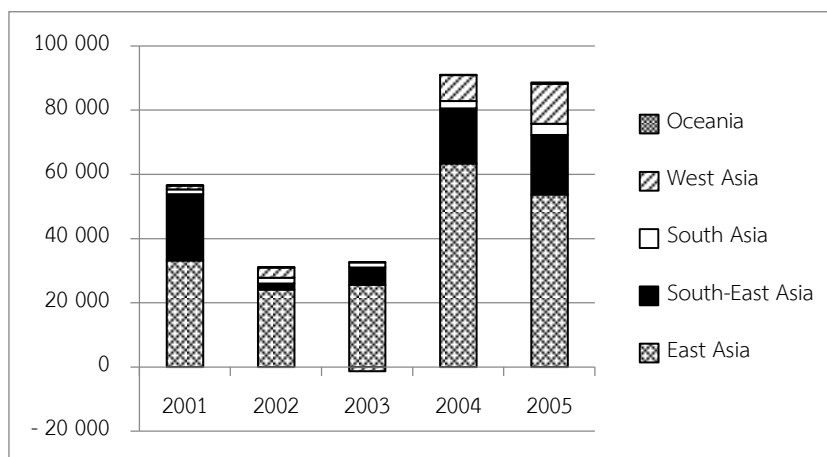

หมายเหตุ FDI inflows หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ที่มา: UNCTAD, FDI/TNC database (www.unctad.org/fdistatistics).

การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเข้า (FDI inflows) ของภูมิภาคเอเชียคิดเป็นร้อยละ 68 ของมูลค่า FDI เข้าของประเทศกำลังพัฒนาในปี 2005 โดยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 57 ในปี 2001 ซึ่งเป็นภูมิภาคผู้รับทุนที่ใหญ่ที่สุดในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ในขณะที่ โอเชียเนียเป็นภูมิภาคที่มีบทบาทน้อยที่สุดในกลุ่มประเทศดังกล่าว (คิดเป็นร้อยละ 0.1) ทั้งนี้ หากพิจารณาภายในภูมิภาคเอเชียพบว่า ภูมิภาคย่อยที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในปี 2005 คือ เอเชียตะวันออก ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 55 ของมูลค่า FDI เข้าของภูมิภาคเอเชีย รองลงมาคือ เอเชียตะวันตก (ร้อยละ 20) เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ร้อยละ 19) และเอเชียใต้ (ร้อยละ 6) ตามลำดับ แสดงดังภาพที่ 4.20

ภาพที่ 4.21 มูลค่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของภูมิภาคเอเชียและโอเชียเนียปี 2001-2005

หมายเหตุ FDI outflows หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ที่มา: UNCTAD, FDI/TNC database (www.unctad.org/fdistatistics).

ในขณะเดียวกัน การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศขาออก (FDI outflows) ของภูมิภาคเอเชียคิดเป็นร้อยละ 80 ของมูลค่า FDI ขาออกของประเทศกำลังพัฒนาในปี 2005 แม้ว่าจะลดลงจากร้อยละ 97 ในปี 2001 แต่ยังคงเป็นภูมิภาคผู้ลงทุนที่ใหญ่ที่สุดในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ในขณะที่โอเชียเนียยังคงเป็นภูมิภาคที่มีบทบาทน้อยที่สุดเช่นเดียวกับฝั่งขาเข้าแม้ว่าจะมีสัดส่วนมากกว่า ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 0.4 ของมูลค่า FDI ขาออกของประเทศกำลังพัฒนา อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาสัดส่วนของภูมิภาคย่อยภายในภูมิภาคเอเชียในปี 2005 พบว่า เอเชียตะวันออกมีสัดส่วนมากที่สุดหรือคิดเป็นร้อยละ 61 ของมูลค่า FDI ขาออกของภูมิภาคเอเชีย รองลงมาคือ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ร้อยละ 21) เอเชียตะวันตก (ร้อยละ 14) และเอเชียใต้ (ร้อยละ 4) ตามลำดับ แสดงดังภาพที่ 4.21

เนื่องจากแต่ละภูมิภาคย่อยมี FDI ที่แตกต่างกันในแง่ของมูลค่าและภาคอุตสาหกรรม จึงสามารถแยกอธิบายความสำคัญตามภูมิภาคย่อยหลัก ๆ ได้ดังนี้

เอเชียตะวันออก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียใต้

การเติบโตทางเศรษฐกิจของภูมิภาคที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้บริษัทข้ามชาติมีแนวโน้มหันไปลงทุน FDI ในภูมิภาคดังกล่าวเพื่อแสวงหาตลาดใหม่ (Market-seeking FDI) ในตลาดเกิดใหม่และประเทศเศรษฐกิจขนาดใหญ่ (เช่น ประเทศจีน และอินเดีย) มากกว่าการลงทุนเพื่อลดต้นทุนซึ่งเป็นรูปแบบการลงทุนดั้งเดิมในอดีต ทั้งนี้ FDI ขาเข้ากว่าครึ่งเป็น

การลงทุนจากประเทศกำลังพัฒนาภายในภูมิภาค ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการย้ายฐานการผลิต การขยายเครือข่ายการผลิตและการรวมกลุ่มในระดับภูมิภาค โดยเฉพาะภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับภาคการผลิต (Manufacturing sector) นับเป็น ภาคอุตสาหกรรมที่สำคัญในภูมิภาคดังกล่าว ซึ่งส่วนมากถูกขับเคลื่อนโดยการลงทุนใน โครงการใหม่ (Greenfield investment) เช่น ยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์ เหล็ก และปิโตรเคมี เป็นต้น อย่างไรก็ตาม รูปแบบการลงทุนในภาคการผลิตได้เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งแต่ก่อนถูก ดึงดูดอย่างมากในประเทศจีนที่เน้นการลงทุนในลักษณะแรงงานเข้มข้น แต่ในภายหลังได้ ปรับเปลี่ยนไปสู่การใช้ทุนเข้มข้นและเทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิตมากขึ้น (เช่น อิเล็กทรอนิกส์ และอุปกรณ์คอมพิวเตอร์) ในขณะที่ การลงทุนในลักษณะแรงงานเข้มข้นได้เคลื่อนย้ายไปสู่ ประเทศต้นทุนต่ำในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนภาคบริการ (Service sector) เริ่ม เข้ามามีบทบาทภายในภูมิภาคตั้งแต่ปี 2003 ผ่านการควบรวมกิจการระหว่างประเทศ (Cross-border M&A) โดยเฉพาะสาขาการเงิน การสื่อสารโทรคมนาคม และ อสังหาริมทรัพย์ ที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากข้อตกลงความร่วมมือใน ระดับภูมิภาคและการเปิดเสรีภาคบริการ ในขณะที่ ภาคการผลิตขั้นต้น (Primary sector) ภายในภูมิภาคส่วนหนึ่งถูกดึงดูดผ่านการขายจากการควบรวมกิจการระหว่างประเทศใน อุตสาหกรรมเกษตร นอกเหนือจากอุตสาหกรรมเหมืองแร่ เหมืองหินและปิโตรเลียม

สำหรับ FDI ขาออกของภูมิภาคได้ถูกดำเนินผ่านการควบรวมกิจการระหว่าง ประเทศ ซึ่งมุ่งเน้นไปที่ภาคบริการ (Service sector) โดยเฉพาะฮ่องกงและประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคที่เป็นประเทศผู้ลงทุนที่สำคัญในปี 2004 และมีเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นประเทศ กำลังพัฒนาภายในภูมิภาคเดียวกัน อย่างไรก็ตาม FDI ขาออกได้มีการเติบโตของภาคการ ผลิต (Manufacturing sector) และภาคการผลิตขั้นต้น (Primary sector) มากขึ้นในปี 2005 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง FDI ขาออกของประเทศจีนและอินเดียในภาคการผลิตขั้นต้นใน ภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อตอบสนองต่ออุปสงค์ในด้านทรัพยากรธรรมชาติ (เช่น น้ำมัน และแร่) ซึ่ง ประเทศจีนได้เข้าไปลงทุนในภูมิภาคลาตินอเมริกา ในขณะที่ประเทศอินเดียเข้าไปลงทุนใน ภูมิภาคแอฟริกา และประเทศรัสเซีย นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศดังกล่าวยังมีบทบาทต่อ FDI ขาออกอย่างมากผ่านการเข้าซื้อกิจการของประเทศสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปใน ภาคอุตสาหกรรมอื่น ๆ อีกด้วย

เอเชียตะวันตก

FDI ขาเข้าของภูมิภาคเอเชียตะวันตกที่เพิ่มขึ้นอย่างฉับพลัน ถูกขับเคลื่อนโดยราคาน้ำมันและแร่ที่สูงขึ้นและการเติบโตอย่างแข็งแกร่งของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ รวมทั้งการดำเนินการเปิดเสรีและการแปรรูปรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนในภาคบริการ (Service sector) เช่น พลังงานและน้ำ การขนส่ง และการสื่อสารโทรคมนาคม เป็นต้น ส่งผลให้ภูมิภาคดังกล่าวดึงดูดการลงทุนในภาคบริการมากขึ้น ซึ่งแตกต่างจากแต่ก่อนที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก นอกจากนี้ ยังรวมถึงการลงทุนโดยตรงในอสังหาริมทรัพย์ การท่องเที่ยว และบริการด้านการเงิน ผ่านการควบรวมกิจการระหว่างประเทศ (Cross-border M&A) ซึ่งการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์และการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นการลงทุนภายในภูมิภาค ในขณะที่ ภาคการผลิตขั้นต้น (Primary sector) ซึ่งเป็นกิจกรรมต้นน้ำถูกควบคุมในหลายประเทศภายในภูมิภาคโดยเฉพาะอุตสาหกรรมพลังงาน จึงทำให้ส่วนใหญ่ของภาคการผลิต (Manufacturing sector) ดึงดูดกิจกรรมปลายน้ำที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ เช่น โรงกลั่นน้ำมัน และปิโตรเคมี เป็นต้น เพื่อตอบสนองต่ออุปสงค์ของโลกและราคาสินค้าโภคภัณฑ์ที่สูงขึ้น นอกจากนี้ อุตสาหกรรมสิ่งทอถือเป็นอีกหนึ่งอุตสาหกรรมที่สำคัญในภาคการผลิตของภูมิภาคดังกล่าว

สำหรับ FDI ขาออกของภูมิภาคเอเชียตะวันตกเริ่มกลายเป็นผู้ลงทุนอย่างมีนัยสำคัญจากการรีไซเคิลปิโตรดอลลาร์ (Petrodollar recycling) โดยเฉพาะการลงทุนในภาคบริการ (Service sector) ทั้งในประเทศพัฒนาแล้ว (เช่น ยุโรป) และประเทศกำลังพัฒนา (เช่น แอฟริกา) ผ่านการควบรวมกิจการระหว่างประเทศ ในขณะที่ประเทศผู้ผลิตและส่งออกน้ำมันในภูมิภาค ได้แก่ คูเวต ซาอุดีอาระเบีย และสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ มีการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศมากขึ้น ซึ่งเห็นได้ชัดในภาคบริการและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับน้ำมัน

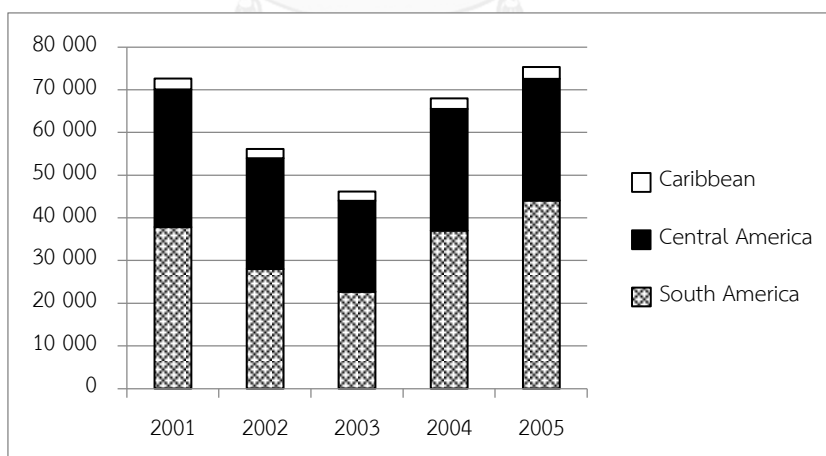
โอเชียเนีย

FDI ขาเข้าของภูมิภาคโอเชียเนียถูกมุ่งเน้นไปที่การลงทุนในอุตสาหกรรมเหมืองแร่ โดยเฉพาะกิจกรรมการสำรวจเหมืองโลหะ ซึ่งส่วนมากเป็นการลงทุนผ่านการควบรวมกิจการระหว่างประเทศ (Cross-border M&A) จากประเทศภายในภูมิภาคและประเทศจีน ในขณะที่ FDI ขาออกยังไม่เป็นที่น่าสนใจมากนัก เนื่องจากมีมูลค่าค่อนข้างน้อย

1.3) ลาตินอเมริกาและแคริบเบียน (Latin America and Caribbean)

การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียนประสบกับมูลค่าที่ลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2001-2003 อันเป็นผลพวงจากวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศอาร์เจนตินา ความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจและการเมือง และการเผชิญกับเศรษฐกิจที่อ่อนแอของประเทศผู้ลงทุนที่สำคัญของภูมิภาค (เช่น สหภาพยุโรป และสหรัฐอเมริกา) ตลอดจนการสิ้นสุดการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ (Privatization) ในบางประเทศ ส่งผลให้องค์ประกอบของอุตสาหกรรมภายในภูมิภาคเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะภาคบริการที่ได้รับผลกระทบจากการลดลงอย่างมาก จนกระทั่งปี 2004 มีการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจในภูมิภาค การเติบโตทางเศรษฐกิจโลกและราคาสินค้าโภคภัณฑ์ที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ FDI ขาเข้า กลับมาเพิ่มขึ้นอีกครั้ง โดยมีกำไรที่นำกลับมาลงทุน (Reinvested earning) ที่สะท้อนถึงผลกำไรของบริษัทเป็นสัดส่วนที่บ่งบอกถึงการเพิ่มขึ้นของ FDI ขาเข้าในปี 2005 นอกจากนี้ การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศหรือ FDI ขาออกของภูมิภาคดังกล่าวยังเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นการลงทุนภายในภูมิภาคโดยส่วนใหญ่ และเป็นการซื้อสินทรัพย์หลักในอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมหนัก และอุตสาหกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม เป็นต้น

ภาพที่ 4.22 มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียนในปี 2001-2005

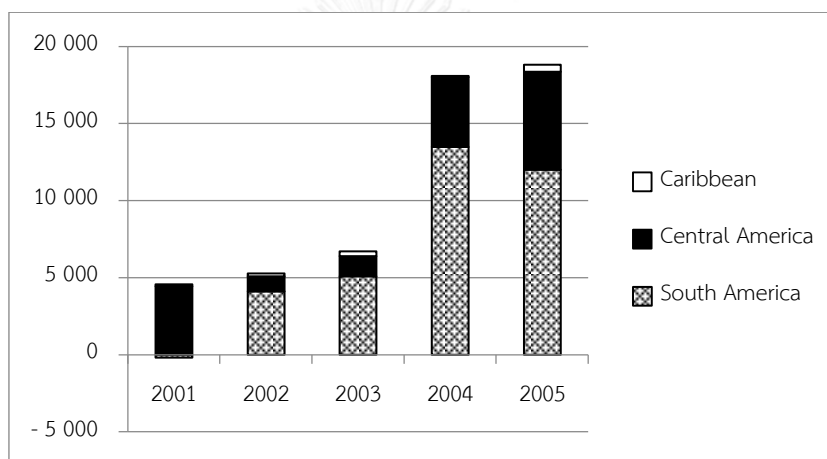

หมายเหตุ FDI inflows หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ที่มา: UNCTAD, FDI/TNC database (www.unctad.org/fdistatistics).

การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศขาเข้า (FDI inflows) ของภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียนคิดเป็นร้อยละ 23 ของมูลค่า FDI ขาเข้าของประเทศกำลังพัฒนาในปี 2005 โดยลดลงจากร้อยละ 37 ในปี 2001 ซึ่งนับเป็นภูมิภาคผู้รับทุนที่ใหญ่ที่สุดเป็นอันดับ 2 ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนารองจากภูมิภาคเอเชีย ทั้งนี้ จากข้อมูลปี 2005 พบว่า ภูมิภาคย่อยที่มีบทบาทสำคัญที่สุด คือ อเมริกาใต้ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 58 ของมูลค่า FDI ขาเข้าของภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน รองลงมาคือ อเมริกากลาง (ร้อยละ 38) และแคริบเบียน (ร้อยละ 4) ตามลำดับ แสดงดังภาพที่ 4.22

ภาพที่ 4.23 มูลค่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียนในปี 2001-2005

หมายเหตุ FDI outflows หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ
ที่มา: UNCTAD, FDI/TNC database (www.unctad.org/fdistatistics).

ในขณะเดียวกัน การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศขาออก (FDI outflows) ของภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียนคิดเป็นร้อยละ 17 ของมูลค่า FDI ขาออกของประเทศกำลังพัฒนาในปี 2005 โดยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 8 ในปี 2001 ซึ่งเป็นภูมิภาคผู้ลงทุนที่ใหญ่ที่สุดเป็นอันดับ 2 ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา โดยภูมิภาคย่อยที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในปี 2005 คือ อเมริกาใต้ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 64 ของมูลค่า FDI ขาออกของภูมิภาคลาตินอเมริกาและแคริบเบียน รองลงมาคือ อเมริกากลาง (ร้อยละ 34) และแคริบเบียน (ร้อยละ 2) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับภูมิภาคย่อยของ FDI ฝั่งขาเข้า แสดงดังภาพที่ 4.23

อย่างไรก็ตาม แต่ละภูมิภาคย่อยมีรูปแบบของ FDI ในภาคอุตสาหกรรมที่แตกต่างกัน จึงสามารถแยกอธิบายความสำคัญตามภูมิภาคย่อยหลัก ๆ ได้ดังนี้

อเมริกาใต้

FDI ขาเข้าของภูมิภาคอเมริกาใต้ถูกมุ่งเน้นไปที่การลงทุนในทรัพยากรธรรมชาติและภาคการผลิตมากกว่าแต่ก่อนที่เน้นในภาคบริการ หลังจากเกิดวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศอาร์เจนตินาที่เริ่มตั้งแต่ปี 1999 ทำให้เศรษฐกิจของหลายประเทศซบเซาควบคู่กับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจที่ได้สิ้นสุดลง ส่งผลให้ความสามารถในการดึงดูดในการลงทุนภาคบริการ (Service sector) ภายในภูมิภาคดังกล่าวลดลงอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงปี 2001-2005 รวมทั้งมีการถอนการลงทุน (Divestment) ของบริษัทข้ามชาติในบางอุตสาหกรรม เช่น การสื่อสารโทรคมนาคม การธนาคาร และการค้าปลีก เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศบราซิล และอาร์เจนตินา ซึ่งเป็นประเทศที่ดึงดูดภาคบริการอย่างมีนัยสำคัญของภูมิภาคในปี 2001 สำหรับภาคการผลิต (Manufacturing sector) เริ่มเห็นแนวโน้มปรับตัวดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในปี 2004 จากการฟื้นตัวของเศรษฐกิจภายในภูมิภาคและการเติบโตของอุปสงค์จากภายนอกภูมิภาค ส่งผลให้มีการลงทุนผ่านทั้งการควบรวมกิจการระหว่างประเทศและขยายการผลิตในหลายอุตสาหกรรม เช่น ยานยนต์ เหล็ก อาหารและเครื่องดื่ม และน้ำตาล เป็นต้น ซึ่งถูกขับเคลื่อนโดยประเทศบราซิลและอาร์เจนตินาที่ดึงดูดการลงทุนในภาคการผลิตมากขึ้น อีกทั้งประเทศอูรุกวัยที่มีการลงทุนโครงการขนาดใหญ่ในอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษและกระดาษ ทั้งนี้ การลงทุนส่วนใหญ่ถูกดำเนินการโดยบริษัทข้ามชาติของประเทศพัฒนาแล้ว (เช่น เบลเยียม ฝรั่งเศส ฟินแลนด์ และสเปน) และประเทศกำลังพัฒนาบางประเทศ (เช่น จีน) ในขณะเดียวกัน ภาคการผลิตขั้นต้น (Primary sector) ถูกชักจูงด้วยราคาสินค้าโภคภัณฑ์ที่สูงขึ้นซึ่งนำไปสู่การสร้างกำไร รวมทั้งอุปสงค์ต่อสินค้าโภคภัณฑ์ที่เพิ่มขึ้นอย่างฉับพลันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศจีน ส่งผลให้ประเทศผู้ผลิตน้ำมันและก๊าซในภูมิภาคมีการลงทุนโดยตรงด้านทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มประชาคมแอนดีส (Andean community)⁵ อย่างไรก็ตาม บางประเทศในกลุ่มประชาคมแอนดีสยังประสบกับความไม่แน่นอนด้านกฎหมายเกี่ยวกับการผลิตน้ำมันและก๊าซ เช่น โบลิเวีย และเวเนซุเอลา รวมทั้งเอกวาดอร์ที่เสร็จสิ้นการก่อสร้างท่อส่งน้ำมันดิบส่งผลให้การลงทุนโดยตรงขาเข้าลดลง แม้ว่าจะเป็นประเทศที่ดึงดูดการลงทุนประเภทดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีการลงทุนโดยตรง

⁵ ประกอบด้วย ประเทศโบลิเวีย โคลอมเบีย เอกวาดอร์ เปรู และเวเนซุเอลา

อื่น ๆ ในภาคการผลิตขั้นต้นที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เช่น การทำเหมืองแร่ (โคลอมเบีย ชิลี เปรูและอาร์เจนตินา) และการส่งออกสินค้าเกษตร (บราซิลและอาร์เจนตินา) เป็นต้น

สำหรับ FDI ขาออกของภูมิภาคอเมริกาใต้ที่กำลังเติบโตขึ้น ส่วนมากเป็นการลงทุนผ่านการซื้อจากการควบรวมกิจการระหว่างประเทศ (Cross-border M&A) ของบริษัทที่ดำเนินการภายในภูมิภาค ซึ่งประเทศผู้ลงทุนที่สำคัญของภูมิภาคในปี 2005 ได้แก่ ประเทศโคลอมเบีย บราซิล ชิลี เวเนซุเอลา และอาร์เจนตินา

อเมริกากลางและแคริบเบียน

FDI ขาเข้าของภูมิภาคอเมริกากลางและแคริบเบียนส่วนใหญ่ถูกมุ่งเน้นไปในการผลิต (Manufacturing sector) โดยมีประเทศเม็กซิโกเป็นประเทศผู้รับทุนที่สำคัญซึ่ง FDI ส่วนมากมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอุตสาหกรรม Maquila⁶ แม้ว่าจะมีสัดส่วนลดลงในช่วงปี 2001-2003 จากภาวะเศรษฐกิจถดถอยในสหรัฐอเมริกาและแรงกดดันจากประเทศจีนและประเทศในภูมิภาคเอเชียที่เข้ามาแข่งขันในตลาด ซึ่งการลงทุนในอุตสาหกรรมดังกล่าวได้ฟื้นตัวขึ้นอีกครั้งเพื่อตอบสนองต่ออุปสงค์ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของสหรัฐอเมริกาในปี 2004 เป็นต้นมา แต่เนื่องจากการลดลงของการควบรวมกิจการระหว่างประเทศ (Cross-border M&A) บางส่วน จึงทำให้ภาพรวมของ FDI ขาเข้าของประเทศเม็กซิโกลดลงในปี 2005 ในขณะที่ประเทศอื่น ๆ ภายในภูมิภาคอเมริกากลางและแคริบเบียนยังคงมีมูลค่า FDI เพิ่มขึ้นซึ่งส่วนใหญ่มาจากภาคบริการ (ECLAC, 2006) แม้ว่าการลงทุนในภาคการผลิตที่เน้นแรงงานเข้มข้นภายในภูมิภาค เช่น เครื่องนุ่งห่ม ได้หยุดชะงักลงจากการสิ้นสุดโควต้าในปี 2005 ทั้งนี้ FDI ในภาคบริการ (Service sector) ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นภายในภูมิภาคผ่านการควบรวมกิจการระหว่างประเทศ (Cross-border M&A) ขนาดใหญ่ เช่น การธนาคาร และการสื่อสารโทรคมนาคม อีกทั้งการรื้อฟื้นการแปรรูปรัฐวิสาหกิจในบางประเทศ ส่งผลให้ภาคบริการกลายเป็นองค์ประกอบที่ใหญ่ที่สุด

⁶ เป็นอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อเน้นการส่งออกไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา สำหรับประเทศเม็กซิโกนั้นโครงสร้างการผลิตมีความแตกต่างจากอดีต โดยเริ่มมีการใช้แรงงานมีทักษะในการประกอบผลิตภัณฑ์ที่มีความซับซ้อน เช่น medical supplies, aerospace และ telecom components เป็นต้น รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงที่ลงทุนโดยประเทศจีนมากขึ้น ทำให้กิจกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นหรือแรงงานทักษะต่ำมีความสำคัญลดลงในอุตสาหกรรมดังกล่าว

ส่วน FDI ขาออก พบว่าประเทศเม็กซิโกยังคงเป็นประเทศผู้ลงทุนที่สำคัญ ซึ่งหลัก ๆ มาจากการซื้อกิจการระหว่างประเทศในบางอุตสาหกรรม เช่น การสื่อสารโทรคมนาคม (บราซิล ชิลี ปารากวัย และเปรู) ปูนซีเมนต์ (อังกฤษ) และอาหาร (สหรัฐอเมริกา) เป็นต้น

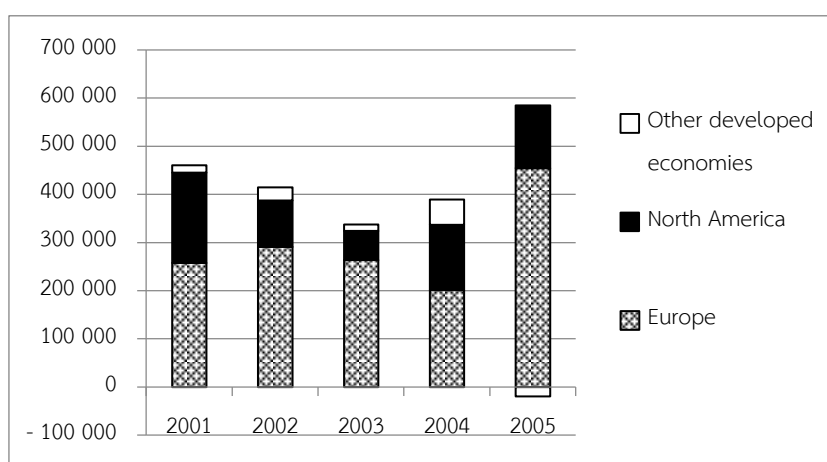
2) ประเทศพัฒนาแล้ว

ประเทศพัฒนาแล้ว (Developed economies) นับว่าเป็นกลุ่มประเทศที่มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อน FDI ของโลกไม่ว่าจะเป็นการลงทุนโดยตรงขาเข้าหรือขาออก ซึ่งเห็นได้จากการลงทุนที่มีขนาดใหญ่กว่ากลุ่มอื่น ๆ และแนวโน้มการลงทุนที่ไปในทิศทางเดียวกันกับของโลก แม้ว่าในระยะหลังบทบาทดังกล่าวจะเริ่มลดลง แต่ยังคงมีความสำคัญมากกว่ากลุ่มอื่นโดยเปรียบเทียบ

การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศขาเข้า (FDI inflows) ของประเทศพัฒนาแล้วมีมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก 460.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2001 เป็น 565.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2005 ซึ่งมีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ปี 2001-2003 เมื่อเทียบกับปี 2000 ที่มีมูลค่าสูงที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากภาวะทางเศรษฐกิจที่อ่อนแออันส่งผลต่อการชะลอตัวในการลงทุนของบริษัท การลดลงของราคาหุ้น และการชะลอตัวในการรวมตัวของกิจการในบางอุตสาหกรรม ได้เกิดขึ้นพร้อมกับการลดการควบรวมกิจการระหว่างประเทศ (Cross-border M&A) ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญของ FDI ในประเทศพัฒนาแล้ว โดยเฉพาะประเทศผู้รับทุนที่สำคัญ เช่น อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ทำให้มูลค่าลดลงอย่างมากในช่วงปีดังกล่าว นอกจากนี้ การส่งเงินกู้ยืมจากบริษัทในเครือต่างประเทศคืนไปยังสำนักงานใหญ่ (Repayments of intra-company loans) ในหลายประเทศยังส่งผลให้ FDI ขาเข้าลดลงอีกด้วย ดังเช่นประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการลดลงของ FDI ขาเข้าอย่างเห็นได้ชัดในปี 2002 จนกระทั่งปี 2004 มูลค่าของ FDI ขาเข้าของประเทศพัฒนาแล้วกลับมาเพิ่มขึ้นอีกครั้ง เนื่องจากการลงทุนที่เพิ่มขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น และสมาชิกใหม่ของสหภาพยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบรวมกิจการระหว่างประเทศ (Cross-border M&A) ที่ปรับตัวดีขึ้นของประเทศสหรัฐอเมริกา และอังกฤษ ในขณะที่ FDI ที่เข้ามายังสหภาพยุโรปลดลงเนื่องจากมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่ำกว่าประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค และมีการส่งเงินกู้ยืมจากบริษัทในเครือต่างประเทศคืนไปยังสำนักงานใหญ่ (Repayments of intra-company loans) และเงินส่งกลับ (Repatriation of earning) ขนาดใหญ่ในบางประเทศ ทำให้ FDI ขาเข้าในปีดังกล่าวเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย อย่างไรก็ตาม ในปี 2005 มูลค่าของ FDI ขาเข้าได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะประเทศอังกฤษ ทั้งนี้การเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญได้เกิดจากการฟื้นตัวของการควบรวมกิจการระหว่างประเทศ

(Cross-border M&A) การลงทุนในโครงการใหม่ (Greenfield investment) และกำไรที่นำกลับมาลงทุน (Reinvested earning) ที่มีสาเหตุหนึ่งมาจากราคาหุ้นในตลาดการเงินและการทำกำไรของบริษัทที่สูงขึ้น รวมทั้งการฟื้นตัวของการถือหุ้น (Equity capital) และการให้กู้ยืมระหว่างบริษัทในเครือ (Intra-company loans) ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของ FDI

ภาพที่ 4.24 มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วในปี 2001-2005

หมายเหตุ FDI inflows หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ

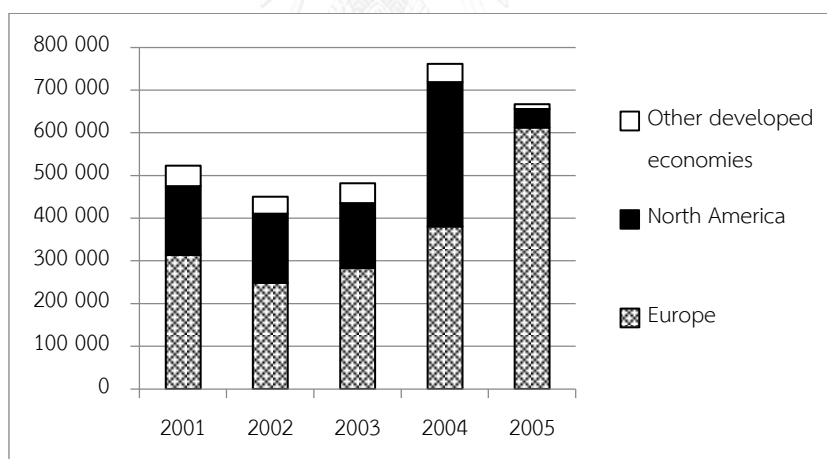
ที่มา: UNCTAD, FDI/TNC database (www.unctad.org/fdistatistics).

จากภาพที่ 4.24 พบว่า ภูมิภาคที่มีมูลค่า FDI ขาเข้ามากที่สุดในระหว่างปี 2001-2005 คือ ภูมิภาคยุโรป คิดเป็นร้อยละ 67.8 ของค่าเฉลี่ยมูลค่า FDI ขาเข้าของประเทศพัฒนาแล้ว ตามด้วย ภูมิภาคอเมริกาเหนือ (ร้อยละ 28.1) และประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ (ร้อยละ 4.1) ตามลำดับ โดยมีประเทศผู้รับทุนที่สำคัญ 5 อันดับในปี 2005 ได้แก่ อังกฤษ สหรัฐอเมริกา เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ และเบลเยียม ตามลำดับ

หากพิจารณาการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศขาออก (FDI outflows) ของประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งมีมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก 523.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2001 เป็น 667.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2005 พบว่า แนวโน้มระหว่างปี 2001-2005 มีทิศทางใกล้เคียงกับ FDI ขาเข้า โดยมีมูลค่าลดลงอย่างต่อเนื่องในปี 2001-2002 แต่เริ่มปรับตัวเพิ่มขึ้นในปี 2003 ในขณะที่ FDI ขาเข้าลดลง ทั้งนี้เนื่องจากสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศผู้ลงทุนที่สำคัญมี FDI ขาออกเพิ่มขึ้น แม้ว่าจะเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจที่ยังฟื้นตัวไม่เต็มที่ ประกอบกับบางประเทศเริ่มหันออกไปลงทุนในประเทศกำลัง

พัฒนา โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียที่มีต้นทุนปัจจัยการผลิตต่ำกว่าและมีการเติบโตทางเศรษฐกิจในอัตราที่สูงเป็นแรงจูงใจในการลงทุน ซึ่งต่อเนื่องไปถึงปี 2004 จนกระทั่งปี 2005 ได้มีการกำหนดใช้กฎหมายการจ้างงานแห่งอเมริกาปี 2547 (The American Job Creation Act of 2004) และสิทธิประโยชน์ทางภาษีพิเศษ (Special tax incentives) ที่ทำให้เงินส่งกลับ (Repatriated earning) ของบริษัทในเครือต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาเสียภาษีในอัตราที่ต่ำกว่าปกติ ส่งผลให้ FDI ขาออกของสหรัฐอเมริกาลดลงอย่างมาก ในขณะเดียวกันการลดลงดังกล่าวถูกชดเชยด้วยกิจกรรมที่เกิดจากการควบรวมกิจการระหว่างประเทศ (Cross-border M&A) ในบางประเทศ โดยเฉพาะการควบรวมกิจการของ Shell Transport and Trading ของประเทศอังกฤษ กับ Royal Dutch Petroleum ของประเทศเนเธอร์แลนด์ ที่มีมูลค่าถึง 74 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ส่งผลให้ประเทศเนเธอร์แลนด์กลายเป็นประเทศผู้ลงทุนที่สำคัญในปี 2005 (106.0 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ) ตามด้วยอังกฤษ เยอรมัน และฝรั่งเศส ตามลำดับ ดังนั้นจึงทำให้ FDI ขาออกของประเทศพัฒนาแล้วลดลงจากปีก่อนหน้าเพียงเล็กน้อย

ภาพที่ 4.25 มูลค่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วในปี 2001-2005

หมายเหตุ FDI outflows หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ที่มา: UNCTAD, FDI/TNC database (www.unctad.org/fdistatistics).

จากภาพที่ 4.25 พบว่า ภูมิภาคที่มีมูลค่า FDI ขาออกมากที่สุดในช่วงปี 2001-2005 คือ ภูมิภาคยุโรป คิดเป็นร้อยละ 63.7 ของค่าเฉลี่ยมูลค่า FDI ขาออกของประเทศพัฒนาแล้ว ตามด้วย ภูมิภาคอเมริกาเหนือ (ร้อยละ 29.7) และประเทศพัฒนาแล้วอื่น ๆ (ร้อยละ 6.6) ตามลำดับ โดยมี

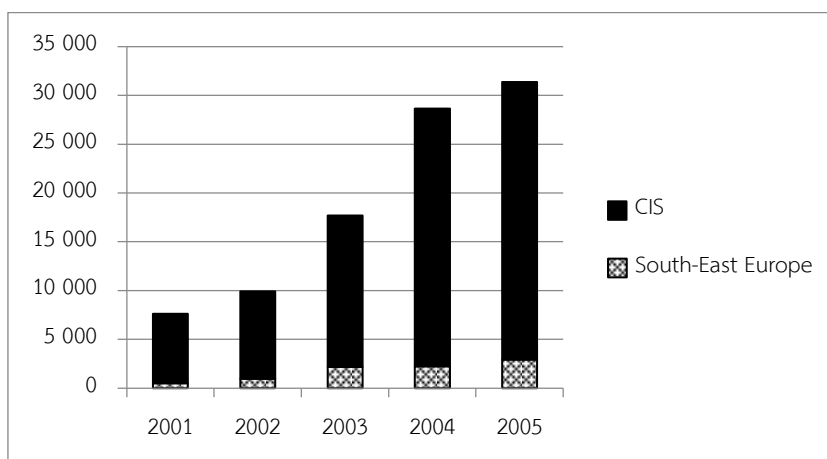
ประเทศผู้ลงทุนที่สำคัญ 5 อันดับในปี 2005 ได้แก่ เนเธอร์แลนด์ อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส และ สวิตเซอร์แลนด์ ตามลำดับ

3) ประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน

ประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน (Transition economies) เป็นกลุ่มประเทศที่มีสัดส่วนการลงทุนน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ แต่มีการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี ซึ่งเป็นการลงทุนในรูปแบบการควบรวมกิจการระหว่างประเทศ (Cross-border M&A) และโครงการใหม่ (Greenfield investment) โดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งการลงทุนในโครงการใหม่มักถูกลงทุนจากสหภาพยุโรปเป็นหลัก ในขณะที่การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของกลุ่มดังกล่าวเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2001 โดยมีประเทศรัสเซียเป็นประเทศผู้ลงทุนหลักของภูมิภาค เนื่องจากราคาน้ำมันและการแข่งขันด้านทรัพยากรกระตุ้นให้บริษัทข้ามชาติของรัสเซียยังคงรักษาระดับการลงทุนในต่างประเทศอยู่ในระดับที่สูง โดยการลงทุนในโครงการใหม่ส่วนใหญ่จะมุ่งเป้าหมายไปที่ประเทศอื่น ๆ ภายในภูมิภาค ตามด้วยสหภาพยุโรป ในขณะที่การซื้อจากการควบรวมกิจการระหว่างประเทศเกิดขึ้นในประเทศพัฒนาแล้ว

ประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน แบ่งได้ออกเป็น 2 ภูมิภาคย่อย ได้แก่ ภูมิภาคยุโรปตะวันออกเฉียงใต้ (South-East Europe) และกลุ่มเครือรัฐเอกราช (Commonwealth of Independent States: CIS) ซึ่งแนวโน้มของ FDI ขาเข้าและขาออกของทั้งสองภูมิภาคย่อยระหว่างปี 2001-2005 แสดงดังภาพที่ 4.26 และ 4.27

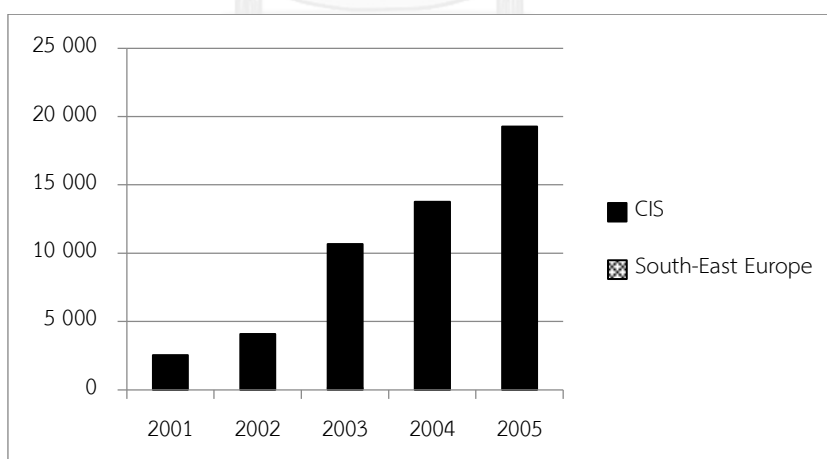
ภาพที่ 4.26 มูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านในปี 2001-2005

หมายเหตุ FDI inflows หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ที่มา: UNCTAD, FDI/TNC database (www.unctad.org/fdistatistics).

ภาพที่ 4.27 มูลค่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านในปี 2001-2005

หมายเหตุ FDI outflows หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ที่มา: UNCTAD, FDI/TNC database (www.unctad.org/fdistatistics).

ทั้งนี้ FDI ขาเข้าและขาออก ถูกนำโดยกลุ่ม CIS ตลอดช่วงปี 2001-2005 โดยมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 89.4 ของมูลค่า FDI ขาเข้าทั้งหมดภายในภูมิภาคในปี 2005 และร้อยละ 100.3 ของมูลค่า FDI ขาออกทั้งหมด โดยทั้งสองภูมิภาคย่อยมีปัจจัยส่งเสริมและองค์ประกอบของอุตสาหกรรมที่ค่อนข้างแตกต่างกัน ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

South-East Europe

FDI ขาเข้าส่วนมากถูกชักจูงโดยข้อตกลงของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ (Privatization deals) ขนาดใหญ่ โดยเฉพาะภาคบริการ (เช่น การค้า การสื่อสารโทรคมนาคม และการธนาคาร) รวมทั้งภาคการผลิตขั้นต้น (เช่น น้ำมัน และก๊าซธรรมชาติ) นอกจากนี้ยังโดดเด่นในภาคการผลิตจากกิจกรรมที่เพิ่มมูลค่าสูงและเพิ่มมูลค่าต่ำที่ดำเนินควบคู่กันไป ซึ่งมักเป็นการลงทุนจากประเทศพัฒนาแล้ว ในขณะที่ FDI ขาออกในภูมิภาคนี้ไม่ค่อยเป็นที่น่าสังเกตมากนัก

Commonwealth of Independent States (CIS)

FDI ขาเข้าที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องได้ถูกขับเคลื่อนโดยปิโตรเลียมและก๊าซธรรมชาติที่มีราคาสูง ทำให้โครงการส่วนมากมุ่งเน้นไปที่ทรัพยากรธรรมชาติและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง และได้เชื่อมโยงไปยังภาคการผลิตและภาคบริการ รวมทั้งมีการแปรรูปรัฐวิสาหกิจในบางอุตสาหกรรมที่เข้ามาในระยะหลัง ได้แก่ อุตสาหกรรมเหล็กและโลหะ และธนาคาร เป็นต้น ทั้งนี้ มีประเทศผู้รับทุนหลัก คือ รัสเซีย อาเซอร์ไบจาน คาซัคสถาน และยูเครน ซึ่งองค์ประกอบของอุตสาหกรรมจากข้อมูลการควบรวมกิจการระหว่างประเทศ (Cross-border M&A) ได้ปรับเปลี่ยนไปในแต่ละปี โดยแต่เดิมเน้นภาคการผลิตขั้นต้น (เช่น การกลั่นปิโตรเลียม) กลายเป็นภาคบริการและภาคการผลิตมากขึ้น

ส่วน FDI ขาออก ซึ่งประเทศรัสเซียเป็นผู้ลงทุนที่สำคัญมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 93 ของมูลค่า FDI ขาออกทั้งหมดในกลุ่ม CIS ในปี 2005 และรองลงมาคือประเทศอาเซอร์ไบจานในสัดส่วนที่น้อยมาก (ร้อยละ 6.3) ซึ่งโครงการจากบริษัทข้ามชาติของรัสเซียส่วนใหญ่มีเป้าหมายการลงทุนในประเทศอื่น ๆ ภายในกลุ่ม CIS เช่น อุซเบกิสถาน และบางประเทศภายนอกกลุ่ม เช่น แอฟริกาใต้ โดยเฉพาะการควบรวมกิจการระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้การลงทุนจากประเทศรัสเซียได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เน้นทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การสำรวจและสกัดน้ำมันปิโตรเลียม และอุตสาหกรรมโลหะกรรม ได้ขยายไปสู่กิจกรรมอื่น ๆ เช่น การสื่อสารโทรคมนาคม เป็นต้น

ดังนั้น FDI ของประเทศเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านโดยภาพรวมแล้ว การลงทุนในภาคการผลิตโดดเด่นในฝั่งขาเข้า รวมถึง การลงทุนในบางกิจกรรมที่เพิ่มมูลค่าสูง (High value-added activity) เช่น R&D สะท้อนถึงการพัฒนาทักษะที่ค่อนข้างดีของบางประเทศในภูมิภาค อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ทุกโครงการของ FDI ในภูมิภาคจะใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ในบางกรณีค่าจ้างที่ต่ำดึงดูดโครงการในกิจกรรมที่เพิ่มมูลค่าต่ำ (Low value-added activity) เช่น อุตสาหกรรมประกอบชิ้นส่วน อุตสาหกรรมสิ่งทอ เป็นต้น นอกจากนี้ประเทศที่อุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ (Natural-resource-rich economies) มีแนวโน้มน้อยที่จะเจาะจง FDI ในอุตสาหกรรมที่มีค่าจ้างต่ำ แต่จะเน้นไปที่การลงทุนในทรัพยากรธรรมชาติและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่ภาพรวมของฝั่งขาออกของกลุ่มประเทศดังกล่าวถูกนำโดยทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก

บทที่ 5

ผลการศึกษา

การศึกษานี้ต้องการอธิบายผลกระทบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศและปัจจัยอื่น ๆ ที่มีต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศในลักษณะคู่ประเทศ โดยมุ่งความสนใจที่การเคลื่อนย้ายแรงงานจากกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาประเทศ (South) จึงได้ทำการประมาณค่าแบบจำลอง Augmented gravity ด้วยวิธี Poisson pseudo-maximum likelihood (PPML) โดยใช้ข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross-section data) ในปี 2010 ที่มีตัวแปรอิสระเป็น 5-year lagged variables ในการวิเคราะห์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงแบ่งหัวข้อที่จะกล่าวถึงในบทนี้ออกเป็น ผลการศึกษาจากแบบจำลอง ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านการลงทุน และผลการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 ผลการศึกษาจากแบบจำลอง

สำหรับผลการประมาณค่าแบบจำลอง Augmented gravity ด้วยวิธี Poisson pseudo-maximum likelihood (PPML) เพื่อหาผลกระทบของปัจจัยต่าง ๆ ต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศในทั้ง 2 ทิศทาง ได้แก่ การเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South (S-S) และ South-North (S-N) แสดงดังตารางที่ 5.1 ซึ่งสามารถอธิบายผลการศึกษาได้ดังนี้

ตารางที่ 5.1 ผลการประมาณค่าแบบจำลองด้วยวิธี PPML

Dependent variable: migration flows (MIG_{jt})

Variables	Direction	
	(1) S-S	(2) S-N
$\ln(FDI_{jt-1})$	0.0452 (0.0807)	0.0957 (0.0599)
$\ln(IFDI_{jt-1})$	-0.262* (0.145)	0.00280 (0.0946)
$\ln(GDPPC_{it-1})$	-0.786*** (0.235)	0.0458 (0.131)
$\ln(GDPPC_{jt-1})$	1.017*** (0.236)	1.706*** (0.428)
$\ln(POP_{it-1})$	0.566*** (0.0805)	0.630*** (0.0504)
$\ln(POP_{jt-1})$	0.313** (0.144)	0.329*** (0.0945)
$UNEMPLOY_{it-1}$	-0.0249 (0.0329)	-0.0176 (0.0144)
$UNEMPLOY_{jt-1}$	-0.0124 (0.0298)	0.0633* (0.0327)
$\ln(TRADE_{jt-1})$	0.0935 (0.137)	0.390*** (0.0807)
$\ln(RPOLITIC_{jt-1})$	-0.0365 (0.257)	-0.218 (0.139)
$\ln(DIST_{ij})$	-0.866*** (0.256)	-0.0578 (0.177)
$BORDER_{ij}$	1.055*** (0.337)	1.884*** (0.328)
$COMLANG_{ij}$	0.0933 (0.350)	0.790*** (0.207)
$COLONY_{ij}$	1.123* (0.627)	0.800*** (0.222)
$LANDLOCKED_i$	-0.0292 (0.664)	-0.160 (0.402)
$LANDLOCKED_j$	-0.490 (0.568)	-0.152 (0.368)
Constant	-3.463 (2.806)	-23.55*** (4.260)
Observations	618	965
R-squared	0.242	0.888

หมายเหตุ ค่าในวงเล็บ คือ ค่า robust standard errors, *** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

กำหนดให้ i หมายถึงประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น j หมายถึงประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น โดยปีที่ $t = 2010$ และ $t-1 = 2005$

ที่มา: จากการคำนวณ

5.1.1 ทิศทาง South-South (S-S)

ผลการประมาณค่าสมการถดถอยในทิศทาง South-South เป็นการพิจารณาผลกระทบของปัจจัยด้านการลงทุนและปัจจัยอื่น ๆ ที่มีต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ (MIG_{jit}) จากประเทศกำลังพัฒนา (South) มายังประเทศกำลังพัฒนา (South) โดยมีการเคลื่อนย้ายในทิศทางตรงกันข้ามกับการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ (FDI_{jit-1}) ซึ่งผลการประมาณค่าแบบจำลองของทิศทาง South-South สามารถอธิบายได้จากผลการประมาณค่าแบบจำลองที่ (1) ดังตารางที่ 5.1

จากผลการศึกษาข้างต้น พบว่า สัดส่วนการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศจากประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น (South) ไปยังประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (South) (FDI_{jit-1}) ไม่มีผลกระทบต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในทางกลับกัน สัดส่วนการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศรวมของประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (South) ($IFDI_{it-1}$) มีผลกระทบเชิงลบต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทางดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.10 กล่าวคือ เมื่อสัดส่วนการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศรวมของประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่นซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้จำนวนแรงงานที่เคลื่อนย้ายจากประเทศกำลังพัฒนา (ประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น) ไปยังประเทศกำลังพัฒนา (ประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น) ลดลงร้อยละ 0.262

สำหรับตัวแปรควบคุมอื่น ๆ สามารถอธิบายผลการประมาณค่าได้ดังต่อไปนี้

ระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวของประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น ($GDPPC_{it-t}$) มีผลกระทบเชิงลบต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 กล่าวคือ เมื่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวของประเทศต้นทางซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้จำนวนแรงงานที่เคลื่อนย้ายจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศกำลังพัฒนาลดลงร้อยละ 0.786 ในขณะที่ระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวของประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น ($GDPPC_{jt-1}$) มีผลกระทบเชิงบวกต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 กล่าวคือ เมื่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวของประเทศปลายทางซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้จำนวนแรงงานที่เคลื่อนย้ายจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.017

ระดับประชากรของประเทศต้นทางและประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น (POP_{it-1} และ POP_{jt-1}) มีผลกระทบเชิงบวกต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South อย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ กล่าวคือ เมื่อจำนวนประชากรของประเทศต้นทางซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้จำนวนแรงงานที่เคลื่อนย้ายจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.566 ในขณะที่เดียวกัน เมื่อจำนวนประชากรของประเทศปลายทางซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้จำนวนแรงงานที่เคลื่อนย้ายจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.313

อัตราการว่างงานของประเทศต้นทางและประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น ($UNEMPLOY_{it-1}$ และ $UNEMPLOY_{jt-1}$) ไม่มีผลกระทบต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อัตราการเปิดประเทศ ($TRADE_{ijt-1}$) และดัชนีเสรีภาพทางการเมืองสัมพัทธ์ระหว่างประเทศต้นทางและประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น ($RPOLITIC_{ijt-1}$) ไม่มีผลกระทบต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ พบว่า ระยะทาง ($DIST_{ij}$) มีผลกระทบเชิงลบต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 กล่าวคือ เมื่อระยะทางระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้จำนวนแรงงานที่เคลื่อนย้ายจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศกำลังพัฒนาลดลงร้อยละ 0.866 ในขณะที่ การมีพรมแดนติดกัน ($BORDER_{ij}$) มีผลกระทบเชิงบวกต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 กล่าวคือ ประเทศที่มีพรมแดนติดกันจะมีจำนวนแรงงานที่เคลื่อนย้ายจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศกำลังพัฒนามากกว่าประเทศที่ไม่มีพรมแดนติดกันร้อยละ 1.055 ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเลของประเทศต้นทางและประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น ($LANDLOCKED_i$ และ $LANDLOCKED_j$) ไม่มีผลกระทบต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทางดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัจจัยด้านวัฒนธรรม พบว่า การเป็นอาณานิคมร่วมกันในอดีต ($COLONY_{ij}$) มีผลกระทบเชิงบวกต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.10 กล่าวคือ ประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมร่วมกันจะมีจำนวนแรงงานที่เคลื่อนย้ายจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศกำลังพัฒนามากกว่าประเทศที่ไม่เคยเป็นอาณานิคมร่วมกันร้อยละ 1.123 ในขณะที่การใช้ภาษาทั่วไปเหมือนกัน ($COMLANG_{ij}$) ไม่มีผลกระทบต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทางดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5.1.2 ทิศทาง South-North (S-N)

ผลการประมาณค่าสมการถดถอยในทิศทาง South-North เป็นการพิจารณาผลกระทบของปัจจัยด้านการลงทุนและปัจจัยอื่น ๆ ที่มีต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ (MIG_{jt}) จากประเทศกำลังพัฒนา (South) ไปยังประเทศพัฒนาแล้ว (North) โดยมีการเคลื่อนย้ายในทิศทางตรงกันข้ามกับการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ (FDI_{jt-1}) ซึ่งผลการประมาณค่าแบบจำลองของทิศทาง South-North สามารถอธิบายได้จากผลการประมาณค่าแบบจำลองที่ (2) ดังตารางที่ 5.1

จากผลการศึกษาข้างต้น พบว่า สัดส่วนการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศจากประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น (North) ไปยังประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (South) (FDI_{jt-1}) และสัดส่วนการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศรวมของประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (South) ($IFDI_{jt-1}$) ไม่มีผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-North อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สำหรับตัวแปรควบคุมอื่น ๆ สามารถอธิบายผลการประมาณค่าได้ดังต่อไปนี้

ระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวของประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น ($GDPPC_{jt-1}$) มีผลกระทบเชิงบวกต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-North อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 กล่าวคือ มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวของประเทศปลายทางซึ่งเป็นประเทศพัฒนาแล้วเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้จำนวนแรงงานที่เคลื่อนย้ายจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศพัฒนาแล้วเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.706 ในขณะที่ระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวของประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น ($GDPPC_{jt-1}$) ไม่มีผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทางดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ระดับประชากรของประเทศต้นทางและประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น (POP_{jt-1} และ POP_{jt-1}) มีผลกระทบเชิงบวกต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-North อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 กล่าวคือ เมื่อจำนวนประชากรของประเทศต้นทางซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้จำนวนแรงงานที่เคลื่อนย้ายจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศพัฒนาแล้วเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.630 ในขณะเดียวกัน เมื่อจำนวนประชากรของประเทศปลายทางซึ่งเป็นประเทศพัฒนาแล้วเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้จำนวนแรงงานที่เคลื่อนย้ายในทิศทางดังกล่าวเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.329

อัตราการว่างงานของประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น ($UNEMPLOY_{jt-1}$) มีผลกระทบเชิงบวกต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-North อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.10

กล่าวคือ เมื่ออัตราการว่างงานของประเทศปลายทางซึ่งเป็นประเทศพัฒนาแล้วเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้จำนวนแรงงานที่เคลื่อนย้ายจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศพัฒนาแล้วเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.0633 ในขณะที่อัตราการว่างงานของประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น ($UNEMPLOY_{jt-1}$) ไม่มีผลกระทบต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทางดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อัตราการเปิดประเทศ ($TRADE_{ijt-1}$) มีผลกระทบเชิงบวกต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-North อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 กล่าวคือ เมื่ออัตราการเปิดประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้จำนวนแรงงานที่เคลื่อนย้ายจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศพัฒนาแล้วเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.390

ดัชนีเสรีภาพทางการเมืองสัมพันธ์ระหว่างประเทศต้นทางกับประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น ($RPOLITIC_{ijt-1}$) ไม่มีผลกระทบต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-North อย่างนัยสำคัญทางสถิติ

ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ พบว่า การมีพรมแดนติดกัน ($BORDER_{ij}$) มีผลกระทบเชิงบวกต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-North อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 กล่าวคือ ประเทศที่มีพรมแดนติดกันจะมีจำนวนแรงงานที่เคลื่อนย้ายจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศพัฒนาแล้วมากกว่าประเทศที่ไม่มีพรมแดนติดกันร้อยละ 1.884 ในขณะที่ระยะทาง ($DIST_{ij}$) และลักษณะภูมิประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเลของประเทศต้นทางและประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น ($LANDLOCKED_i$ และ $LANDLOCKED_j$) ไม่มีผลกระทบต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทางดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัจจัยด้านวัฒนธรรม พบว่า การใช้ภาษาทั่วไปเหมือนกัน ($COMLANG_{ij}$) และการเป็นอาณานิคมร่วมกันในอดีต ($COLONY_{ij}$) มีผลกระทบเชิงบวกต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-North อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 กล่าวคือ ประเทศที่ใช้ภาษาเดียวกันจะมีจำนวนแรงงานที่เคลื่อนย้ายจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศพัฒนาแล้วมากกว่าประเทศที่ใช้ภาษาต่างกันร้อยละ 0.790 ในขณะเดียวกัน ประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมร่วมกันจะมีจำนวนแรงงานที่เคลื่อนย้ายในทิศทางดังกล่าวมากกว่าประเทศที่ไม่เคยเป็นอาณานิคมร่วมกันร้อยละ 0.800

5.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านการลงทุน

จากผลการศึกษาดังตารางที่ 5.1 พบว่า ปัจจัยด้านการลงทุน ได้แก่ การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศจากประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่นไปยังประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (Bilateral FDI flows) และการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศรวมของประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (Aggregate FDI inflows) มีผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่นไปยังประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่นแตกต่างกันขึ้นอยู่กับทิศทางที่ศึกษา

สำหรับการศึกษาคั้งนี้ จะพิจารณาผลกระทบดังกล่าวต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย 2 ทิศทาง ได้แก่ ทิศทาง South-South (S-S) และ South-North (S-N) ซึ่งสามารถวิเคราะห์ผลการศึกษาได้ดังนี้

5.2.1 ทิศทาง South-South (S-S)

จากผลการประมาณค่าแบบจำลองที่ (1) ดังตารางที่ 5.1 พบว่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ (Bilateral FDI flows) จากประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น (South) ไปยังประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (South) ไม่มีผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศรวม (Aggregate FDI inflows) ของประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (South) มีผลกระทบเชิงลบหรือในลักษณะทดแทนกัน (Substitutability effect) ต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทางดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.10 กล่าวคือ แรงงานที่เคลื่อนย้ายในทิศทาง South-South ทั่วไปตอบสนองต่อความยากจนและมักมีการเคลื่อนย้ายในจำนวนมากไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากมีต้นทุนในการเดินทางที่ค่อนข้างต่ำ (Ratha & Shaw, 2007) ซึ่งสะท้อนถึงรูปแบบการเคลื่อนย้ายของแรงงานไร้ฝีมือเป็นส่วนใหญ่ โดยมักมีสาเหตุการย้ายถิ่นมาจากปัญหาการว่างงานที่เรื้อรังในประเทศต้นทาง โดยเฉพาะประเทศที่รายได้ต่ำและมีประชากรหนาแน่น เนื่องจากประเทศดังกล่าวไม่มีศักยภาพในการสร้างโอกาสการจ้างงานหรืองานที่เหมาะสมให้เพียงพอที่จะรองรับจำนวนแรงงานภายในประเทศ (ILO, 2010) ทำให้แรงงานดังกล่าวมีแรงจูงใจในการเคลื่อนย้ายไปยังกลุ่ม South อื่น ๆ แม้ว่าความแตกต่างทางรายได้ของทิศทาง South-South จะค่อนข้างน้อย แต่ทั้งนี้ เพื่อตอบสนองต่อโอกาสการจ้างงานและความเป็นอยู่ที่ดีกว่า หรือตอบสนองต่ออุปสงค์แรงงานในประเทศที่ขาดแคลน ซึ่ง FDI ได้เข้ามาบรรเทาปัญหาดังกล่าวในประเทศผู้รับทุน โดยมีเพียงการลงทุนรวมเท่านั้นที่มีผลกระทบต่อแรงจูงใจในการเคลื่อนย้ายแรงงานของกลุ่ม South ที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ผ่านการสร้างโอกาสการ

จ้างงานและเพิ่มค่าจ้างแรงงานภายในประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sanderson and Kentor (2008) อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ระบุว่ามีการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South เท่านั้นที่ได้รับผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่ทิศทาง South-North ไม่มีผลอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ การลงทุนโดยตรงในลักษณะดังกล่าวส่วนมากเป็นการลงทุนจากกลุ่ม North ซึ่งเป็นผู้ลงทุนที่สำคัญของกลุ่ม South โดยเปรียบเทียบ และมักลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ ในภาคการผลิตที่ก่อให้เกิดการจ้างงานเป็นส่วนใหญ่ในกลุ่ม South ประกอบกับในระยะหลังที่มีการลงทุนจากกลุ่ม South บางส่วนเริ่มมีบทบาทเป็นประเทศผู้ลงทุนที่สำคัญภายในภูมิภาค ด้วยเหตุผลดังกล่าว FDI จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีส่วนทำให้ลดแรงจูงใจของการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South ทางตรงผ่านการจ้างงานหรือทางอ้อมผ่านการเติบโตทางเศรษฐกิจที่นำไปสู่การเพิ่มอุปสงค์แรงงานและรายได้ของประเทศ (Sauvant et al., 1993; UNCTAD, 1996)

ในขณะที่ การลงทุนโดยตรงในลักษณะคู่ประเทศระหว่างกลุ่ม South ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South ถูกอธิบายได้จากขนาดของการลงทุนระหว่างกลุ่ม South ที่ไม่มากพอจะส่งผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทางดังกล่าว แม้ว่า จะเริ่มมีกระแสการออกไปลงทุนโดยตรงระหว่างกลุ่ม South มากขึ้นกว่าแต่ก่อน

5.2.2 ทิศทาง South-North (S-N)

จากผลการประมาณค่าแบบจำลองที่ (2) ดังตารางที่ 5.1 พบว่าการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ (Bilateral FDI flows) จากประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น (North) ไปยังประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (South) และการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศรวม (Aggregate FDI inflows) ของประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (South) ไม่มีผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-North อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ แรงงานที่เคลื่อนย้ายในทิศทาง South-North โดยทั่วไปถูกขับเคลื่อนจากความแตกต่างทางรายได้ระหว่างประเทศ และพิจารณาถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจของประเทศปลายทางมากกว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจของประเทศต้นทาง ทำให้การว่างงานในประเทศต้นทางอาจไม่ใช่ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเคลื่อนย้าย แต่จะตัดสินใจจากค่าจ้างและสวัสดิการที่ดีกว่าในประเทศปลายทาง ซึ่งผลดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกับข้อสรุปของ Hanson (2003) ที่ว่าระดับค่าจ้างที่สูงเป็นปัจจัยดึงดูดที่สำคัญมากกว่าโอกาสเพื่อหาการจ้างงาน นอกจากนี้ แรงงานในทิศทางดังกล่าวยังตอบสนองต่ออุปสงค์แรงงานของกลุ่ม North ที่ส่วนมากกำลังประสบปัญหาขาดแคลนแรงงานภายในประเทศ โดยเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือ อันเกิดจากอัตราการเกิดที่ลดลง

และโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่วัยผู้สูงอายุมากขึ้น ประกอบกับเป็นงานที่แรงงานภายในประเทศไม่มี ความประสงค์ที่จะประกอบอาชีพ (ILO, 2010) ทั้งนี้ เพื่อบรรเทาปัญหาดังกล่าวนอกจากการนำเข้า แรงงานต่างชาตินี้เข้ามา ส่วนหนึ่งเป็นการออกไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศเพื่อไปใช้ทรัพยากร แรงงานในกลุ่ม South โดยเฉพาะการลงทุนในภาคการผลิตที่เป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญของกลุ่ม South แม้ว่าความจำเป็นในการใช้แรงงานเข้มข้นและแรงงานไร้ฝีมือจะลดลงจากแต่ก่อน (UNCTAD, 2006) ประกอบกับการลงทุนส่วนมากมาจากกลุ่ม North ที่มีมูลค่าค่อนข้างสูงและถือเป็นแหล่ง เงินทุนที่สำคัญของกลุ่ม South จึงมีความเป็นไปได้ว่า FDI จะส่งผลกระทบต่อรูปแบบการเคลื่อนย้าย แรงงานในทิศทางดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษากลับระบุว่า FDI ทั้งการลงทุนในลักษณะคู่ประเทศและการลงทุน รวมไม่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-North และแสดง เครื่องหมายเป็นบวกหรือในลักษณะประกอบกัน (Complementarity effect) ซึ่งไม่เป็นไปตาม สมมติฐาน ในขณะที่ มีการศึกษาก่อนหน้าบางส่วนที่ให้ผลการศึกษาในลักษณะเดียวกันนี้แต่ได้ระบุถึง ผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของ FDI ต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทางดังกล่าว (D'Agosto et al., 2006; Xu & Sylwester, 2016) โดยให้เหตุผลว่า FDI ช่วยสร้างความเชื่อมโยงระหว่าง ประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนาผ่านการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และอุตสาหกรรมที่ส่งผลให้ แรงงานทราบถึงข้อมูลของประเทศผู้ลงทุนและมีการเคลื่อนย้ายออกมากขึ้น แต่ทั้งนี้ เนื่องจากข้อมูล การย้ายถิ่นระหว่างประเทศที่ใช้ในการศึกษาเป็นช่วงที่ประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจโลก (Global financial crisis) ที่ส่งผลให้อุปสงค์แรงงานลดลงและอัตราการว่างงานสูงขึ้น โดยเฉพาะในประเทศ พัฒนาแล้ว (Fix et al., 2009) ซึ่งสร้างความเสี่ยงและความไม่แน่นอนในการตัดสินใจเคลื่อนย้ายของ แรงงานในทิศทาง South-North ทำให้ผลการวิเคราะห์ผลกระทบของ FDI ต่อการเคลื่อนย้าย แรงงานในทิศทางดังกล่าวไม่ชัดเจนเท่าที่ควร

ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบระหว่างทิศทาง South-North และ South-South พบว่า การลงทุน โดยตรงในลักษณะคู่ประเทศ (Bilateral FDI flows) ไม่มีผลกระทบต่อเคลื่อนย้ายแรงงานจาก กลุ่ม South อย่างมีนัยสำคัญ ส่วนการลงทุนโดยตรงรวมของประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (Aggregate FDI inflows) ซึ่งในที่นี้ คือ ประเทศกำลังพัฒนาหรือกลุ่ม South มีผลกระทบในลักษณะ ทดแทนกันกับการเคลื่อนย้ายแรงงานเฉพาะทิศทาง South-South ในขณะที่ ทิศทาง South-North ไม่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ อาจกล่าวได้ว่าการลงทุนโดยตรงรวมมีผลกระทบต่อรูปแบบการ เคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South มากกว่าทิศทาง South-North โดยลดแรงจูงใจในการ เคลื่อนย้ายของแรงงานผ่านการลงทุนโดยตรงที่ช่วยขยายโอกาสการจ้างงานในประเทศ โดยเฉพาะ

ประเทศกำลังพัฒนาที่ประสบกับความยากจนและไม่มีศักยภาพพอที่จะสร้างการจ้างงานให้เพียงพอรองรับกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ การเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-North อาจถูกขับเคลื่อนด้วยปัจจัยอื่น ๆ มากกว่าปัจจัยด้านการลงทุน

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เข้าใจถึงรูปแบบการเคลื่อนย้ายแรงงาน การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบถึงผลกระทบของปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ที่เป็นตัวกำหนดการเคลื่อนย้ายแรงงานในแต่ละทิศทาง ซึ่งสามารถอธิบายดังหัวข้อในส่วนถัดไป

5.3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ

หากพิจารณาผลการศึกษาของปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ของการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South (S-S) และ South-North (S-N) ซึ่งเป็นตัวแปรควบคุมในการศึกษานี้ สามารถสรุปความสัมพันธ์ของแต่ละทิศทาง ได้ดังตารางที่ 5.2

ตารางที่ 5.2 สรุปเครื่องหมายจากผลการศึกษา

ตัวแปรตาม การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ (MIG_{ijt})		
ตัวแปรควบคุม	ทิศทาง	
	(1) S-S	(2) S-N
ระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวของประเทศต้นทาง ($GDPPC_{it-1}$)	-	
ระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวของประเทศปลายทาง ($GDPPC_{jt-1}$)	+	+
ระดับประชากรของประเทศต้นทาง (POP_{it-1})	+	+
ระดับประชากรของประเทศปลายทาง (POP_{jt-1})	+	+
อัตราการว่างงานของประเทศต้นทาง ($UNEMPLOY_{it-1}$)		
อัตราการว่างงานของประเทศปลายทาง ($UNEMPLOY_{jt-1}$)		+
อัตราการเปิดประเทศ ($TRADE_{ijt-1}$)		+
ดัชนีเสรีภาพทางการเมืองสัมพัทธ์ ($RPOLITIC_{ijt-1}$)		
ระยะทาง ($DIST_{ij}$)	-	
การมีพรมแดนติดกัน ($BORDER_{ij}$)	+	+
การใช้ภาษาทั่วไปเหมือนกัน ($COMLANG_{ij}$)		+
การเป็นอาณานิคมร่วมกันในอดีต ($COLONY_{ij}$)	+	+
ประเทศต้นทางที่ไม่มีทางออกทางทะเล ($LANDLOCKED_i$)		
ประเทศปลายทางที่ไม่มีทางออกทางทะเล ($LANDLOCKED_j$)		

หมายเหตุ เครื่องหมาย + แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงบวกหรือความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน

เครื่องหมาย - แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงลบหรือความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม

ช่องว่าง แสดงถึงไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในการอธิบายที่ระดับ 0.10

ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ พบว่า

ระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวของประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น ($GDPPC_{jt-1}$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญในทั้งสองทิศทาง ในขณะเดียวกัน ระดับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวของประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น ($GDPPC_{it-1}$) มีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมี

นัยสำคัญเฉพาะทิศทาง South-South ทั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่าแรงงานที่เคลื่อนย้ายจากกลุ่ม South จะถูกชักจูงด้วยระดับรายได้ที่สูงกว่าในประเทศปลายทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทิศทาง South-North ที่มีขนาดของผลกระทบใหญ่กว่าทิศทาง South-South อย่างไรก็ตาม สำหรับทิศทาง South-South แม้ว่าจะมีช่องว่างความแตกต่างของรายได้ระหว่างประเทศต้นทางกับประเทศปลายทางไม่มากนัก แต่เนื่องจากระดับรายได้และมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างต่ำในประเทศต้นทาง อาจเป็นแรงผลักดันให้แรงงานมีการเคลื่อนย้ายออกเพื่อแสวงหาโอกาสที่ดีกว่า (Ratha & Shaw, 2007) ในขณะเดียวกัน แรงงานที่อาศัยในประเทศที่จนมากอาจไม่มีศักยภาพพอที่จะเคลื่อนย้ายออก (Bergh et al., 2015)

ระดับประชากรของประเทศต้นทางและประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น (POP_{it-1} และ POP_{jt-1}) มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญในทั้งสองทิศทาง กล่าวคือ ประเทศต้นทางที่มีจำนวนประชากรมากขึ้นจะส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลเนื่องมาจากแรงกดดันของประชากรภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนาที่ค่อนข้างมีการเติบโตของประชากรในอัตราที่สูง (United Nations, DESA, Population Division, 2013) ทั้งนี้ หากพิจารณาประเทศปลายทางทั้งประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา พบว่าประเทศทั้งสองกลุ่มมีศักยภาพในการรองรับผู้ย้ายถิ่นที่เข้ามา โดยประเทศพัฒนาแล้วแม้ว่าจะมีจำนวนประชากรขนาดใหญ่ แต่ส่วนมากกำลังประสบกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมสูงอายุมากขึ้น (United Nations, DESA, Population Division, 2013) จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มประเทศดังกล่าวเพียงพอที่รองรับการนำเข้าแรงงานจากต่างประเทศซึ่งเป็นมาตรการหนึ่งที่ช่วยบรรเทาภาวะขาดแคลนที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตอันใกล้ ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาที่มีจำนวนประชากรขนาดใหญ่อาจสะท้อนถึงความสามารถในการรองรับแรงงานจำนวนมากเข้าสู่ตลาดแรงงานที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งดึงดูดให้แรงงานจากประเทศกำลังพัฒนาด้วยกันที่มองหาโอกาสในการทำงานเคลื่อนย้ายเข้ามา

อัตราการว่างงานของประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น ($UNEMPLOY_{jt-1}$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะทิศทาง South-North ในขณะที่ทิศทาง South-South ไม่มีนัยสำคัญ กล่าวคือ หากอัตราการว่างงานในประเทศปลายทางเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้การเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าเพิ่มขึ้น ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวสามารถถูกอธิบายได้จากแนวคิดการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง อันเกิดจากความคาดหวังในรายได้ที่สูงเพียงพอที่จะย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองเพื่อหางานทำ แม้ว่าจะต้องเผชิญกับอัตราการว่างงานที่สูงก็ตาม (Harris & Todaro, 1970) นอกจากนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลของสวัสดิการทางสังคมหรือ Welfare magnet effect ของประเทศปลายทางโดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้ว (Gubert & Nordman, 2009)

อัตราการเปิดประเทศ ($TRADE_{ijt-1}$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะทิศทาง South-North ในขณะที่ทิศทาง South-South ไม่มีนัยสำคัญ โดยสะท้อนให้เห็นว่าการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-North มีการตอบสนองต่อการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Černoša (2014)

ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ พบว่า การมีพรมแดนติดกัน ($BORDER_{ij}$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญในทั้งสองทิศทาง ซึ่งสะท้อนถึงรูปแบบการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนาที่มักมีการเคลื่อนย้ายระหว่างพรมแดนที่ติดกันในขนาดที่มากกว่า นอกจากนี้ ระยะทาง ($DIST_{ij}$) มีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะทิศทาง South-South ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแรงงานที่เคลื่อนย้ายในทิศทางดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะเคลื่อนย้ายไปยังประเทศที่อยู่ใกล้เคียงกันมากกว่าประเทศที่อยู่ห่างไกล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการมีข้อจำกัดในเรื่องการเดินทางและต้นทุนที่เพิ่มขึ้น

ปัจจัยด้านวัฒนธรรม พบว่า การใช้ภาษาทั่วไปเหมือนกัน ($COMLANG_{ij}$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะทิศทาง South-North ในขณะที่ การมีอาณานิคมร่วมกันในอดีต ($COLONY_{ij}$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญในทั้งสองทิศทาง บ่งชี้ว่าการมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันผ่านสังคมและวัฒนธรรมที่คุ้นเคยระหว่างประเทศในทิศทาง South-North และผ่านประวัติศาสตร์การเป็นอาณานิคมร่วมกันในทิศทาง South-North และ South-South จะส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานในขนาดใหญ่กว่ากรณีที่ทั้งสองประเทศไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน

ดังนั้น จากผลการวิเคราะห์ของทิศทาง South-South และ South-North สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 5.3 ซึ่งบ่งชี้ว่าแรงงานจากกลุ่ม South มีปัจจัยร่วมที่สำคัญ ได้แก่ ระดับรายได้ของประเทศปลายทาง ระดับประชากรของประเทศต้นทางและปลายทาง การมีพรมแดนติดกัน และการมีอาณานิคมร่วมกันในอดีต อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South และ South-North ได้สะท้อนถึงศักยภาพในการเคลื่อนย้ายของแรงงาน รวมทั้งแรงจูงใจในการเคลื่อนย้ายที่อาจแตกต่างกัน ซึ่งส่วนหนึ่งสามารถถูกอธิบายผ่านปัจจัยต่างที่เกิดขึ้น

ตารางที่ 5.3 สรุปปัจจัยร่วมกันและต่างกันระหว่างทิศทาง South-South กับ South-North

ปัจจัยร่วม	
ทิศทาง South-South และ South-North	
<ul style="list-style-type: none"> - ผลสัมฤทธิ์มวลรวมต่อหัวของประเทศปลายทาง (+) - ประชากรของประเทศต้นทาง (+) - ประชากรของประเทศปลายทาง (+) - การมีพรมแดนติดกัน (+) - การเป็นอาณานิคมร่วมกันในอดีต (+) 	
ปัจจัยต่าง	
ทิศทาง South-South	ทิศทาง South-North
<ul style="list-style-type: none"> - ผลสัมฤทธิ์มวลรวมต่อหัวของประเทศต้นทาง (-) - ระยะทาง (-) 	<ul style="list-style-type: none"> - อัตราการว่างงานของประเทศปลายทาง (+) - อัตราการเปิดประเทศ (+) - การใช้ภาษาทั่วไปเหมือนกัน (+)

โดยสรุปทิศทาง South-South ระดับรายได้ของประเทศต้นทางและปลายทางค่อนข้างมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายของแรงงาน ซึ่งอาจสะท้อนถึงความพยายามในการแสวงหาความเป็นอยู่หรือรายได้ที่ดีกว่า แม้ว่าความแตกต่างทางรายได้ระหว่างกลุ่มดังกล่าวจะค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ การเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทางดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับพรมแดนติดกันและระยะทางที่ใกล้กว่าเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม มีหลายการศึกษาระบุว่าปัจจัยเครือข่ายยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทางดังกล่าวอีกด้วย (Ratha & Shaw, 2007)

ส่วนทิศทาง South-North นอกจากจะถูกชักจูงด้วยระดับรายได้ในประเทศปลายทางแล้ว การเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทางดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับลักษณะที่สำคัญบางประการของประเทศปลายทางที่เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ได้แก่ อัตราการว่างงาน และภาษาที่ใช้เหมือนกัน ตลอดจนปัจจัยที่เชื่อมโยงระหว่างประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา เช่น อัตราการเปิดประเทศ การมีพรมแดนติดกัน เป็นต้น

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การย้ายถิ่นระหว่างประเทศเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงตามกระบวนการเปลี่ยนแปลงในพลวัตโลก ซึ่งส่งผลให้แรงงานจากประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา (South) ต้องมีการเคลื่อนย้ายไปสู่ประเทศที่พัฒนามากกว่า (North) และคาดว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายของแรงงานที่แสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจในต่างประเทศ ในขณะเดียวกัน การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศได้ถูกใช้เป็นทางเลือกหนึ่งในการลดแรงกดดันดังกล่าวและเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมีประเทศพัฒนาแล้วอยู่ในฐานะประเทศผู้ลงทุนที่สำคัญ ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาที่แต่เดิมอยู่ในฐานะประเทศผู้รับทุนเริ่มมีบทบาทในการออกไปลงทุนในต่างประเทศมากขึ้น ซึ่งการลงทุนดังกล่าวโดยทั่วไปมีส่วนช่วยเพิ่มระดับการจ้างงาน และก่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตนำไปสู่ระดับรายได้ของคนในประเทศที่สูงขึ้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความตัดสินใจเคลื่อนย้ายแรงงานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศผู้รับทุนที่เป็นประเทศกำลังพัฒนา การศึกษานี้จึงได้ทำการวิเคราะห์ผลกระทบของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศทั้งในแง่ของการลงทุนในลักษณะคู่ประเทศ (Bilateral FDI flows) และการลงทุนรวม (Aggregate FDI inflows) ต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ โดยมุ่งความสนใจที่การเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนาซึ่งเป็นประเทศผู้รับทุน นอกจากนี้ยังรวมถึงการศึกษาปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ที่เป็นตัวกำหนดรูปแบบการเคลื่อนย้ายแรงงานของแต่ละทิศทาง

ในบทนี้จะกล่าวถึงสรุปผลการศึกษา ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษาพบว่า การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศจากประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่นไปยังประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (Bilateral FDI flows) ไม่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานทั้งในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา (South-South) และจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศพัฒนาแล้ว (South-North) ส่วนการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศรวมของประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (Aggregate FDI inflows) มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการเคลื่อนย้าย

แรงงานเฉพาะทิศทาง South-South ในขณะที่ทิศทาง South-North ไม่มีผลกระทบอย่างนัยสำคัญทางสถิติ

สำหรับทิศทาง South-South พบว่ามีเพียงการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศรวมของประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (Aggregate FDI inflows) ที่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South ซึ่งให้ผลกระทบในเชิงลบหรือในลักษณะทดแทนกัน (Substitutability effect) กล่าวคือ หากมีการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศรวมของประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (South) เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้การเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศต้นทาง (South) ไปยังประเทศปลายทาง (South) ลดลง ทั้งนี้ ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า FDI ขาเข้ารวมมีส่วนช่วยให้เกิดการจ้างงานและเพิ่มค่าจ้างในประเทศผู้รับทุนที่เป็นประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งลดแรงจูงใจในการย้ายถิ่นออกของแรงงานในประเทศดังกล่าว โดยจะมีผลเฉพาะรูปแบบการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South เนื่องจากแรงงานในทิศทางดังกล่าวโดยทั่วไปจะตอบสนองต่อความยากจนและมักมีสาเหตุของการย้ายถิ่นมาจากการขาดโอกาสในการจ้างงานหรืองานที่เหมาะสมภายในประเทศ โดยเฉพาะประเทศต้นทางที่ไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะสร้างงานรองรับกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้น FDI ที่เข้ามาเติมเต็มช่องว่างการจ้างงานจึงส่งผลต่อการตัดสินใจเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทางดังกล่าว ในขณะที่การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศจากประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่นไปยังประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (Bilateral FDI flows) ไม่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South อาจสะท้อนถึงมูลค่าการลงทุนที่ค่อนข้างน้อยจนไม่สามารถส่งผลกระทบต่อตัดสินใจเคลื่อนย้ายของแรงงานได้

แต่สำหรับทิศทาง South-North พบว่าการลงทุนโดยตรงทั้งในลักษณะคู่ประเทศ (Bilateral FDI flows) และการลงทุนโดยตรงรวมของประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น (Aggregate FDI inflows) พบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-North ซึ่งสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ได้ผลดังกล่าวอาจเป็นเพราะข้อมูลที่ใช้ศึกษานี้เป็นช่วงที่เกิดวิกฤตที่ส่งผลกระทบต่อขนาดการเคลื่อนย้ายแรงงานมายังกลุ่ม North ที่ลดลงกว่าปกติ (Fix et al., 2009) จึงอาจทำให้การวิเคราะห์ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร นอกจากนี้ รูปแบบการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทางดังกล่าวอาจถูกขับเคลื่อนด้วยปัจจัยอื่น ๆ มากกว่าปัจจัยด้านการลงทุนในช่วงปีที่ทำการศึกษา ทำให้ผลการศึกษาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าแรงงานในกลุ่ม South ไม่จำเป็นต้องตอบสนองต่อ FDI เสมอไป อย่างไรก็ตาม การศึกษาก่อนหน้าได้ระบุถึงผลกระทบเชิงบวกหรือในลักษณะประกอบกัน (Complementarity effect) อย่างมีนัยสำคัญของ FDI ในทิศทางดังกล่าว ด้วยเหตุผลของการสร้างความเชื่อมโยงทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่าง

คู่ประเทศลงทุนและทราบถึงข้อมูลประเทศปลายทางที่สนับสนุนให้แรงงานมีการเคลื่อนย้ายระหว่างกันมากขึ้น ดังแสดงในการศึกษาของ D'Agosto et al. (2006) และ Xu and Sylwester (2016)

นอกจากนี้ การศึกษายังได้วิเคราะห์ถึงรูปแบบการเคลื่อนย้ายแรงงานในแต่ละทิศทาง โดยมีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศต้นทางและประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่นเป็นตัวแปรหนึ่งที่กำหนดได้บางส่วน และส่วนหนึ่งมาจากปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ซึ่งเป็นตัวแปรควบคุมในแบบจำลอง ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (เช่น ระดับรายได้ต่อหัว ระดับประชากร อัตราการว่างงาน อัตราการเปิดประเทศ) และปัจจัยที่มีใช้ทางเศรษฐกิจ (เช่น ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม) ทั้งนี้ จากผลการศึกษาในส่วนดังกล่าวพบว่า ปัจจัยกำหนดที่มีนัยสำคัญต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-South ได้แก่ ระดับรายได้ต่อหัวของประเทศต้นทางและประเทศปลายทาง ระดับประชากรของประเทศต้นทางและประเทศปลายทาง ระยะทาง การมีพรมแดนติดกัน และการเป็นอาณานิคมร่วมกันในอดีต ในขณะที่ปัจจัยกำหนดที่มีนัยสำคัญต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานในทิศทาง South-North ได้แก่ ระดับรายได้ต่อหัวของประเทศปลายทาง ระดับประชากรของประเทศต้นทางและประเทศปลายทาง อัตราการว่างงานของประเทศปลายทาง อัตราการเปิดประเทศ การมีพรมแดนติดกัน การใช้ภาษาทั่วไปเหมือนกัน และการเป็นอาณานิคมร่วมกันในอดีต ซึ่งจากการศึกษาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าแรงงานจากกลุ่ม South โดยทั่วไปมีการตอบสนองต่อระดับรายได้ ระดับประชากร ความใกล้กันทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนย้ายแรงงานของกลุ่ม South ที่มีประเทศปลายทางแตกต่างกันยังสะท้อนถึงศักยภาพและแรงจูงใจในการเคลื่อนย้ายแรงงานของแต่ละทิศทางที่ถูกอธิบายผ่านปัจจัยต่าง เช่น ระดับรายได้ของประเทศต้นทางและระยะทางในทิศทาง South-South อัตราการว่างงานของประเทศปลายทาง อัตราการเปิดประเทศ และการใช้ภาษาทั่วไปที่เหมือนกันในทิศทาง South-North เป็นต้น

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศรวม (Aggregate FDI inflows) ส่งผลให้ลดการเคลื่อนย้ายแรงงานไปยังประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน (South-South) อาจด้วยเหตุผลจากการเพิ่มการจ้างงาน ปรับปรุงตลาดแรงงาน ตลอดจนเพิ่มระดับรายได้ของคนในประเทศ นำไปสู่การลดแรงจูงใจในการเคลื่อนย้ายของแรงงานในประเทศผู้รับทุน ประกอบกับการเปิดเสรีต่าง ๆ ที่กว้างขวางขึ้น ทำให้กระแสการออกไปลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การเคลื่อนย้ายแรงงานในกลุ่มดังกล่าวลดลง และส่งผลกระทบต่อตลาดแรงงานของประเทศผู้ส่งออกแรงงานและประเทศผู้นำเข้าแรงงานได้

อย่างมีอาจหลีกเลี่ยง ดังนั้น เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาในภูมิภาคตามกรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ที่กำลังเป็นแหล่งดึงดูดการลงทุนเกิดใหม่และมีการเคลื่อนย้ายแรงงานเป็นประเด็นที่น่าจับตามอง สามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับประเทศกำลังพัฒนาได้ดังนี้

1. รัฐบาลของแต่ละประเทศควรกำหนดกรอบนโยบายความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องของการสนับสนุนให้เกิดการสร้างเครือข่ายด้านการลงทุนและทรัพยากรมนุษย์ระหว่างประเทศภายในภูมิภาคที่เชื่อมโยงระหว่างกัน โดยอาศัยข้อได้เปรียบตามความพร้อมของทรัพยากร แรงงาน และเทคโนโลยีในแต่ละประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งประเทศผู้รับทุนและผู้ลงทุนภายในภูมิภาคและแก้ไขปัญหาความไม่สมดุลกันในเรื่องของแรงงานระหว่างประเทศในระยะยาว

2. รัฐบาลควรสนับสนุนให้ผู้ประกอบการภายในประเทศออกไปลงทุนโดยตรงภายในภูมิภาคเพื่อทดแทนการนำเข้าแรงงานในบางกิจกรรม โดยเฉพาะประเทศที่กำลังประสบปัญหาขาดแคลนแรงงานซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังในปัจจุบัน ผ่านกรอบความร่วมมือข้างต้น

ในขณะที่ การวางนโยบายเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนาไปยังประเทศพัฒนาแล้ว (South-North) ควรพิจารณาถึงประเด็นปัญหาสมองไหล (Brain drain) ที่อาจเกิดขึ้น ดังนั้น รัฐบาลของประเทศกำลังพัฒนาควรให้ความสำคัญกับการดึงดูดแรงงานให้คงอยู่ภายในประเทศ โดยเฉพาะแรงงานฝีมือที่กำลังขาดแคลน ด้วยการกำหนดมาตรการควบคุมเกี่ยวกับการไหลออกของแรงงาน และใช้แรงจูงใจด้านค่าจ้างและตำแหน่งงานให้รองรับกับแรงงานชาติ เพื่อลดแรงกดดันของปัญหาดังกล่าว ในขณะเดียวกัน รัฐบาลควรกำหนดนโยบายให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างมีประสิทธิภาพสำหรับแรงงานบางประเภท โดยผ่านการเปิดการค้าควบคู่ไปกับการสนับสนุนการสร้างทุนมนุษย์และเพิ่มศักยภาพของแรงงาน เพื่อเอื้อให้ประเทศได้รับประโยชน์ในรูปแบบของเงินส่งกลับประเทศ (Remittance) จากการเคลื่อนย้ายแรงงาน

6.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross-section data) ซึ่งเป็นการศึกษาเพียงช่วงเวลาเดียว และเป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมทุก ๆ 5 ปี ทำให้บางกลุ่มที่ศึกษามีจำนวนตัวอย่างค่อนข้างน้อย อีกทั้งไม่สามารถทดสอบผลกระทบที่เกิดในระยะยาวได้ ดังนั้น หากในอนาคตมีข้อมูลที่ช่วงระยะเวลายาวขึ้น การศึกษาครั้งต่อไปควรใช้ข้อมูล Panel ซึ่งเป็นการรวมระหว่างข้อมูลภาคตัดขวาง (Cross-section data) กับข้อมูลอนุกรมเวลา (Time-series data) ในการวิเคราะห์ อาจทำให้ผลการวิเคราะห์มีความแม่นยำมากขึ้น

2. เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของข้อมูล โดยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลรวม (Aggregate data) ทั้งข้อมูลการลงทุนโดยตรงและข้อมูลการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ จึงทำให้เห็นเพียงภาพรวมของผลการศึกษาเท่านั้น ดังนั้น หากในอนาคตมีข้อมูลที่สามารถแยกองค์ประกอบย่อยของการลงทุนโดยตรงและการย้ายถิ่นระหว่างประเทศในลักษณะคู่ประเทศได้ จะทำให้ข้อสรุปในการศึกษาครั้งต่อไปมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

3. การศึกษาในครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างทุนกับแรงงานที่เคลื่อนย้ายไปในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ทดสอบเพียงแค่ความสัมพันธ์ของทั้ง 2 ปัจจัยข้างต้นที่เคลื่อนย้ายไปในทิศทางตรงกันข้ามกัน ดังนั้น การศึกษาเพิ่มเติมในส่วนดังกล่าว จะให้ข้อสรุปที่ครอบคลุมและชัดเจนในการวางกรอบนโยบาย

4. การศึกษาในครั้งต่อไปควรมีการทดสอบ Causality test เนื่องจากตัวแปรการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (Migration) สามารถถูกกำหนดหรือกำหนดตัวแปรการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ (FDI) ที่อาจส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกัน และอาจก่อให้เกิดปัญหา Endogeneity ในแบบจำลอง ซึ่งนับเป็นประเด็นที่ควรนำมาพิจารณาและนำไปสู่ความชัดเจนยิ่งขึ้นในผลการศึกษา

5. การศึกษาในครั้งต่อไปควรมีการนำประเด็นเกี่ยวกับประเภทของการลงทุนโดยตรงเข้ามาพิจารณาร่วมด้วย ทั้งในแง่ของการลงทุนรายภาคอุตสาหกรรมและรูปแบบการเข้าสู่ตลาดต่างประเทศ เช่น การควบรวมกิจการระหว่างประเทศ การลงทุนในโครงการใหม่ เป็นต้น เนื่องจากรูปแบบการเคลื่อนย้ายของแรงงานอาจตอบสนองต่อประเภทของการลงทุนที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจช่วยในการอธิบายผลการศึกษาก่อนหน้าที่มีข้อสรุปค่อนข้างหลากหลายให้มีความกระจ่างยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงแรงงาน. (2557). โครงการเตรียมการรองรับการเคลื่อนย้ายของแรงงานสู่การเป็นประชาคมอาเซียน Retrieved from <http://www.mol.go.th/anonymouse/content/Asean2012>
- มติชน. (2555). รายงานอาเซียนในประเทศไทย. Retrieved from <http://pcoc.moc.go.th/wappPCOC/views/dViews.aspx?pv=22&pi=190012>
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2554). โครงการศึกษาแนวทางการเจรจา และผลกระทบของการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทยกับสหภาพยุโรป: การลงทุน การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา Retrieved from http://www.thaifta.com/trade/study/theu_book3_ch1.pdf
- สุณี ฉัตราคม. (2535). เศรษฐศาสตร์แรงงานระหว่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อลงกรณ์ ธนศรีธัญญากุล. (2554). กระแสการออกไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทย: ทางเลือกต่อการรักษาความสามารถในการแข่งขัน. Retrieved from http://www.econ.tu.ac.th/oldweb/doc/news/409/econtu_40_alongkorn.pdf

ภาษาอังกฤษ

- Abel, G. J., & Sander, N. (2014). Quantifying global international migration flows. *Science*, 343(6178), 1520-1522.
- Agarwal, V. B., & Winkler, D. R. (1985). United States Immigration Policy and Indirect Immigration of Professionals. *Economics of Education Review*, 4(1), 1-16.
- Anderson, J. E. (1979). Theoretical foundation for the gravity equation. *American Economic Review*, 69(1), 106-116.
- Anderson, J. E. (2011). The Gravity Model. *Annual Review of Economics*, 3(1), 133-160.
- Anderson, J. E., & Van Wincoop, E. (2003). Gravity with gravitas: a solution to the border puzzle. *American Economic Review*, 93(1), 170-192.

- Aragonés, A. M., Salgado, U., & Rios, E. (2012). Foreign Direct Investments and the New Migration Pattern for Europe. *Migracijske i etničke teme*, 28(1), 29-54.
- Aroca González, P., & Maloney, W. F. (2005). *Migration, trade, and foreign investment in Mexico*. (Policy Research Working Paper No. 3601). Washington, DC: World Bank Retrieved from http://econ.worldbank.org/external/default/main?pagePK=64165259&theSitePK=469372&piPK=64165421&menuPK=64166093&entityID=000011823_20050512095435.
- Ashby, N. J. (2010). Freedom and international migration. *Southern Economic Journal*, 77(1), 49-62.
- Berger, M. C., & Webb, M. A. (1987). Commercial policy and the brain drain. *Applied Economics*, 19(2), 143-153.
- Bergh, A., Mirkina, I., & Nilsson, T. (2015). *Pushed by Poverty or by Institutions? Determinants of Global Migration Flows*. (IFN Working Paper No. 1077). Stockholm: Research Institute of Industrial Economics Retrieved from <http://www.ifn.se/wfiles/wp/wp1077.pdf>.
- Bergstrand, J. H. (1985). Gravity equation in international trade: some microeconomic foundations and empirical evidence. *Review of Economics and Statistics*, 67, 474-481.
- Bergstrand, J. H. (1989). Generalized gravity equation, monopolistic competition, and the factor- proportions theory in international trade. *Review of Economics and Statistics*, 71, 143-153.
- Bergstrand, J. H., Egger, P., & Larch, M. (2008). *The New Expats: Economic Determinants of Bilateral Expatriate, FDI, and International Trade Flows*. (University of Notre Dame working paper). Washington, DC: Mimeo.
- Bonin, H., Eichhorst, W., Florman, C., Okkels Hansen, M., Skiöld, L., Stuhler, J., . . . Zimmermann, K. F. (2008). *Geographic Mobility in the European Union: Optimising its Economic and Social Benefits*. (IZA Research Report No. 19). Retrieved from http://www.iza.org/highlights/manage_highlights/docs/040_GeographicMobility

[theEuropeanUnionOptimisingitsEconomicandSocialBenefits_IZAResearchReportNo19_2008.pdf](#).

- Borjas, G. J. (1989). Economic theory and international migration. *Int Migr Rev*, 23(3), 457-485.
- Borjas, G. J. (1999). *Economic research on the determinants of immigration : lessons for the European Union*. (World Bank Technical Paper No. 438). Retrieved from http://documents.worldbank.org/record?docid=000094946_99101505330954.
- Buckley, P. J., & Casson, M. C. (1998). Models of the multinational enterprise. *Journal of International Business Studies (U S)*, 29(1), 21-44.
- Campos, R., & Bonilla, F. (1982). Bootstraps and enterprise zones: the underside of late capitalism in Puerto Rico and the United States. *Review / Fernand Braudel Center for the Study of Economies, Historical Systems, and Civilizations (U S)*, 5, 556-590.
- Černoša, S. (2014). THE LINK AMONG TRADE, FDI, AND IMMIGRATION. *Naše gospodarstvo/Our economy*, 60(1-2), 3-11.
- Chaney, T. (2008). Distorted gravity: the intensive and extensive margins of international trade. *American Economic Review*, 98(4), 1707-1721.
- Checchi, D., De Simone, G., & Faini, R. (2007). *Skilled migration, FDI and human capital investment*. (Centro Studi Luca D'agliano Development Studies Working Papers No 235:1-30). Retrieved from <http://www.dagliano.unimi.it/index.php?option=content&task=blogsection&id=13&Itemid=41>.
- Cuaresma, J. C., Moser, M., & Raggl, A. (2013). *On the determinants of global bilateral migration flows*. (WWWforEurope Working Paper No. 5).
- D'Agosto, E., Solferino, N., & Tria, G. (2006). *The Migration FDI Puzzle: Complements or Substitutes?* (CEIS Working Paper No.90). Retrieved from <http://www.ceistorvergata.it/repec/rpaper/No-76.pdf>.
- D'Agosto, E., Solferino, N., & Tria, G. (2013). Does FDI affect migration flows? The role of human capital. *Migration Letters*, 10(3), 359-368.

- Davis, D. R., & Weinstein, D. E. (2002). *Technological superiority and the losses from migration*. (NBER Working Paper No. 8971:1-47). Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research Retrieved from <http://www.nber.org/papers/w8971>.
- De Haas, H. (2010). Migration transitions: a theoretical and empirical inquiry into the developmental drivers of international migration. *International Migration Institute, 24*.
- Deardorff, A. (1998). Determinants of bilateral trade: does gravity work in a neoclassical world? In J. A. Frankel (Ed.), *The Regionalization of the World Economy*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Docquier, F., & Lodigiani, E. (2010). Skilled Migration and Business Networks. *Open Economic Review, 21*(4), 565-588.
- Dunning, J. H. (1977). Trade, Location of Economic Activity and the MNE: A Search for an Eclectic Approach. In B. Ohlin, P. O. Hesselborn, & P. M. Wijkman (Eds.), *The International Allocation of Economic Activity* (pp. 395-418). London: Macmillan.
- Dunning, J. H. (1979). Explaining changing patterns of international production: in defense of eclectic theory. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics, 41*(4), 269-295.
- Dunning, J. H. (1981). Explaining the international direct investment position of countries: towards a dynamic and development approach. *Weltwirtschaftliches Archiv, 117*, 30-64.
- Dunning, J. H. (1986). The investment development cycle and third world multinationals. In K. M. Khan (Ed.), *Multinationals of the South* (pp. 15-47). London: Frances Pinter.
- Dunning, J. H. (1988). The eclectic paradigm of international production: a restatement and some possible extensions. *Journal of International Business Studies, 19*(1), 1-31.
- Dunning, J. H. (1993). *Multinational Enterprises and the Global Economy*. Massachusetts: Addison-Wesley.

- Dunning, J. H., & Narula, R. (1996). The investment development path revisited: some emerging issues. In J. H. Dunning & R. Narula (Eds.), *Foreign Direct Investment and Governments* (pp. 1-41). London: Routledge.
- Dustmann, C., & Glitz, A. C. E. (2005). *Immigration, jobs and wages : evidence and opinion*. London: Centre for Economic Policy Research.
- Eaton, J., & Kortum, S. (2002). Technology, geography, and trade. *Econometrica*, 70(5), 1741-1779.
- Economic Commission for Latin America and the Caribbean. (2006). *Foreign Investment in Latin America and the Caribbean 2005*. Santiago, Chile: United Nations.
- Fix, M., Papademetriou, D. G., Batalova, J., Terrazas, A., Lin, S. Y. Y., & Mittelstadt, M. (2009). Migration and the global recession. *Migration Policy Institute*, 2.
- Gao, T. (2003). Ethnic Chinese Networks and International Investment: Evidence from Inward FDI in China. *Journal of Asian Economics*, 14(4), 611-629.
- Gardezi, H. N. (1995). *The political economy of international labour migration*. Montréal, New York: Black Rose Books.
- Greenwood, M. J., & McDowell, J. M. (1982). The Supply of Immigrants to the United States. In B. R. Chiswick (Ed.), *The Gateway: U.S. Immigration Issues and Policies*. Washington, DC: American Enterprise Institute for Public Policy Research.
- Greenwood, M. J., & McDowell, J. M. (1991). Differential economic opportunity, transferability of skills, and immigration to the United States and Canada. *Review of Economics and Statistics*, 73, 612-623.
- Greenwood, M. J., & McDowell, J. M. (1992). *The Macro-Determinants of International Migration: A Survey*. Paper presented at the Contribution to the Conference "Mass Migration in Europe: Implications in East and West ", Vienna.
- Gubert, F., & Nordman, C. (2009). *Migration from MENA to OECD Countries: Trends, Determinants, and Prospects*. (Background Papers). Washington, DC: World Bank.
- Gupta, P., & Mody, A. (2006). *Will Factor Flows and Trade be Complements or Substitutes as Europe Enlarges?* Washington, DC: Mimeo.

- Hamilton, N., & Chinchilla, N. S. (1991). Central American Migration: A Framework for Analysis. *Latin American Research Review*, 26(1), 75–110.
- Hamilton, N., & Chinchilla, N. S. (1996). Global economic restructuring and international migration: some observations based on the Mexican and Central American experience. *Int Migr*, 34(2), 195-231.
- Hanson, G. H. (2003). *What has happened to wages in Mexico since NAFTA?*
- Harris, J. R., & Todaro, M. P. (1970). Migration, unemployment and development: a two-sector analysis. *The American Economic Review*, 60, 126-142.
- Hassan, M. K. (1988). Immigration of Third World scientists and engineers to the United States: theoretical, empirical and policy evaluations. *Pakistan Journal of Applied Economics (Pakistan)*, 7, 43-58.
- Hayase, Y. (2001). Japanese Foreign Direct Investment, Employment, and International Migration in East Asia. *Asian and Pacific Migration Journal*, 10(3-4), 535-558.
- Helpman, E., Melitz, M. J., & Rubinstein, Y. (2008). Estimating trade flows: trading partners and trading volumes. *Quarterly Journal of Economics*, 123(2), 441-487.
- International Labour Office. (2010). *International labour migration: A rights-based approach*. Geneva: International Labour Office.
- International Organization for Migration. (2013). *World migration report 2013: Migration well-being and development*. Geneva: International Organization for Migration.
- Ito, S., & Iguchi, Y. (1994). Japanese direct investment and its impact on migration in the ASEAN 4. *Asian Pac Migr J*, 3(2-3), 265-294.
- Ivlevs, A. (2006). *Migration and foreign direct investment in the globalization context: the case of a small open economy*. University of Milano. (Centro Studi Luca D'agliano Development Studies Working Papers No. 209).
- Kugler, M., & Rapoport, H. (2007). International labor and capital flows: complements or substitutes? *Economics Letters (Netherlands)*, 94(2), 155-162.

- Labrianidis, L., Lyberaki, A., Tinios, P., & Hatziprokopiou, P. (2004). Inflow of Migrants and Outflow of Investment: Aspects of Interdependence between Greece and the Balkans. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 30(6), 1183-1208.
- Lee, E. S. (1996). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
- Liang, Z., & White, M. J. (1997). Market transition, government policies, and interprovincial migration in China: 1983-1988. *Economic Development and Cultural Change*, 45, 321-339.
- Maldonado, R. M. (1976). Why Puerto Ricans Migrated to the United States in 1947-1973. *Monthly Labor Review*, 99(9), 7-18.
- Marr, W. L. (1975). Economic Determinants of Migration, Canada, 1950-1967. *Nebraska Journal of Economics*, 14(1), 47-62.
- Marr, W. L. (1977). The United Kingdom's international migration in the inter-war period: Theoretical considerations and empirical testing. *Popul Stud (Camb)*, 31(3), 571-579. doi:10.1080/00324728.1977.10412767
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431-466.
- Massey, D. S., & Espinosa, K. E. (1997). What's driving Mexico-US migration? A theoretical, empirical, and policy analysis. *American journal of sociology*, 102(4), 939-999.
- Mayda, A. M. (2010). International migration: a panel data analysis of the determinants of bilateral flows. *Journal of Population Economics*, 23(4), 1249-1274.
- McPheters, L. R., & Schlagenhauf, D. E. (1981). Macroeconomic determinants of the flow of undocumented aliens in North America. *Growth Change*, 12(1), 2-8.
- Morrison, T. K. (1982). The relationship of U.S. aid, trade and investment to migration pressures in major sending countries. *Int Migr Rev*, 16(1), 4-26.
- Mundell, R. A. (1957). International trade and factor mobility. *The American Economic Review*, 47(3), 321-335.

- Öberg, S. (1997). Theories on inter-regional migration: an Overview. In H. H. Blotevogel & A. J. Fielding (Eds.), *People, jobs and mobility in the new Europe* (pp. 3-22). Chichester: Wiley.
- Palmer, R. W. (1974). A decade of West Indian migration to the United States 1962-1972: an economic analysis. *Social and Economic Studies*, 23, 571-587.
- Piore, M. J. (1979). *Birds of passage : migrant labor and industrial societies*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Population Reference Bureau. (1982). Immigration. *Population Bulletin*, 37, 15-24.
- Portes, A. (1979). Illegal Immigration and the International System: Lessons from Recent Legal Mexican Immigrants to the United States. *Social Problems*, 26(4), 425-438.
- Portes, A. (1997). Immigration theory for a new century: some problems and opportunities. *Int Migr Rev*, 31(4), 799-825.
- Ratha, D., & Shaw, W. (2007). *South-south migration and remittances*. (World Bank Working Paper No.102). Retrieved from <http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1110315015165/SouthSouthMigrationandRemittances.pdf>.
- Ricketts, E. (1987). US Investment and Immigration from the Caribbean. *Social Problems*, 34(4), 374-387.
- Sanderson, M. R., & Kentor, J. (2008). Foreign Direct Investment and International Migration A Cross-National Analysis of Less-Developed Countries, 1985—2000. *International Sociology*, 23(4), 514-539.
- Santos Silva, J. M. C., & Tenreyro, S. (2006). The log of gravity. *Review of Economics and Statistics*, 88(4), 641-658.
- Sassen, S. (1988). *The mobility of labor and capital : a study in international investment and labor flow*. Cambridge England, New York: Cambridge University Press.
- Sassen, S. (1993). Economic internationalization: the new migration in Japan and the United States. *Int Migr*, 31(1), 73-102.

- Sauvant, K. P., Mallampally, P., & Economou, P. (1993). Foreign direct investment and international migration. *Transnational Corporations / United Nations Centre on Transnational Corporations (U S)*, 2(1), 33-69.
- Silver, B. J. (2003). *Forces of labor : workers' movements and globalization since 1870*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Skeldon, R. (1997). *Migration and development : a global perspective*. London: Routledge.
- Stark, O. (1991). *The migration of labor*. Cambridge, Mass., USA ; Oxford, UK: B. Blackwell.
- Tinbergen, J. (1962). *Shaping the world economy; suggestions for an international economic policy*. New York: Twentieth Century Fund.
- United Nations Conference on Trade and Development. (1996). *Foreign Direct Investment, Trade, Aid and Migration*. Geneva: United Nations.
- United Nations Conference on Trade and Development. (2002). *World Investment Report 2002: Transnational Corporations and Export Competitiveness*. Geneva: United Nations.
- United Nations Conference on Trade and Development. (2003). *World Investment Report 2003: FDI Policies for Development: National and International Perspectives*. Geneva: United Nations.
- United Nations Conference on Trade and Development. (2004). *World Investment Report 2004: The Shift Towards Services*. Geneva: United Nations.
- United Nations Conference on Trade and Development. (2005). *World Investment Report 2005: Transnational Corporations and the Internationalization of R&D*. Geneva: United Nations.
- United Nations Conference on Trade and Development. (2006). *World Investment Report 2006: FDI from Developing and Transition Economies: Implications for Development*. Geneva: United Nations.
- United Nations Conference on Trade and Development. (2013). *UNCTAD Handbook of Statistics 2013*. Geneva: United Nations.
- United Nations Conference on Trade and Development. (2014). *World Investment Report 2014: Investing in the SDGs: An Action Plan*. Geneva: United Nations.

- United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Population Division. (2013). *International Migration Report 2013*. New York: United Nations.
- United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Population Division. (2014). International Migration 2013: Migrants by origin and destination. *Population Facts*, (April 2014). Retrieved from http://esa.un.org/unmigration/documents/PF_South-South_migration_2013.pdf
- Vertovec, S. (2002). *Transnational networks and skilled labor Migration*. Paper presented at the Ladenburger Diskurs "Migration" Gottlieb Daimler- und Karl Benz-Stiftung, Ladenburg.
- Vikhrov, D. (2013). *Migration costs and determinants of bilateral migration flows*. (MPC Analytical and Synthetic Note 2013/02).
- Wallerstein, I. M. (1974). *The modern world-system*. New York: Academic Press.
- Walsh, B. M. (1974). Expectations, Information, and Human Migration: Specifying an Economic Model of Irish Migration to Britain. *Journal of Regional Science*, 14(1), 107-120.
- Wang, M., Wong, M. C., & Granato, J. (2013). The Effect of Foreign Direct Investment on International Migration: Does Education Matter? *The World Economy*, 36(5), 537-562.
- Xu, X., & Sylwester, K. (2016). The effects of foreign direct investment on emigration: The roles of FDI source country, education, and gender. *Economic Modelling*, 55, 401-409.

ตารางที่ ก.1 รายชื่อประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่นที่ใช้ในการศึกษา

Origin country (110)			
South (110)			
Albania	Comoros	Kyrgyzstan	Russian Federation
Angola	Congo, Rep.	Lao PDR	Rwanda
Argentina	Costa Rica	Lebanon	Saudi Arabia
Armenia	Croatia	Liberia	Senegal
Azerbaijan	Dominican Republic	Macedonia	Sierra Leone
Bahamas	Ecuador	Madagascar	Singapore
Bahrain	Egypt	Malawi	South Africa
Bangladesh	El Salvador	Malaysia	Sri Lanka
Barbados	Equatorial Guinea	Maldives	Sudan
Belarus	Ethiopia	Mali	Syrian Arab Republic
Belize	Fiji	Mauritania	Tajikistan
Benin	Gabon	Mauritius	Tanzania
Bolivia	Georgia	Mexico	Thailand
Bosnia and Herzegovina	Ghana	Moldova	Togo
Botswana	Guatemala	Mongolia	Trinidad and Tobago
Brazil	Guinea	Morocco	Tunisia
Brunei Darussalam	Honduras	Mozambique	Turkey
Burkina Faso	Hong Kong	Namibia	Uganda
Burundi	India	Nepal	Ukraine
Côte d' Ivoire	Indonesia	Niger	Uruguay
Cambodia	Iran	Nigeria	Uzbekistan
Cameroon	Iraq	Oman	Venezuela
Cape Verde	Jamaica	Pakistan	Viet Nam
Central African Republic	Jordan	Panama	Yemen
Chad	Kazakhstan	Paraguay	Zambia
Chile	Kenya	Peru	Zimbabwe
China	Korea	Philippines	
Colombia	Kuwait	Qatar	

หมายเหตุ แบ่งกลุ่มประเทศตามเกณฑ์ของ UNCTAD (2013)

กำหนดให้ South ประกอบด้วยประเทศกำลังพัฒนาและเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน

ที่มา: จากการรวบรวมข้อมูล

ตารางที่ ก.2 รายชื่อประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่นที่ใช้ในการศึกษา

Destination country (122)			
South (86)			
Albania	Ecuador	Liberia	Saudi Arabia
Argentina	Egypt	Macedonia	Singapore
Azerbaijan	El Salvador	Malawi	South Africa
Bahamas	Equatorial Guinea	Malaysia	Sri Lanka
Bahrain	Ethiopia	Mali	Sudan
Bangladesh	Gabon	Mauritius	Swaziland
Barbados	Georgia	Mexico	Syrian Arab Republic
Belarus	Ghana	Moldova	Tanzania
Belize	Guatemala	Mongolia	Thailand
Bolivia	Honduras	Morocco	Tunisia
Bosnia and Herzegovina	Hong Kong	Mozambique	Turkey
Botswana	India	Namibia	Uganda
Brazil	Indonesia	Nepal	Ukraine
Brunei Darussalam	Iran	Nigeria	Uruguay
Côte d' Ivoire	Iraq	Oman	Uzbekistan
Cambodia	Jordan	Pakistan	Venezuela
Chile	Kazakhstan	Panama	Viet Nam
China	Kenya	Paraguay	Yemen
Colombia	Korea	Peru	Zambia
Costa Rica	Kuwait	Philippines	Zimbabwe
Croatia	Kyrgyzstan	Qatar	
Dominican Republic	Lebanon	Russian Federation	
North (36)			
Australia	Finland	Japan	Portugal
Austria	France	Latvia	Romania
Belgium	Germany	Lithuania	Slovak Republic
Bulgaria	Greece	Luxembourg	Slovenia
Canada	Hungary	Malta	Spain
Cyprus	Iceland	Netherlands	Sweden
Czech Republic	Ireland	New Zealand	Switzerland
Denmark	Israel	Norway	United Kingdom
Estonia	Italy	Poland	United States

หมายเหตุ แบ่งกลุ่มประเทศตามเกณฑ์ของ UNCTAD (2013)

กำหนดให้ South ประกอบด้วยประเทศกำลังพัฒนาและเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่าน และ North ประกอบด้วยประเทศพัฒนาแล้ว
ที่มา: จากการรวบรวมข้อมูล

ตารางที่ ข.1 สรุปค่าสถิติเบื้องต้นของการศึกษา

Variable	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
IMMIG _{ijt}	1583	11.0141	65.3322	0	1957.3970
ln (FDI _{ijt-1})	1583	-7.6632	2.5803	-20.4432	-0.7630
ln (IFDI _{it-1})	1583	-2.2398	0.8732	-7.4600	-0.0009
ln (GDPPC _{it-1})	1583	8.6955	0.9797	6.1228	11.4906
ln (GDPPC _{jt-1})	1583	9.8636	0.8661	6.1228	11.4906
ln (POP _{it-1})	1583	9.9567	1.6218	5.6132	14.0822
ln (POP _{jt-1})	1583	9.9312	1.8930	5.6132	14.0822
UNEMPLOY _{it-1}	1583	8.3935	6.1424	0.6000	37.3000
UNEMPLOY _{jt-1}	1583	7.1951	3.5445	1.1000	37.3000
ln (TRADE _{ijt-1})	1583	-5.3902	2.2016	-14.6160	0.1019
ln (RPOLITIC _{ijt-1})	1583	0.6999	0.7857	-1.8718	1.9459
ln (DIST _{ij})	1583	8.3923	0.9442	4.7104	9.8848
BORDER _{ij}	1583	0.0790	0.2698	0	1
COMLANG _{ij}	1583	0.1984	0.3989	0	1
COLONY _{ij}	1583	0.0537	0.2255	0	1
LANDLOCKED _i	1583	0.1636	0.3700	0	1
LANDLOCKED _j	1583	0.1150	0.3191	0	1

หมายเหตุ i หมายถึงประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น j หมายถึงประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น โดยปีที่ t = 2010 และ t-1 = 2005

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางที่ ค.1 สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในสมการถดถอยของทิศทาง South-South

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)
(1) $IMMIG_{it}$	1																
(2) $\ln(FDI)_{it-1}$	0.0927	1															
(3) $\ln(FDI)_{it-1}$	-0.0967	0.2461	1														
(4) $\ln(GDPPC)_{it-1}$	-0.1044	-0.2728	0.0326	1													
(5) $\ln(GDPPC)_{it-1}$	0.0988	0.1334	-0.0703	0.0029	1												
(6) $\ln(POP)_{it-1}$	0.1653	-0.4100	-0.3151	-0.0880	0.0949	1											
(7) $\ln(POP)_{it-1}$	0.0312	0.1222	-0.0157	-0.0277	-0.4126	-0.1546	1										
(8) $UNEMPLOY_{it-1}$	-0.0630	0.0663	0.0697	0.0546	0.0490	-0.3208	-0.0087	1									
(9) $UNEMPLOY_{it-1}$	-0.0721	-0.0987	0.0374	-0.0023	-0.1396	-0.0077	-0.2758	0.1164	1								
(10) $\ln(TRADE)_{it-1}$	0.1455	0.4469	0.0816	-0.0474	-0.0036	-0.2387	0.5756	0.0609	-0.2218	1							
(11) $\ln(RPOLITC)_{it-1}$	0.0036	0.1146	0.0155	-0.1382	0.1783	0.1340	-0.3143	-0.0133	0.1588	-0.1907	1						
(12) $\ln(DIST)_i$	-0.1240	-0.2418	-0.0837	0.0510	0.1859	0.1288	0.1674	-0.0802	-0.1833	-0.3161	-0.0093	1					
(13) $BORDER_j$	0.1648	0.1934	0.0587	-0.0706	-0.1856	-0.0675	0.0403	0.0272	0.1094	0.3297	-0.0402	-0.5440	1				
(14) $COMLANG_{ij}$	-0.0038	0.1736	0.0800	0.0014	-0.0825	-0.0528	-0.2168	-0.0274	0.1781	0.0150	0.0448	-0.3128	0.1368	1			
(15) $COLONY_{ij}$	0.1124	0.1057	0.0256	0.0028	-0.0036	-0.0817	0.0851	0.1934	0.0994	0.1841	-0.0201	-0.1764	0.1881	-0.0512	1		
(16) $LANDLOCKED_i$	-0.0215	0.1919	0.1230	-0.2180	-0.0760	-0.2985	0.0905	0.1920	-0.0244	0.0581	0.0948	-0.0792	0.1311	-0.0883	0.0675	1	
(17) $LANDLOCKED_j$	-0.0295	-0.1353	0.0596	-0.0388	-0.2482	0.0124	-0.1165	-0.0122	0.1456	-0.1188	-0.1561	-0.1550	0.1255	0.0008	-0.0434	0.0507	1

หมายเหตุ: i หมายถึงประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น j หมายถึงประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น โดยปีที่ $t = 2010$ และ $t-1 = 2005$

ที่มา: จากการศึกษา

ตารางที่ ค.2 สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในสมการถดถอยของทิศทาง South-North

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)
(1) $IMMIG_{jt}$	1																
(2) $\ln(FD)_{jt-1}$	0.1333	1															
(3) $\ln(FDI)_{jt-1}$	-0.0368	0.1546	1														
(4) $\ln(GDPPC)_{jt-1}$	-0.0228	-0.0775	0.1881	1													
(5) $\ln(GDPPC)_{jt-1}$	0.0757	0.3006	-0.0256	-0.0811	1												
(6) $\ln(POP)_{jt-1}$	0.1452	-0.3609	-0.3431	-0.1506	-0.0648	1											
(7) $\ln(POP)_{jt-1}$	0.1758	0.4010	-0.0197	-0.1104	-0.0231	-0.0755	1										
(8) $UNEMPLOY_{jt-1}$	-0.0609	0.1135	-0.0018	0.0483	-0.0237	-0.3110	-0.0394	1									
(9) $UNEMPLOY_{jt-1}$	-0.0358	-0.1236	-0.0009	-0.0047	-0.5524	-0.0134	0.2211	0.0434	1								
(10) $\ln(TRADE)_{jt-1}$	0.1771	0.5039	0.0671	-0.0003	-0.0570	-0.1477	0.7722	0.0427	0.1811	1							
(11) $\ln(RPOLIT)_{jt-1}$	0.0028	-0.0155	0.0104	-0.1723	0.0309	0.1567	-0.0168	-0.0640	0.0521	0.0622	1						
(12) $\ln(DIST)_{jt}$	0.0238	-0.0354	-0.0123	-0.0737	0.3234	0.1364	0.2105	-0.3781	-0.1952	-0.1258	-0.1644	1					
(13) $BORDER_{jt}$	0.1606	0.0073	-0.0401	0.0520	-0.2892	0.0111	-0.0594	0.0524	0.1704	0.1057	-0.0021	-0.4203	1				
(14) $COMLANG_{jt}$	0.1141	0.2364	0.0032	-0.1148	0.1324	-0.1027	0.1151	-0.0668	-0.0527	0.1780	0.0349	0.0831	-0.0326	1			
(15) $COLONY_{jt}$	0.1007	0.2429	-0.0622	-0.0916	-0.0693	-0.0081	0.1247	-0.0269	0.0731	0.1909	0.0312	-0.0181	0.1252	0.4919	1		
(16) $LANDLOCKED_{jt}$	-0.0512	0.1405	0.0753	-0.2506	-0.0505	-0.2715	0.0490	0.2245	0.0485	0.0461	0.1833	-0.0167	-0.0301	-0.0340	-0.0072	1	
(17) $LANDLOCKED_{jt}$	-0.0598	-0.0637	0.0235	0.0419	0.2620	0.0071	-0.4239	0.0487	-0.1920	-0.3147	0.0262	-0.0800	-0.0076	-0.0166	-0.0920	-0.0263	1

หมายเหตุ: i หมายถึงประเทศต้นทางของผู้ย้ายถิ่น j หมายถึงประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น โดยปีที่ $t = 2010$ และ $t-1 = 2005$
ที่มา: จากการศึกษา

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวชุตিকা เกียรติเรืองไกร เกิดเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ.2533 จังหวัด กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายจากโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีภาควิชาเทคโนโลยีทางอาหาร คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2555 และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทหลักสูตร เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2556

